

UNIVERZITA PALACKÉHO OLOMOUČ
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
ÚSTAV PEDAGOGIKY A SOCIÁLNÍCH STUDIÍ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Hana Dostálová

**HISTORICKÉ PROMĚNY SPECIÁLNĚ PEDAGOGICKÉHO
ŠKOLSTVÍ NA PROSTĚJOVSKU**

OLOMOUČ 2020

Vedoucí práce: Mgr. Pavel Neumeister, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracovala samostatně a použila jsem jen uvedenou literaturu a prameny.

V Olomouci

.....

Vlastnoruční podpis

Poděkování

Děkuji všem, kteří mi umožnili vypracovat tuto diplomovou práci.

Děkuji Mgr. Pavlu Neumeisterovi, Ph.D. za odborné vedení mé diplomové práce, doporučení, připomínky a čas. Děkuji pracovníkům prostějovského archivu za jejich ochotu a vstřícnost.

Obsah

Úvod	5
1.1 Uvedení do diplomové práce	5
1.2 Cíle práce	6
1.3 Struktura diplomové práce	7
2 Historie psychopedie	9
2.1 Definice psychopedie	9
2.2 Historie psychopedie	10
3 Děti se speciálními vzdělávacími potřebami a školský zákon	21
4 Prostějovské školství	25
5 Pomocná škola v Prostějově	30
5.1 Jednání před otevřením školy	30
5.2 Otevření pomocné školy	37
5.3 Budova, prostory a vybavení školy	38
5.4 Přijímání dětí do pomocné školy	41
5.5 Třídy pomocné školy, vyučované předměty na pomocné škole	45
5.5.1 Třídy pomocné školy	45
5.5.2 Vyučované předměty	46
5.5.3 Metody výuky a hodnocení žáků pomocné školy	60
5.6 Žáci pomocné školy	62
5.7 Vztah žáků, rodičů a veřejnosti k pomocné škole	84
6 Závěr	87
Seznam použitých zdrojů	90
Příloha	96

Úvod

1.1 Uvedení do diplomové práce

„.....idioti pouze potřebují, ale nic nevyrábějí, proto jsou nešťastní. Jestli se v budoucnu zapojí do pracovní činnosti a budou vyrábět, i když ne tolik, kolik potřebují, tak v každém případě se zlepší jejich zdraví, jejich rozum a mravnost se pracovní činností podníti k dalšímu rozvoji. Pracovat, vyrábět cokoliv – takový samozřejmý zákon mravnosti a pokoru a doporučuji ho bez jakéhokoliv váhání i těm idiotům, jejichž zabezpečené postavení jim umožňuje vést prázdný život. Jediný ústupek, který já v tomto svém postoji mohu učinit je to, natolik upravit pracovní činnost idiota, aby mu byla přítelem. V každém případě je však nutné, aby idiot pracoval. Stavím především na práci produktivní, protože ona více než vše ostatní se podílí na utvrzení mravních citů u něho.“ (Kysučan, 1990)

Na úvod diplomové jsme si vybrali citát E. Seguina z jeho pojednání o morálce, hygieně a výchově idiotů a ostatních zaostalých dětí z roku 1846. Tento citát vystihuje potřebu vzdělávání a možnosti rozvoje mentálně postiženého člověka.

Důvodů, proč jsme si zvolili téma uvedené diplomové práce, je několik. Při studiu speciální pedagogiky mne zaujal pohled společnosti na člověka s postižením. V době antické byli lidé s postižením ve většině případů zbavováni života, jako nechtěný úkaz ve společnosti. Našly se i výjimky, ale ve většině případů se jednalo o potomky vládců nebo významných osobností tehdejší společnosti. Dlouhou dobu se vztah intaktní společnosti k lidem s postižením neměnil. Osoby s postižením se stále nacházely na okraji společnosti, minimální část žila v šlechtických rodinách spíše pro jejich pobavení, některé jedince s postižením vozili po poutích jako atrakce, jindy byli ponecháni svému osudu a museli se o sebe dokázat nějak postarat, úplně nejhorším případem je zavírání lidí s postižením do věznic, kde žili v příšerných podmínkách. Změna nastává až v období humanismu a renesance, kdy se mění pohled na člověka. V tomto období se objevují první myšlenky na vzdělávání osob s postižením. V Čechách můžeme vyzdvihnout myšlenky Komenského, který se zabývá vzděláním lidí s postižením, přeje si, aby se každému dítěti dostalo vzdělání s ohledem na jeho možnosti. V Evropě se začíná objevovat řada dalších osobností, které se začínají zabývat vztahem člověka s postižením a společnosti a možnostmi jeho vzdělávání. Velmi mne zaujaly životní příběhy významných osobností speciální pedagogiky, jejich zápal pro danou věc, lidskost a pohled na život člověka s postižením. Díky jejich urputnosti začínaly vznikat

první ústavy, třídy a školy pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami. To už se však nacházíme v období konce devatenáctého století a počátkem dvacátého století. Z tohoto období pochází první zmínka o Pomocné škole v Prostějově, která se nachází ve městě v blízkosti mého bydliště. Na stránkách školy jsme si přečetli zjednodušenou verzi historie školy. Ta nám však nedokázala dát odpovědi na námi kladené otázky. Začali jsme se zajímat o její historii podrobně. Pro zkoumání jsme si vybrali období vzniku školy do roku 1948, a to z několika důvodů. Po předběžném studiu dochovaných materiálů jsme zjistili, že koncem čtyřicátých let začínala probíhat první jednání o připojení pomocné školy k dětskému domovu. Jedná se o ucelené ohraničené období českých dějin, období tzv. první republiky. V roce 1948 byl vydán nový školský zákon, který významně ovlivnil české školství pro děti se speciálně vzdělávacími potřebami. Cílem této práce je přispět k obecnému konceptu dějin speciálně pedagogického školství, jejich oblast rozšířit o dějiny vybrané pomocné školy z regionálního hlediska v souvislosti demografických, sociálních, kulturních a právních změn celé společnosti.

1.2 Cíle práce

Cílem diplomové práce je rekonstruovat proces historických proměn psychopedie, speciálně pedagogického školství v České republice se zaměřením na pomocnou školu ve městě Prostějov, poukázat na vztah mezi pojetím českého školství, školství ve městě Prostějov a speciálně pedagogického školství ve městě Prostějově. Tato práce není orientovaná pouze historicky, ale je založena na syntéze historických, demografických, sociálních a kulturních ukazatelů. Součástí cíle je postihnout změny speciálně pedagogického školství v celém jeho průběhu od jeho vzniku až do roku 1948.

Splnění cíle diplomové práce je podmíněno dosažením následujících dílčích úkolů a cílů. Těmito úkoly jsou:

1. V rámci teoretických východisek práce vyhodnotit základní pojetí psychopedie, školství a speciálně pedagogického školství z hlediska jeho historických, demografických, právních a jiných ukazatelů.
2. Zvolit vhodný metodologický přístup k zpracování práce.

3. Shromáždit, analyzovat a teoreticky vyhodnotit dostupné teoretické podklady a prameny pro výzkum historických proměn psychopedie, speciálně pedagogického školství, prostějovského školství a pomocné školy v Prostějově.
4. Rekonstruovat na základě teoretických podkladů a dochovaných pramenů pojetí psychopedie, speciálně pedagogického školství, prostějovského školství a pomocné školy v Prostějově v daném období.
5. Definovat, které z profilů psychopedie a speciálně pedagogického školství měly v daném historickém období dominantní úlohu při určování vývoje speciálně pedagogického školství.
6. Stanovit, kteří činitelé se významně podíleli na vývoji psychopedie, školství a speciálně pedagogického školství.
7. Popsat historické proměny společnosti psychopedie a školství, a jejich vliv na historické proměny speciálně pedagogického školství.
8. Vytvořit celistvou etapizaci dějin speciálně pedagogického školství a pomocné školy v Prostějově na základě jeho významných dějinných proměn.

Diplomová práce by měla sloužit k rozšíření informací o rozvoji speciálně pedagogického školství v regionu města Prostějov od jeho začátků do roku 1948.

1.3 Struktura diplomové práce

Tato diplomová práce je rozdělena na několik částí, každá z těchto částí má svůj dílčí cíl. Soubor cílů povede k celkovému závěru ve zkoumané oblasti. S tím také korespondují postupy vědecké práce, které lze diferencovat do několika skupin podle výše uvedených cílů práce.

V rámci teoretického zaměření diplomové práce bude prvotně věnována pozornost historickému vývoji psychopedie od jejích počátků až do současnosti. Ke zkoumání daného tématu použijeme existující odborné studie zabývající se uvedenou problematikou. Představíme zde historických přehled nejvýznamnějších období psychopedie. Budeme čerpat z odborných prací, knih a článků v odborných periodících, které ovlivnily volbu tématu této práce, jejich jednotlivých cílů.

Další část práce představí jednotlivé školské zákony v jejich znění s ohledem na vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami v celém jejich rozsahu v návaznosti na historický vývoj českého školství. Představí problematiku, možnosti a pravidla vzdělávání dětí s postižením v jednotlivých etapách historických proměn školství a vztahu společnosti k vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami.

V návaznosti na tuto část představíme historický vývoj prostějovského školství v souvislosti s demografickým, sociálním a kulturním vývojem města i jeho obyvatel. Ve studii budeme vycházet z odborné literatury zabývající se historií města Prostějova, dějin prostějovského školství a z historických pramenů dokládajících historii prostějovského školství.

Samostatná kapitola bude věnována pomocné škole v Prostějově. Tato kapitola bude rozdělena na několik částí. Každý z těchto celků bude zaměřen na jednotlivý cíl zkoumání historie pomocné školy. První část bude zaměřena na problematiku vzniku pomocné školy, za pomoci historických pramenů budeme studovat jednotlivá jednání, která vedla k založení a vzniku Pomocné školy v Prostějově s ohledem na potřeby obyvatel města Prostějova a prostějovského školství. V další části prostudujeme dokumenty nutné k otevření pomocné školy. Ze zachovalých historických pramenů důkladně prozkoumáme statut pomocné školy. Podle dochovaných archivních materiálů, pramenů, vyhlášek a zákonných opatření zrekonstruueme historický vývoj pomocné školy v Prostějově. Zaměříme na zkoumání provozu školy a jejího umístění ve městě Prostějově. Přijímání dětí do školy bude další samostatnou částí rekonstrukce školy, zaměříme se na jednotlivé podmínky přijímání dětí do pomocné školy. Studium jednotlivých dochovaných pramenů, školních kronik a školního zákona představíme postup při přijímání dětí do pomocné školy. Studium zachovalých třídních knih pomocné školy v Prostějově se zaměříme na vyučované předměty, učivo, vyučovaná témata v průběhu celého zkoumaného historického období. Prostudujeme poznatky učitelů ve výběru metod výuky s jejich následnými poznatky o efektivnosti pro žáka. Ke studiu použijeme archivní zápisy v třídních knihách a kronikách pomocné školy. Analýzou dochovaných třídních knih a kronik pomocné školy uvedeme sociální poměry žáků, počet žáků s jednotlivým postižením, třídní klima a charakteristiku vybraných žáků ve stanovených školních letech, lékařskou a sociální pomoc žákům. Vztah a reakci žáků, rodičů, obyvatel města na docházku do pomocné školy.

2 Historie psychopedie

2.1 Definice psychopedie

Definice uvedená v defektologickém slovníku z roku 1984 vymezuje psychopedii jako speciálně pedagogickou disciplínu, „*kteřá se zabývá zkoumáním příčin, projevů a společenských důsledků mentálního postižení a teorií výchovy a vzdělávání mentálně postižených jedinců (v. h. oligofrenie)*“ (Edelsberger, 1984).

V knize 1000 pojmů ze speciální pedagogiky se autoři zamýšlejí nad současným označením oboru, porovnávají jej s anglickým a německým pojmenováním oboru. Angličané nazývají psychopedii jako Psychopedics, education for people with mental disorders, Němci jako die Psychopedie, die geistigbehindertenpädagogik, psychopedie složené slovo z řeckého psyché přeloženo jako duše a paideia jako výchova, psychopedie je tedy věda zabývající se výchovou duše. Autoři však dále používají pojmu Pedagogika osob s mentálním postižením (anglicky Education for people with mental disorders, německy die Pädagogik für Menschen mit geistiger Behinderung, latinsky mens = mysl, řecky paidos = dítě, agógé = vedení) je *speciálně pedagogická disciplína, která se zabývá zkoumáním zákonitostí vývoje, výchovy a vzdělání osob mentálně retardovaných a psychicky postižených*. Jak tvůrci knihy píší, český pojem psychopedie označuje pouze část oboru, nezahrnuje však celkový rozsah speciální výchovy osob mentálně postižených, proto se nyní část odborné veřejnosti přiklání k názoru, aby se pojem psychopedie nahradil vhodnějším názvem, a to Pedagogika osob s mentálním postižením nebo Speciální pedagogika osob s mentálním postižením (Hanáková, a kol., 2012).

Jak píší Valenta a Müller (2013), můžeme na psychopedii nahlížet ze dvou pohledů, prvním je užší pojetí psychopedie, „*jako speciálně pedagogickou disciplínu, která se zabývá edukací osob s mentálním postižením či jinou duševní poruchou a zkoumáním formativních (výchovných) a informativních (vzdělávacích) vlivů na tyto osoby.*“ V druhém širším kontextu „*je možno na psychopedii nahlížet jako na interdisciplinární obor zabývající se prevencí (hlavně terciální), prognostikou mentální retardace (popř. jiných duševních poruch) se zvláštním zřetelem na edukaci, reedukaci, diagnostiku, terapeuticko – formativní intervenci, kompenzací, rehabilitaci, inkluzi (integraci) a socializaci či resocializaci klienta s mentálním či jiným duševním postižením.*“

2.2 Historie psychopedie

„Lidé s mentálním postižením mají často schopnost spontaneity, úžasu, pravdy a přijetí. Ve své bezbrannosti a křehkosti mají dar dotýkat se srdcí a vyzývat k jednotě. Jsou také pro společnost živou připomínkou podstatných hodnot srdce, bez nichž vědění, moc, i veškeré jednání ztrácí smysl a mijejí se svým cílem.“

Jean Vanier

Historii psychopedie můžeme rozdělit dle přístupu společnosti k postiženým (Vančová, 2005):

Společnost bez mentálních postižených

Mentálně postižení mimo společnost

Mentálně postižení vedle intaktních

Mentálně postižení mezi intaktními

Mentálně postižení spolu s intaktními

Ebersův papyrus, psaný hieratickým písmem, je datován do 1550 př. n. l., jsou v něm podrobně popsány mentální poruchy, a to deprese a demence. „Popisy obou těchto poruch napovídají o tom, že Egypťané posuzovali mentální a psychické onemocnění jedním a tím samym způsobem.“ (www.starovekyegypt.net/zajimavosti/ebersuv-papyrus.php)

V antické době dochází k rozvoji lékařství, rozšířila se diagnostika duševních poruch. Vzniká řada teorií jejich vzniku. Hippokrates, který žil v období 460 př. n. l. do 370 př. n. l., byl přesvědčen o souvislosti poškození mozku a mentálního onemocnění. Černoušek (1994) uvádí rozdělení duševních poruch vytvořených Hippokratem: Phrenitis (akutní duševní porucha s horečkou), Mania (akutní choroba bez horečky), Melancholie (chronické šílenství), Epilepsie (boží nemoc), Hysterie (křeče), Skýtská nemoc (zřejmě transvestismus). Marcus Fabius Quintilianus poukazoval na to, že tupost a neschopnost jsou poměrně vzácné, podobně jako každá nenormálnost, neboť dítěti je dána od přírody rozumová činnost a chápavost.

Ve středověku je na mentálně postižené nahlíženo jako na bohem vyvolené nebo jako na potomky ďábla. Duševní postižení není uznáváno jako nemoc, ale je nazýváno jako démonická posedlost a magie. Nemocní jsou dokonce zákonně trestáni za spolčení s ďáblem. V pátém století začínají vznikat první hospitály, které sloužily jako útočiště starých, nemohoucích a duševně nemocných. Zařízení vznikají v Cařihradě a v Jeruzalémě, tato uvedená dokonce nepatří církvi. Počátkem šestého století vznikají klášterní hospitály v Lyonu, v Kolíně nad Rýnem, v Paříži, v Římě (Vencovský, 1983). První azylové domy pro kretény jsou zakládány jako součást špitálů a klášterů ve Švýcarském Churu a Sittenu a také ve Štýrsku. Kretenismus je diagnóza, která svým názvem označuje poruchu štítné žlázy. Vyskytovala se v oblastech s minimem jodu ve vodě a v jídle. Jejími znaky jsou slabomyslnost, poruchy řeči, sluchu, odulé rty, nažloutlá kůže obličeje, krátký krk, zduřelá štítná žláza nazývaná vole. Duševně nemocných však bylo příliš mnoho a uvedená zařízení nestačila zajistit péči pro všechny nemocné. Začíná vznikat nový fenomén s názvem „lod' bláznů“. Lodě bláznů byly oficiálně nazývány „*institut péče o mentálně a jinak duševně postižené*“ (Valenta, Müller, 2013). Tyto lodě pluly po celé Evropě, na ně pak v jednotlivých městech s přístavy umísťovali blázny, kteří z měst byli vyhnáni za městské hradby. Blázni tak pluli za „*za svým rozumem: jedni řekami Porýní do Belgie a Gheelu, druzí proti proudu Rýna do Jury Besanconu*“ (Foucault, 1993). V belgickém Gheelu byla založena komunita, která sloužila jako posvátné místo určené k uzdravení. Tato komunita byla známá ještě v 18. století, kde byla převážná část obyvatelstva „*blázni v plném slova smyslu, těšící se bez potíží stejně svobodně jako ostatní občané.... Zdravá strava, čistý vzduch, naprostá svoboda, v tom spočívá celá jejich léčba a většina z nich se do roka skutečně uzdraví.*“ (Foucault, 1993) Jiný náhled na člověka s duševním postižením, měl německý teolog Martin Luther, požadoval usmrcení duševně postižených, protože byl přesvědčen, že v nich sídlí ďábel. Požadoval usmrtit malého chlapce, který byl podle něj „*jen hromada špatného masa bez duše*“ (Kysučan, 1982).

V období renesance španělský psycholog, filozof a humanista Juan Luis Vives publikuje průkopnické úvahy v oblasti vzdělávání a péče. V souvislosti s psychopedií, Vivese cituje Monátová (1996) a uvádí, „*kromě lidí pilných v práci a pohodlných jsou takoví, kteří učiní lehce první kroky, ale pak jsou desorientováni, protože v plné práci je jejich duch zahalen do jakési mhy, která tu ještě nebyla, když jako začátečníci a nováčci počínali své dílo.*“ Co se týče péče, Vives chtěl, aby chudobince, nemocnice a blázince zakládaly městské

úřady, za co byl často odsuzován. Našla se však města jako Ypry, která jeho nápady zrealizovala.

Basilejský lékař a psychiatr Platter vytvořil systematiku duševních poruch, která byla podložena klinickým pozorováním a studiemi. V ní charakterizoval hypochondrii, melancholii, delirium, opilost, žárlivost, demenci a mentální retardaci nazvanou Imbecilitas mentis. Dle Černouška (1994) Imbecilitas mentis (duševní zblbnutí) Platter dělí na:

- Hebetudo mentis (idiocie)
- Tarditas ingenii (imbecilita)
- Imprudentia seu defectus judicii (slabomyslnost)
- Oblivio (zapomětivost)
- Memoria imminuta (velká ztráta paměti)

Jan Amos Komenský byl inspirován Vivesem. Komenský kladl důraz na vzdělávání všech dětí s ohledem na jejich potřebu. Ve svém díle Vševýchova uvádí: *„Od učení moudrosti a vzdělávání ducha nesmí být nikdo vyjímán, neřku-li vzdalován..... Není tedy nikoho, komu by moudrost nebyla potřebná, i když jeden je postaven na vyšší stupeň než druhý, nikdo nesmí být zanedbáván zcela.... Je otázka, zda tedy i slepí, hluchí a zaostalí (jimiž se totiž pro ústrojný nedostatek nemůže něco dostatečně vštípit) mají býti přibírání ke vzdělání? Odpovídám: 1. Z lidského vzdělání se nevynímá nic, leč nečlověk. Pokud tedy mají účast na lidské přirozenosti, potud mají míti účast na vzdělání. Ba spíše tím více pro ně věší nutnost vnější pomoci, když si příroda pro vnitřní nedostatek nemůže dosti pomoci sama. Poněvadž je tedy vždycky někudy poskytnout přístup k rozumné duši, má se světlo vpouštěti tudy, kudy možno. Není-li však nikudy přístup, pak teprve má býti takový ponechán svému tvůrci. (Ale nevím, zda byl někde spatřen takový pařez, ve kterém by duše, utvářejíc zárodek, tj. tvořící si příbytek a nástroje, neponechala si žádného výhledu navenek a žádného přístupu k sobě).“* Komenský sestavil rozdělení žáků dle jejich typologie a navrhl metodiku práce s těmito žáky. Lehké mentální retardaci odpovídal popis žáků čtvrté skupiny, žáci s těžším mentálním postižením odpovídali páté skupině. Komenský doporučil žáky čtvrté skupiny vzdělávat pomalu, názorně, individuálně, často je motivovat, upravit rozsah učiva. *„Žáci jsou povolní a zároveň chtiví učení, avšak zdlouhaví a těžkopádní. Ale takoví dovedou kráčet ve šlépějích těch, kdož jsou před nimi. Aby to dovedli, musíme se snížit k jejich slabosti tím, že jim neukládáme nic*

těžkého, nic na nich nevymáháme prudce, nýbrž spíše je všude snášíme, laskavě jim pomáháme a dodáme jim myslí a vzpruhy, aby neklesali na myslí.“ (Kysučan, 1982)
Ve vzdělávání a výchově žáků páté skupiny, Komenský radil velké trpělivosti (Valenta, Müller a kol. 2013).

John Locke svůj zájem zaměřil na rozdílnost při vzdělávání chlapců z různých sociálních vrstev. Lock „*považoval za značný nedostatek výchovy, požaduje – li vychovatel, aby se žáci učili či konali takové činnosti, které jsou v rozporu s jejich nadáním a povahou*“ (Monatová, 1996).

Zlomovým obdobím pro duševně nemocné se ve Francii stala Velká francouzská revoluce, kdy byla v roce 1793 uzákoněna Deklarace práv člověka. Mění se tak přístup k duševně postiženým občanům. Do této doby byli duševně nemocní umístěni v Bicerte, kde byli přikováni, přivázáni a umístěni v bednách v podzemí. V celách Salpetriere byl pobyt ještě strašnější „*a často smrtelný, protože když se rozvodnila Seine, stávaly se tyto cely, ležící na úrovni kanálů, nejen ještě nezdravějšími, ale navíc se do nich utíkal celý dav krys, které se v noci vrhaly na nešťastníky tam zavřené a hryzaly je všude, kam se jenom dostaly. Našli se tam šílenci pokousaní na nohách, rukách i ve tváři tak nebezpečně, že na to lech zemřeli*“ (Foucault, 1993). Francouzský lékař a psychiatr Philippe Pinel zásadně změnil přístup k lidem s duševním postižením. Docílil toho, že lidé s postižením přestali být spoutávaní svěracími kazajkami, a zároveň je zbavil pout, kterými byli přikováni. Pinel začíná duševně nemocné léčit. Zavedl pracovní terapii, duševně nemocní pracují na poli, zahradě, ve vinohradu, pěstují zeleninu a „*večer se vrací do špitálu, aby tu našli klid a pokojný spánek*“ (Foucault, 1993). Pinel vytvořil klasifikaci slabomyslnosti, dělil ji na vrozenou a získanou. Tuto rozčlenil na další čtyři stupně: „*první stupeň – stav blízký zvířeti; druhý stupeň – stav, kdy jsou některé pojmy a potřeby zachovány; třetí stupeň – hloupost, tj. stav, kdy je na nižší úrovni zachována řeč a rozum; čtvrtý stupeň – imbecilita – stav s postupným úbytkem rozumových schopností*“ (Valenta, Müller a kol. 2013).

Pinelovým pokračovatelem byl jeho žák Jean Etienne Dominique Esquirol. Ten se zaměřil na věznice, kde současně byli umisťováni trestanci a šílenci. „*Jaké nestvůrné spojení! S šílenci klidnými se zachází hůř než se zločinci.*“ (Foucault, 1993) Také Esquirol vytvořil svou klasifikaci duševních chorob. Dělil je na: lypemánia (deprese), monomanie, demence, imbecilita a idiocie (slabomyslnost). Dle rozvoje řeči rozdělil vrozenou slabomyslnost na pět

dalších podkategorií, kde v první je řeč běžně používána, ve čtvrté jsou používána jednoslabičná slova a výkřiky, pátá je bez známky řeči (Valenta, Müller a kol. 2013).

V devatenáctém století se zvyšuje zájem o studium vývoje dětí a mládeže. Lékaři začínají porovnávat vývoj dětí podle vybraných znaků z hlediska růstu, mentálního a motorického vývoje. Lékaři si brzy všimli, že ne všechny děti se rozumově vyvíjejí stejně. Jedním z lékařů zabývajících se problematikou těchto dětí, mládeže a dospělých byl francouzský lékař Jean Marc Gaspard Itard. Ten měl dokonce osobní zkušenost s výchovou a vzděláváním mentálně postiženého chlapce Viktora. Na základě této individuální praxe zakládá v Paříži v roce 1833 dr. Voisin ortofrenický institut. V roce 1841 v Abendbergu otevřel léčebnu s výchovným ústavem Jakub Guggenbühl pro jedince s kretenismem a epilepsií. Guggenbühl byl přesvědčen, že kretenismus je oproti idiocii léčitelný při dodržení přesně daných podmínek. Zpracoval léčebný program pro tyto nemocné, ten obsahoval činnosti rozvíjející mentální i pohybovou stránku jedinců. Guggenbühl publikoval své poznatky ve spisu První zpráva o Abendbergu (Monatová, 1996).

Eduard Seguin založil v Paříži první školu pro slabomyslné v roce 1841. V roce 1846 vydal knihu Morální, hygienická a výchovná péče o idioty a jiné zaostalé. Zabýval se diagnostikou osob s mentálním postižením, pro které vymyslel destičku k diagnostice praktického myšlení. Vypracoval systém edukace slabomyslných jedinců postavený na tzv. Sequinově triádě, která byla zaměřena na výchovu činností, výchovu myšlení a výchovu vůle. Seguin je pokládán za zakladatele psychopedie a systematické péče v Evropě i v USA (Valenta, Müller a kol. 2013).

V Itálii se věnovala psychicky opožděným a zaostalým dětem lékařka Marie Montessoriová, která čerpala z prací již dříve zmíněných autorů. Tyto poznatky začala používat v Ortofrenické škole, kde sama rozvinula metodiku práce s těmito dětmi. Vytvořila systém didaktických pomůcek sloužící k procvičování a rozvoji smyslů. Své poznatky shrnula v knize Příručka vědecké pedagogiky (Monatová, 1996).

Dalším lékařem, který se věnoval mentálně postiženým dětem, byl Ovide Decroly, který navázal na učení Itarda a Sequina. Profesor Decroly založil v Bruselu se svou manželkou Ústav speciálního vyučování, kde začal používat „*výchovné hry jako terapeutický a didaktický prostředek*“ (Monatová, 1996). Vychovávané děti měl možnost stále pozorovat, jelikož se ústav nacházel v jeho vlastním domě, mohl tak sledovat pokroky vychovávaných dětí. Jeho pedagogická činnost byla velmi úspěšná. Poté se začal se věnovat všem dětem,

založil soukromou školu pro normální děti s názvem Životem pro život, kde uplatnil své zkušenosti s výchovou postižených dětí. Soubor her shrnul do knihy Výchovné hry pro malé děti a pro psychicky zaostalé. Ve svých dalších knihách s názvy Nové zkoumání mentálních zkoušek a jejich aplikace, a také v knize Působení a výchova dětí s nepravidelným vývojem se věnuje postiženým dětem. Decroly se svou spolupracovnicí Monchampovou napsali knihu Uvedení do výchovných her. V této knize oba autoři uvádějí soubor her, které rozvíjejí „*smyly, pozornost a paměť, analýzu a syntézu, abstrakci, kombinační schopnosti a obrazivost, vývoj pojmu množství a uvedení do matematiky*“ (Monatová, 1996). V roce 1921 se konal ve francouzském městě Calais kongres s názvem Nová výchova, na kterém Decroly přednesl svou výchovnou koncepci, v kapitole se věnované handicapovaným dětem uvádí: „*Pro děti opozdilé nebo úchylné, je – li jich dostatečný počet (10-15), je nutno zřídit zvláštní třídy, kde práce bude řízena učitelem velmi zkušeným ve způsobech, jak napravovat opozdilce a povzbuzovat úchylné.*“ (Chlup, Novotný, 1950)

V Čechách se věnoval lidem s mentálním postižením lékař, psycholog a pedagog Karel Slavoj Amerling. Ten v roce 1871 v Praze na Hradčanech založil první ústav pro abnormální děti Ernestinum. Amerling se zajímal o příčinu postižení jednotlivých klientů. Zkoumal jejich rodinnou anamnézu z hlediska dědičnosti. Za příčinu postižení určil revoluční a válečné nepokoje v době těhotenství, nemoci v době těhotenství jako jsou neštovice, cholera, záškrt, žloutenka, břišní tyfus, dědičnost, neplánované početí a nezodpovědné sexuální chování (Amerling, 1883). Pozoroval a porovnával jejich fyziologické zvláštnosti, stavbu těla, vlasy, nehty, chrup. Podle těchto znaků rozdělil handicapované do několika skupin: karadoci, atleti, afroditi, mondové, manosomové, evaseurové, hermafroditi, epileptici (Černá, 2008). Prosazoval výchovu a vzdělávání postižených, humánní přístup, zakazoval tělesné tresty. Výchovu a vzdělávání zaměřil na zvládnutí běžných činností, a proto edukaci rozdělil do tří cyklů, a to na školy denní, týdenní, roční a sekundární. V denní škole se děti učily pojmenovat věci, osoby, části místností, napočítat do pěti pomocí príměrů, poznat denní dobu, určit den, datum. Po zvládnutí denní školy postoupili do školy týdenní, která byla zaměřena na konkrétní dny v týdnu. Na každý den byly vybrány určité činnosti, které bylo nutné splnit pro hladký chod domácnosti. Škola roční byla zaměřena na jednotlivé měsíce, svátky, roční doby a činnosti s nimi spojené. Pro tento typ výuky si v ústavu vyráběli pomůcky, byly to plastické obrazy zaměřené na určitou oblast, např. otcovský dům, zemědělské hospodářství, pěstování rostlin, lesnictví (Černá, 2008). Jako léčebný a diagnostický prostředek preferoval Amerling hudbu, zpěv považoval za vhodnou metodu

k rozvoji artikulace a komunikace. Pokud se slabomyslní nenaučili mluvit, preferoval komunikaci pomocí gest, tak se učitelé, kteří působili v Ernestinu, museli naučit posunkovou řeč jednotlivých žáků (Černá, 2008). Amerling své poznatky shrnul do knihy Ústav pro idioty spolku sv. Anny po dvanáctileté existenci v letech 1871 – 1883 (Monatoá, 1996).

Josef Šauer z Augenburgu se zasloužil o zřízení pomocné školy v Praze, která byla otevřena 30. 4. 1896. V díle Pedagogika Šauer uvedl své zkušenosti, kde se v jedné kapitole pod názvem Výchova blbých věnuje vzdělávání slabomyslných. Šauer dělil blbé na: slabomyslné – ty lze vzdělávat v pomocných školách a blbé. (Černá, 2008) Věnoval neobyčejnou pozornost „*blbcům nezjevným, jejichž vadu lze rozpoznat až po pečlivém pozorování při různých činnostech.*“ (Černá, 2008) Ve vzdělávání preferoval individuální přístup k žákům. Upřednostňoval vyučování těchto předmětů: náboženství, věcné učení, počty, čtení, psaní, pracovní činnosti zaměřené na domácnost, práci na poli a na zahradě.

Jan Karpas vydal knihu Stručný nástin duševních vad, v této vytvořil svou vlastní typologii osob s duševním postižením. Dle Černé (2008) Karpas tvrdí: „*Proti hlouposti, se kterou ani bohové nic nesvedou, prý není léku a přece trpělivostí a pozvolným vzděláváním paměti aspoň částečně na stopu rozumnosti dostat se lze.*“ Pro děti idiotické navrhuje zřízení azylů, kde do „*smrti živoří*“ (Černá, 2008). Dětem s nižším stupněm slabomyslnosti doporučil vzdělávání v pomocné škole s upravenými vzdělávacími metodami. Černá (2008) uvádí Karpase jako prvního teoretika defektologie.

Na Amerlingovy studie navázal Karel Herfort, který se stal v roce 1902 ředitelem Ernestina. Pokračoval ve výzkumu příčin slabomyslnosti, kladl důraz na dědičnost, rodovou zátěž, stavbu, tvar těla organismů a jejich částí. Herfort poznamenal, inteligenční deficit je jen symptomem nejrůznějších klinických jevů (Černá, 2008). Upozorňuje na omezenou diagnostiku duševních chorob, v jeho době byly známy pouze tři, a to kretenismus, mongolismus a familiární amaurotická idiocie. Kreteny charakterizoval jako osoby s malou postavou, s poruchou pohlavního dozrávání, mnohými vývojovými vadami, strumou a nízkou inteligencí díky vážnému poškození mozku. Herfort věděl, že příčinou kretenismu je snížená funkce štítné žlázy, neznal však příčiny poruchy. První zprávy o vzájemné souvislosti nedostatečného množství jódu a špatné funkce štítné žlázy publikoval MUDr. Stanislav Vémola. Ten začal podávat jodové tablety jako prevenci proti kretenismu, jeho metoda se velmi osvědčila, a proto se začala jodizovat sůl. U mongolismu, nyní je znám jako Downův syndrom, uvedl Herfort pouze fyzické znaky osob trpících touto chorobou, které jsou u všech

osob stejné. Typickými znaky jsou otlá postava, krátké prsty horních končetin, široký nosní kořen a šikmé oči. Příčinu mongolismu Herfort ještě neznal (Černá, 2008). Podle možnosti vzdělání rozdělil Herfort slabomyslné na vzdělávání schopné a vzdělávání neschopné. Slabomyslnost rozdělil na získanou a vrozenou, získanou slabomyslnost určil od čtvrtého roku věku např. po úrazu, encefalitidě. Vzdělávání a výchovu slabomyslných doporučuje Herfort vykonávat v pomocných školách a zvláštních ústavech. Edukace byla zaměřena především na rozvoj motoriky v podobě ručních prací a tělesné výchovy, aby tak došlo k podpoře rozvoje hybnosti. Zvláštní pozornost věnoval dětské hře. Sestavil řadu cvičení, která zavedl v Ernestinu. Příkladem uvádíme prosté pohyby: vstát, sednout, jít ke dveřím; jednoduché činnosti: zamknutí, oblékání, šněrování bot, pro které vymyslel zvláštní pomůcku. Chovanci se učili navlékat perly, vyšívát. Pro výuku vyšívání, vyvinul novou metodiku (Černá, 2008). Herfort se nevěnoval pouze osobám s postižením, ale i výchově nových pedagogů, kteří se pak věnovali výchově osob s postižením, pro ty napsal knihu Úvod do studia dítěte slabomyslného.

Neméně významným současníkem Herforda byl František Čáda, Jan Mauer a Josef Zeman.

František Čáda se věnoval výzkumu a výchově úchylných dětí a mládeže. Založil hnutí pod názvem Sdružení pro výzkum dítěte. Toto sdružení po čase vedlo ke vzniku Pedologického ústavu v roce 1912 v Praze, později přejmenovaného na Ústav pro výzkum dítěte. Čáda se jako první u nás začal orientovat na soustavné zkoumání dětí. Usiloval o využívání pokrokových metod při jejich edukaci, propagoval zákonnou úpravu v péči o osoby s postižením, kterou podle zákona má zajišťovat rodina, stát, obce nebo církve. Pro slabomyslné děti, které ukončily školní docházku, navrhoval zřídit pokračující školy, vzdělávací ústavy pracovní a pracovní kolonie. V ústavech pro slabomyslné měly tedy zůstat jen osoby práce neschopné (Černá, 2008). Jeho péče o postižené úzce souvisela s charitativní prací. Své výsledky výzkumů zveřejňoval v časopise Pedagogické rozhledy (Monatová, 1996). František Čáda byl iniciátorem tří sjezdů zaměřených na péči a edukaci osob s postižením. První sjezd se konal v roce 1909 v Praze se zaměřením na péči o slabomyslné a školství pomocné s heslem: „*Zakládejte řádné ústavy pro slabomyslné a dobré pomocné školy.*“ (Eisová, 1983). Druhý sjezd se konal v Brně v roce 1911, tento řešil problematiku pomocných škol a ústavů na Moravě. Třetí sjezd se konal v roce 1913 v Ostravě (Valenta, Müller a kol. 2013), ten byl zaměřen na otázky života duševně postižených osob s ohledem

na jejich vzdělávání, lékařskou péči, právní a sociální postavení ve společnosti (Eisová, 1983).

Jan Mauer navrhoval úzkou spolupráci lékařů a pedagogů, spojením obou tak pojmenoval nový obor s názvem nápravná pedagogika. Úkolem nápravné pedagogiky bylo chovance tělesně ozdravit, povzbudit, připravit na praktický život, rozvíjet jejich smysly – řeč, kreslířskou a písářskou zručnost. Nápravná cvičení byla zaměřena na volný pohyb a hry, speciální léčebné cviky se zaměřením na zlepšení chůze a pohybu rukou, cviky k rozvoji očních pohybů, logopedická cvičení, výchovu smyslů cílených na zrakové rozpoznávání, sluchovou diferenciaci, cvičení pozornosti a mentální rychlosti (Černá, 2008). Nápravnou pedagogiku vidí jako metodiku vzdělávání slabomyslných. Mauer kladl důraz na individuální přístup k žákům při nápravných cvičeních. „*Jeho kritériem pak není úroveň jeho školního prospěchu, ale přizpůsobení slabomyslného životu ve společnosti.*“ (Černá, 2008) O svých pracovních zkušenostech napsal dvě knihy zabývající se vzděláváním, metodikou a diagnostikou mentálně postižených s názvy Jak poznat duševně úchylné děti a která je učit v pomocné škole, Duševně úchylné děti.

Josef Zeman založil časopis Úchylná mládež a vydal soubor přednášek Črty z pedopatologie. V díle Črty z pedopatologie (1928) Zeman uvádí nejpodstatnější psychopedické myšlenky, ty se týkaly výchovy a vzdělávání slabomyslných. Kladl důraz hlavně na rozvoj manuální zručnosti a tělesné obratnosti, citových a volných vlastností, individuální požadavky dětí a včasnou intervenci. Po ukončení školní docházky navrhoval pokračovat v edukaci ve speciálních pokračovacích školách nebo v pracovních koloniích (Černá, 2008). Podílel se na vytvoření prvních učebních osnov pro handicapované, které vyšly v roce 1928. Zeman byl také spoluautorem Zákona o pomocných školách, který vstoupil v platnost v roce 1929. Napsal řadu dalších knih: Škola pomocná (1904), Péče o děti abnormální (1907), Péče o české dítě úchylné (1924); (Monatová, 1996).

Dětskou inteligencí, jejím vývojem, sledováním a měřením se zabývala řada vědců pracujících v oblastech pedagogiky a psychologie. Inteligenční testy zkonstruoval francouzský psycholog Alfréd Binet, který se věnoval dětem s handicapem. Test inteligence vznikl z důvodu diagnostiky dětí, podle něho pak vybíral děti, které poté navštěvovaly pomocnou školu. Díky výsledkům inteligenčních testů dělil děti na: debilní, imbecilní a idiotické (Monatová, 1996). Měření prováděl na základě rozdílu mezi mentálním a chronologickým věkem. Pro každou věkovou skupinu vymyslel několik úkolů, při nesplnění

dvou úkolů ze šesti již považoval dítě za psychicky postižené. Binet měl testy založeny pouze na znalostech a vědomostech, což se později při testování ukázalo jako neobjektivní pro diagnostiku. V tomto období vědci začali rozlišovat osoby psychicky postižené a osoby psychicky nemocné.

Významnou bojovnicí za práva osob s postižením byla Dorothea Lynde Dixová, která „*pořádala křížové tažení za lidské zacházení se slabomyslnými, ale i choromyslnými a také s vězni*“ (Monatová, 1996). Její aktivita získala celosvětový význam a přispěla tak ke zlepšení zacházení s těmito lidmi.

Příčinám slabomyslnosti se věnoval americký psycholog Henry Herbert Goddard, který byl ředitelem vinelandské školy pro slabomyslné. Studoval dědičné příčiny mentální retardace, výsledky studie shrnul ve spise *Kallikakova rodina*.

Ve Velké Británii se výzkumu mentální retardace věnoval Alfred Frank Tredgold, který napsal studii *Duševní méněcennost* a Lionel Sharple Penrose, jenž shrnul výsledky svého zkoumání do knihy *Duševní efekty*. Oba vědci rozšířili popis osob, které trpěly nejen mentální retardací, ale i tělesnou vadou. Nazvali je typologickými pojmy „*kretén, mongoloid, mikrocefal a hydrocefal*“ (Monatová, 1996).

Neustále však sílil tlak na systematické vzdělávání mentálně postižených, to vedlo k zakládání škol a ústavů. Již v roce 1763 byl zřízen ústav pro zanedbané děti v Moskvě. V roce 1824 vzniká pro osoby s postižením ústav ve Francii, 1828 v Rakousku, 1847 ve Velké Británii, 1871 v Praze, 1894 ústav pro těžce mentálně postižené v Petrohradě, 1898 Blumův ústav na Slovensku. Povinné vzdělávání mentálně retardovaných je uzákoněno ve Školském zákoně Velké Británie, platném od roku 1914 (Monatová, 1996).

Dalšími českými zástupci zabývajícími se péčí o slabomyslné byli Chlup a Sedláček. Otokar Chlup, který byl ředitelem pomocné školy v Brně, napsal studii pojednávající o mentální retardaci *Výzkum duševních projevů u dětí a méně schopných*. Konrád Sedláček se stal ředitelem olomoucké pomocné školy v roce 1920. Speciálně pedagogický slabikář vytvořila Vlasta Novotná. Karel Beneš napsal knihu *Psaní na zvláštní škole*. Slovenským zástupcem výzkumu a výchovy mentálně retardovaných dětí byl Vladimír Predmerský, který vydal spis *Právní základ pomocných škol a súpis detí debilných na Slovensku* v roce 1934, po válce vyšel jeho spis *Zvláštnosti poznávací činnosti žáků zvláštní školy*. Dalšími autory, jež se v minulosti věnovali psychopedii jsou, J. Rubištejnová napsala studii *Psychologie*

mentálně zaostalého žáka, Mojmir Dolejší, přispěl k tomuto tématu knihou K otázkám psychologie mentální retardace.

Koncem dvacátého století se začal objevovat nový trend ve výchově a vzdělávání mentálně retardovaných. Itálie byla první zemí, která přišla s pokrokovým přístupem ke vzdělávání mentálně postižených. Odklání se od filozofie vzdělávání těchto dětí ve speciálních školách a italští pedagogové začínají preferovat zařazení dětí s mentálním postižením do běžných mateřských a základních škol. Tento trend se postupně dostává do všech evropských zemí.

3 Děti se speciálními vzdělávacími potřebami a školský zákon

Do tereziánské reformy školství patřily školy většinou pod správu jednotlivých církví. V roce 1770 pronesla Marie Terezie výrok: „*Die Schule ist und bleibt allezeit ein Politicum*“ (Klika, Sokol, 1891). V době počínajícího průmyslového rozmachu bylo nutné, aby se obyvatelstvo začalo vzdělávat ve větší míře. Dochází tak ke změně pohledu na školství, bylo nutné zřídit nejen odborné školy, ale také školy obecné, které přinesly základy vzdělání, „*v němž viděla jediný pramen mravního povznesení širokých vrstev lidových*“ (Klika, Sokol, 1891).

Školskou reformu připravil opat Jan Ignát Felbiger (172 - 1788), ten ji nejdříve připravil pro Slezko, které v té době patřilo Prusku. Tento studijní řád vstoupil v platnost v roce 1765. Felbirger preferoval hromadné učení, písmenkovou a tabulkovou metodu. Reforma se stala známou a populární, a tak si jeho služby vyžádala Marie Terezie u krále Bedřicha Velikého. Felbirger vytvořil nový „*studijní řád rakouský*“ (Klika, Sokol, 1891), ten vstoupil v platnost 6. prosince 1774. Školský zákon platil pro obě pohlaví. Školy byly převážně otevřeny v místech, kde byly fary. Jednalo se o školy triviální, které byly jednotřídní nebo dvoutřídní. Vyučovanými předměty zde byly náboženství, čtení, psaní, čtyři druhy početní s jednoduchou trojčlenkou, národní hospodářství, ve městech se dívky učily šití a pletení. Podle zákona musely chodit do školy děti od šesti do dvanácti let, avšak v létě byly devítileté až dvanáctileté děti od školy osvobozeny. Do dvaceti let bylo možné navštěvovat školu opakovací, která byla součástí školy triviální. Hlavní školy byly zřízeny v každém kraji (Klika, Sokol, 1891). Školní reforma se zabývala otázkou kázně dětí, protože před jejím uvedením do praxe byly děti ve škole velmi krutě trestány. V novém školním řádu se ohledně kázně píše: „*Právem se tu ukazuje, že se nemají vůbec trestati chyby z nedostatku rozumu, přirozené vrtkavosti, nepozornosti a zpozdilosti, nedostatku zdraví, dále výstupkové doma i mimo školu, poklisky, již příčina tkví vlastně v učitelích nebo rodičích (např. v špatném výkladě).*“ (Klika, Sokol, 1891) Zde můžeme vidět, že již v roce 1774 Felbirger bere v potaz vlastnosti, kognitivní schopnosti a zdravotní stav žáků.

Povinnost chodit do školy pro všechny děti nařizuje Školní řád vydaný 14. května 1869. Do školy musely nastoupit šestileté děti, školní docházka mohla být ukončena až po dosažení čtrnácti let. Tento zákon se však nestal přínosem pro děti s handicapem. Na rozdíl od školského zákona z roku 1774 se odklání od povinnosti školní docházky pro tyto

děti. V říšském školním zákoně ve velké míře uváděného jako Hausnerův zákon z roku 1869 se uvádí: „*Povinnosti, choditi do školy veřejné, zproštěni jsou na čas neb na vždy: chlapci, kteří chodí do některé vyšší školy, děti, které mají nějakou vadu ducha nebo nějakou těžkou vadu na těle, účele vyučování nebo navštěvování školy překážející.*“

Zásady vyučování slepých a hluchých dětí, které měly stanoveny školní docházku, přijal sněm v roce 1888. V tomto školním roce chodilo do školy 994 hluchoněmých a 257 slepých dětí (Klika, Sokol, 1891).

Změna ve vzdělávání osob s postižením nastává 29. září 1905 po vydání Definitivního školního a vyučovacího řádu pro školy obecné a měšťanské, kde se uvádí: „*Mimoto mohou pro vyučování neplnomyslných nebo méně nadaných dítek, kde toho poměry vyžadují, s povolením zemského úřadu školního zřízeny býti zvláštní pomocné nebo podpůrné třídy.*“ (Zákon č. 159/1905). Školní docházka byla stanovena od šesti let do čtrnácti let. Každé dítě musí být zapsané ve školní matrice, v této musí být zaregistrovány děti, které „*pro duševní nebo tělesnou vadu nebo navštěvující jinou školu nebo jsouce vyučovány doma jsou zákonně osvobozeny od návštěvy své povinné školy*“ (Zákon č. 159/1905). Jestli bylo dítě schopné nastoupit do školy, nebo bude od školní docházky osvobozeno pro duševní či tělesnou vadu, vyhodnotí místní školní úřad, pokud jeho výrok nebude jednoznačný, musí dítě posoudit lékař a vypracovat lékařskou zprávu, na jejímž základě bude dítě přijato nebo osvobozeno k povinné školní docházce. Zákon dále ukládá: „*Vůbec také neplnomyslné, avšak vzdělání schopné dítky, zejména slepé a hluchoněmé, mají se účastniti vyučování na škole obecné, pokud nejsou ve zvláštních ústavech, určených k ošetřování a výchově takovýchto dítek; pro jejich vyučování buďte na obecné škole, pokud možná, učiněna zvláštní opatření.*“ (Zákon č. 159/1905) Děti, které byly osvobozeny od povinné školní docházky, byly po dosažení povinného školního věku pro ukončení školní docházky vymazány ze školní matriky.

Povinný počet žáků pro zřízení školy zavedl zákon č. 189/1919 Sb. a pak novela č. 292/1920 Sb. Škola mohla být založena v místě, kde po dobu tří let byl průměrný počet žáků školou povinných čtyřicet.

Malý školský zákon č. 226/1922 Sb. stanovil osmiletou povinnou školní docházku. Změnil maximální počet žáků v jedné třídě z osmdesáti na šedesát, v jednotřídce na padesát. Dvoutřídka mohla být otevřena, pokud počet dětí v jednotřídce opakovaně přesahoval padesát.

Vládním nařízením ze dne 4. dubna 1925 dochází úpravám v zákoně o školách obecných a občanských. Paragraf devatenáct stanoví varianty splnění povinné osmileté školní docházky. Povinnou školní docházku bylo možné uskutečnit těmito způsoby: „*Vyučováním ve zvláštních školách a výchovných ústavech, zřízených pro mládež úchylnou (hluchoněmou, slepou, málo nadanou, mravně vadnou, zmrzačelou atp.), jest-li vyučování to zařízeno tak, aby nahradilo této mládeži vyučování veřejných škol obecných.*“ (Sbírka, 64/1925) Od povinnosti docházet do školy byly osvobozeny děti po doporučení lékaře s těžkým „*neduhem duševním nebo tělesným,*“ díky kterým nemohly navštěvovat školu.

Zákon o pomocných školách zásadně změnil přístup ve vzdělávání dětí s postižením. Zákon o pomocných školách č. 86/1929 Sb. vydaný dne 24. května 1929 uvádí: „*Pomocné školy (třídy) zřízeny jsou k tomu, aby dětem ve věku školou povinném, o nichž bylo úředně zjištěno, že se pro nedostatek duševních schopností nemohou náležitě vzdělávat v obecné škole, jež však jsou vzdělávání schopny, poskytovaly výchovy a nejpotřebnějšího vzdělání, kterého jinak dětem pravidelně vyvinutým poskytovat má obecná škola.*“

Tento zákon upravil počet žáků ve třídě pomocné školy na dvacet, pokud převyšoval počet žáků dvacet, byla zřízena další třída.

Vykonávat povinnou školní docházku musel každý školou povinný žák, který se pro nedostatek duševních schopností nemohl vzdělávat na obecné škole.

Podnět pro přijetí dítěte do pomocné školy mohli podat rodiče, zákonný zástupce a učitelská konference školy, do které žák docházel. K přijetí žáků do pomocné školy byla vytvořena tříčlenná odborná komise ve složení předseda, lékař, učitel pomocné školy a učitel obecné školy. Tu jmenoval okresní školní výbor na návrh místní školní rady na dobu tří let. Proti rozhodnutí přijímací komise se rodiče a zákonní zástupci mohli odvolat do patnácti dní k zemské školní radě.

Věk nástupu do školy a délka povinné školní docházky byla stejná jako na škole obecné. Povinné školní docházky byly zbaveny děti s duševním a tělesným postižením, které nebylo možné vzdělávat. Děti, které se podle vyjádření učitele pomocné školy a lékaře mohly vzdělávat v obecné škole, musely být ihned přeloženy zpět do obecné školy.

Knihy a pomůcky dětem museli zajistit rodiče nebo jejich zákonní zástupci.

Pokud měly pomocné školy financované obcemi dostatek žáků, mohly požádat zemskou školní radu o změnu ve školu veřejnou.

Zákon o základní úpravě jednotného školství č. 95/1948 také nezapomíná na vzdělávání dětí vyžadující zvláštní péči. Zákon představuje tyto školy takto: *„Školy pro mládež vyžadující zvláštní péče plní podle možnosti úkoly škol podle tohoto zákona; děje se tak zvláštními prostředky, které jsou přiměřené sníženým schopnostem dětí.“* (Školský zákon, č. 95/1948) Dle zákona se školy zřizovaly *„pro mládež tělesně vadnou a s vadami smyslů a řeči, duševně a mravně vadnou, postiženou chorobami a umístěnou v léčebných ústavech a ozdravovnách“* (Školský zákon, č. 95/1948). U těchto škol mohly být vytvořeny *„žákovské domovy nebo jiná ubytovací zařízení, nutná pro účely školy“* (Školský zákon, č. 95/1948).

Pokud porovnáme znění školských zákonů z pohledu vzdělávání žáků s postižením, můžeme v nich vysledovat vzájemnou souvislost vztahu společnosti k vnímání osob s postižením a znění školského zákona. Ve většině zkoumaných období bylo vzdělávání lidem s postižením umožněno. Výjimku tvoří zákon z roku 1869, kdy jsou děti s postižením od vzdělávání osvobozeny. Po druhé světové válce je schválen nový školský zákon v roce 1948 a v něm nastává zásadní obrat ve vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami. Když si prostudujeme jeho znění, můžeme jej brát jako první segregaci dětí s postižením od běžné společnosti. Děti byly umístěny nejen do školy, ale současně také do domova, což je separovalo od rodiny a běžné společnosti.

4 Prostějovské školství

Doklad o datování úplně první školy v Prostějově nemáme. Můžeme ho odhadovat podle záznamu ve Vlastivědě moravské, ta se odkazuje na zápis na pražské univerzitě, kde je již v roce 1389 zmínka o studentech pocházejících z Prostějova. První písemná sbírka pochází z prostějovské městské knihy, a to ještě v kontextu udělení krčemního práva. Krčemní právo bylo povoleno, ale majitel nesměl vařit pivo a vyrábět slad, protože by sídlil v blízkosti školy. Škola stála nedaleko kostela naproti právě uvedené krčmě (Grůzová a kol. 2000). Tuto školu absolvoval velkovaradínský biskup a rádce uherského krále Matyáše Jan Filipec, což je další důkaz o provozu této školy (Janoušek, 1938).

Z počátku šestnáctého století v období renesance a humanismu byly v Prostějově tři školy, jednou z nich byla škola židovská, o které jsou zmínky již před rokem 1522. Další škola se nacházela v budově bývalého augustiniánského kláštera, tu dříve provozovali mniši, ale v roce 1522 provoz školy převzalo město. Školy však nefinancovalo pouze město, ale z části se na výživě personálu a žáků museli podílet bohatí občané města, tato suma však nebyla nijak vysoká, učitelé se tak často museli potýkat s životním minimem. Tato situace vedla k časté změně učitelů ve školách. V tomto období nebyla v Prostějově škola, která by poskytovala výuku latiny. Ve školách se učilo pouze čtení, psaní, počty a věrouka. Díky osvícení prostějovských obyvatel a změně jejich myšlení se začíná kolem roku 1540 učit i latina (Grůzová, Kokojanová a kol., 2000). Třetí školu založila jednota bratrská. Škola sídlila v bratrském domě, pedagogové byli ve velké většině kněží. Vyučovalo se převážně na základě osobního příkladu, forma výuky byla skoro ve všech případech individualizovaná (Grůzová, Kokojanová a kol., 2000). Významnými učiteli školy byl br. Martin Michalec a pak jeho žák Jan Blahoslav (Janoušek, 1938). Prostějovské školy se velice rychle rozvíjely a poskytovaly na tehdejší dobu dobré vzdělání ovšem jen do třicetileté války. Švédskými vojsky byl Prostějov velmi zdevastován a zničen, což vedlo k zániku městské i bratrské školy. „*Dalších téměř 200 let pak v Prostějově existovala pouze farní škola s jedinou místností, která byla pod vlivem prostějovského faráře*“ (Grůzová, Roháčková a kol., 2000).

Změna nastává až po vyhlášení tereziánské školské reformy, kdy se z farní školy stává dvoutřídní triviální škola (Grůzová, Spurný, Smutný a kol., 2000), která ovšem zůstává ve stejné budově. Vyučovacími jazyky v době vlády Marie Terezie byly němčina a čeština, pouze němčinou se vyučuje až za vlády Josefa II. Na chod školy dohlížel prostějovský farář

a starší radní nebo rychtář. „*Dle prvního zachovaného školního výkazu z roku 1781 bylo povinno školní docházkou 360 chlapců a 120 dívek, celkem 480 dětí, navštěvovalo ji v I. třídě 54 tzv. slabikujících a 56 čtenářů, tedy necelá čtvrtina školou povinných*“ (Grůzová, Spurný, Smutný a kol., 2000). Škola byla sice dvoutřídní, ale výuka probíhala pouze v jedné místnosti (Janoušek, 1938). Žáci k učení obdrželi tabulky, čítanku a evangelia. Velikost školy, její stav a vybavení neodpovídal počtu žáků, a proto městská rada postavila novou školu ve Školní ulici. Ta byla otevřena v roce 1784. Do nové školy začalo docházet více dětí. „*Roku 1789 bylo školou povinných 517 dětí a navštěvovalo ji 390*“ (Grůzová, Spurný, Smutný a kol., 2000) dětí, v roce 1790 chodilo do školy 454 žáků, povinnost chodit do školy mělo však 490 žáků. Výuka pouze v německém jazyce neměla dlouhého trvání. Na základě školní inspekce, která proběhla v roce 1810, se dozvídáme, že se ve škole učilo česky, protože učitelé německy neuměli (Janoušek, 1938). Část rodičů většinou nebyla s výukou ve škole spokojena, a proto děti posílaly do vojenské vychovatelny, kde je soukromě učili vojenští šikovatelé. Soukromě učili také kněží a učitelé, kteří docházeli do rodin bohatých měšťanů, kde děti připravovali na další studium (Janoušek, 1938). Počet žáků neustále stoupal, v roce 1822 bylo školou povinných 699, v roce 1825 939 a roku 1829 již 1045 (Grůzová, Spurný, Smutný a kol., 2000). Do školy jich chodila pouze třetina 364, do nedělní školy chodilo 493 žáků, což je více než o sto od běžné školní docházky. Od roku 1825 se začaly vyučovat dívky od druhé třídy samostatně (Janoušek, 1938). Dívčí škola se nacházela v Bartlově domě u farního kostela, zvaná též „U Varhaníka“ (Grůzová, Spurný, Smutný a kol., 2000). V roce 1840 bylo v Prostějově 1408 školou povinných žáků, z nich školu navštěvovalo jen 481, což je necelá třetina z celkového počtu. Část žáků byla stále vyučována soukromě, ale velká část nechodila do školy vůbec. Tuto neutěšenou situaci začalo řešit město, proto zřídilo tři předměstské školy o dvou třídách, ve kterých se vyučovalo česky.

Také židovská obec musela založit normální školu, což plynulo z příkazu císaře Josefa II. Škola byla otevřena v roce 1782, v roce 1784 chodilo do školy 37 žáků, ale povinnou školní docházkou mělo plnit 70 žáků. Učitelův příjem se skládal ze dvou částí, první byl plat od obce a druhá školné žáků. V roce 1786 zvládlo platit z celkového počtu 91 dětí pouze 29, rodiče ostatních byli velmi chudí, a tak jim na školné nezbyly žádné finanční prostředky. Židovská škola neměla přidělenou stálou budovu, vyučování probíhalo v jedné místnosti, a protože žáků bylo mnoho, došlo k rozdělení výuky na dvě části, a to na dopolední od osmi do desíti hodin a odpolední od třinácti do patnácti hodin (Grůzová, Spurný, Smutný a kol., 2000).

„Koncem školního roku 1870 - 1871 byly v Prostějově tyto školy: trojtřídní nižší reálka, čtyřtřídní chlapecká škola, pětítřídní dívčí se šesti třídami. Dále sem patřily školy předměstské: pšovská, trojtřídní u sv. Anny (i pro Krasice) a na Vápenici. Židovská obec měla čtyřtřídní školu“ (Janoušek, 1938). Roku 1873 dochází k založení německé dívčí měšťanské školy. K dalším změnám dochází v roce 1874, kdy se rozdělila obecná škola na: německou pětítřídní školu chlapeckou a na českou národní pětítřídní školu chlapeckou. Ve stejném roce se změny dotkly i dívčí školy utrakvistické, a torozdělením na čtyřtřídní českou a osmiletou německou školu národní. Dále v tomto roce vzniká česká dívčí měšťanská škola, která sídlila ve staré budově ve Školní ulici. Nová budova chlapecké národní školy a české reálky je otevřena v Palacké ulici v roce 1883 (Bartoš, Marek a kol., 1999).

Na přelomu devatenáctého a dvacátého století se školní povinná docházka stává politickým a národnostním bojem, střetli se zde němečtí a čeští představitelé města, oba tábory se snažily, aby se do jejich školy zapsal co největší počet žáků. Němečtí zaměstnavatelé nutili české zaměstnance, aby jejich děti chodily do německých škol. Tento stav se změnil až po vyhlášení tzv. Perkova zákona. Děti pak byly do školy přijímány podle toho, jaký ovládaly jazyk.

Koncem devatenáctého století byly v Prostějově čtyři školy obecné dívčí v počtu 1830 žákyň, jedna měšťanská škola dívčí v počtu 537 dívek, čtyři obecné školy chlapecké v počtu 1765 žáků, měšťanská škola chlapecká v počtu 288 žáků (Marek, 1999). Počet dětí na školách se za dvacet let zvýšil téměř o tři tisíce. Školy kapacitou opět nestačily. Město postavilo další čtyři školy, a to na Komenského třídě v roce 1892, v Rejskově ulici v roce 1895, v Kollárově ulici roku 1904, na Skálově náměstí v roce 1909 (Bartoš, Marek a kol., 1999).

Po vzniku Československé republiky začal okresní školní výbor regulovat počet německých škol. Spojil židovskou, dvě německé a měšťanskou školu, a tak 18. září 1919 vznikla pětítřídní smíšená škola Občanská a obecná (Bartoš, Trapl a kol. 1999). Do školy docházelo 236 dětí z nich bylo 99 židovských (Janoušek, 1938). *„Od roku 1927 není ve městě veřejné německé školy“* (Janoušek, 1938). Po ukončené reorganizaci je v Prostějově pět obecných chlapeckých škol, pět dívčích obecných škol, tři měšťanské chlapecké a tři měšťanské dívčí školy.

Ihned po vzniku Protektorátu Čechy a Morava se němečtí občané žijící v Prostějově snaží o germanizaci obyvatel města, proto obnovili německou obecnou školu a německou mateřskou školu. Pro její provoz obsadili budovu Masarykovy školy. Škola byla v provozu již

od června roku 1939. Došlo k redukci středních škol, počet obecných a měšťanských škol zůstal zachován. „*Měšťanské školy byly přejmenovány na tzv. školy hlavní a také do nich byla vybírána jen část školou povinných žáků, ostatní děti měly dokončit povinnou osmiletou školní docházku na obecné škole*“ (Bartoš a kol., 1999). Každý učitel musel vykonat zkoušku z německého jazyka. Na základě výnosu z roku 1941 byla na všech typech škol nařízena povinná výuka německého jazyka. Hodinová časová dotace pro první a druhou třídu byla čtyři hodiny, pro třetí, čtvrtou a pátou třídu byla sedm hodin za týden. Inspektorem pro kontrolu výuky němčiny na školách obecných a měšťanských na Moravě byl v dubnu 1941 jmenován ředitel školy v Brně Franz Habermann. 30. května 1941 vydává ministerstvo školství a národní osvěty výnos č. 68.099/41- I/3, kterým pověřilo inspektory pro výuku němčiny kontrolou výuky dějepisu (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 168).

Ve školách proběhla kontrola knih, učebnic, kabinetů a pomůcek. Některé knihy a učebnice byly zničeny, u spousty z nich byly stránky, odstavce a věty začerněny (Bartoš, 1999). Školní výuka v období protektorátu byla často přerušena nařízenými prázdninami, brigádami a povinnými sbírkami. Sbírat se musel papír, kosti, železo, ušlechtilé kovy, lahvičky od léků, léčivé byliny, kaštiny (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 168).

Ihned po druhé světové válce se správcem škol stal školský odbor národního výboru. Po nezbytném úklidu a opravách začalo vyučování na obecných školách dne 25. května 1945, školní rok byl prodloužen až do konce července. Od roku 1946 přebírá správu škol místní a újezdní rada. Ve školním roce 1946/1947 mělo město Prostějov pět obecných dívčích a pět chlapeckých škol, do kterých bylo nahlášeno 1776 žáků, do měšťanských škol bylo zapsáno 1292 žáků (Bartoš, Skoupa a kol., 1999).

Od roku 1948 začal platit Zákon o základní úpravě jednotného školství č. 95/1948 Sb. Čímž se změnilo názvosloví a struktura školství v Československu. „*Název obecná škola změněn na národní školu a název měšťanská škola na střední školu 2. stupně, na níž museli přejít i žáci nižších tříd gymnázií, deset národních škol s 36 třídami mělo 1922 žáků a 46 učitelů, na pomocné škole bylo šest tříd se 104 žáky a sedmi učiteli*“ (Bartoš, Peterka a kol., 1999).

Za celou dobu studia vývoje prostějovského školství jsme nenašli v publikacích o městě Prostějově žádnou zmínku o vzniku pomocné školy. O pomocné škole se dočteme až v roce 1948, kde autoři knihy zmiňují pouze počet žáků a učitelů na pomocné škole. Přitom škola vznikla již v roce 1924, což je dlouhých 24 roků bez jediného zápisu v knihách

zabývajících se historií města Prostějova. Těžko říci, proč o škole není v publikacích žádná zmínka i když je ve vybraných historických obdobích vývoj obecných a měšťanských škol velmi podrobně popsán.

5 Pomocná škola v Prostějově

5.1 Jednání před otevřením školy

Koncem 19. století dochází k rozvoji města Prostějova. Lidé se začínají do města stěhovat za prací, ale ne pro všechny obyvatele je dostatek práce a odpovídající bydlení. V důsledku těchto sociálních změn dochází k nárůstu počtu chudých rodin. Členové rodin často bývali nemocní z nedostatku potravy, podvyživení a žili ve velmi bídných sociálních podmínkách. Malým dětem, aby neplakaly, rodiče opakovaně dávali alkohol, což pak vedlo ke snížení jejich rozumových schopností. Rodiče některých dětí nezvládali psychický tlak špatné sociální situace, požívali alkoholické nápoje, nepečovali o děti, ty pak neměly naučené základní sociální návyky, zaostávaly ve zvládání primárních životních potřeb. Řada dětí byla nemanželských nebo měla pouze jednoho rodiče. Pokud rodič chodil do práce, děti velmi často nechodily do školy a toulaly se po městě, kde se živily drobnými krádežemi, za této situace pak děti nezvládaly ani základní učivo obecné školy. Díky této situaci se prostějovští zastupitelé začali zabývat myšlenkou o zřízení pomocné školy. První jednání městského zastupitelstva jsou datována do roku 1890 (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 169).

Na dlouhou dobu jednání o vybudování školy utichla a obnovila se po založení Československé republiky. První zmínky o jednáních vybudování pomocné školy pochází z roku 1918.

Město intenzivně komunikovalo se zemským výborem o povolení založení pomocné školy. Z rekonstrukce písemností od roku 1918 získáme představu o konkrétních jednáních mezi městem, zemským výborem a okresním školním výborem.

V dopise okresní školní radě ze dne 31. prosince 1918 jsou uvedena doporučení, která jsou nutná splnit, aby bylo možné zahájit jednání o otevření pomocné třídy v Prostějově. V dopise se uvádí: „*Podej sem správa školy co nejdříve jmenný seznam dítek tamní školy, které jsou duševně tak sláby, resp. nejsou plnomyslny, že jejich výchova v nynější škole se jeví bezvýslednou a jsou na obtíž postupu vyučování dítek normálních.*“ (SOkA Prostějov, OŠV Prostějov, inv. č. 75) Součástí dopisu byl také návod k výběru dětí, ten nabádá hlavně k zodpovědnosti při selekci dětí, měly se vybírat pouze děti duševně nedostatečné, do seznamu nesmí být zařazeny jiné problémové děti. Do školy nepatřily děti z problémových rodin a děti zanedbané. Na jmenném seznamu musely být děti seřazeny dle roku narození,

roku školní docházky, školní rok, do kterého byly zařazeny v současnosti, rok školní docházky, ve které by byly, pokud by byly normálně nadány. Tento dopis s nařízením obdržely všechny obecné školy v Prostějově.

Počátkem roku 1919 poslaly obecné školy v Prostějově požadované seznamy, z nichž se některé zachovaly. Pro představu si některé uvedeme.

Ze 7. ledna pochází seznam dívek z I. dívčí školy v Prostějově, kde nejstarší dívce je dvanáct let a navštěvovala pouze druhou třídu (SOkA Prostějov, OŠV Prostějov, inv. č. 75).

Ze dne 9. ledna 1919 se dochoval seznam žákyň slabomyslných adresovaný okresní školní radě, navštěvujících III. dívčí školu v Prostějově. Bylo v něm dvanáct jmen, nejstarší dívce bylo čtrnáct let a stále chodila do první třídy. V seznamu byla u každé dívky uvedená její charakteristika a důvody jejího neprospěchu, např. dívka nejeví zájem v žádném předmětu, byla nemocná spálou. Dítě jeví snahu, ale nechápe. V chování i v učení abnormální. Dle matky jí dávala pěstounka, když u ní byla dívka na vychování, kořalku, dítě nechápe a nic si nepamatuje. Dítě se hlásí, ale výroky jsou nesmysly. Dítě se nemůže naučit slabikovat ani přes svou snahu (SOkA Prostějov, OŠV Prostějov, inv. č. 75).

10. ledna posílá zprávu IV. obecná škola chlapecká v Prostějově, kterou navštěvuje pouze jeden slabomyslný žák (SOkA Prostějov, OŠV Prostějov, inv. č. 75).

Z III. české školy obecné pro chlapce v Prostějově přichází seznam chlapců, kde nejstarší z nich má čtrnáct roků a chodí do třetího ročníku a měl by navštěvovat sedmý ročník. U dalšího chlapce z této školy, který měl chodit do osmého ročníku a navštěvoval pátý, je uvedena poznámka, postupoval vždy s nedostatečnou známkou pro pokročilý věk (SOkA Prostějov, OŠV Prostějov, inv. č. 75).

Z 18. ledna pochází záznam se jmény dvaceti čtyř žákyň dívčí obecné školy, což je nejvíce z dochovaných seznamů (SOkA Prostějov, OŠV Prostějov, inv. č. 75).

21. ledna 1919 přichází dopis, který je založen pod číslem 258, místní školní radě týkající se zřízení pomocných tříd pro dívky neplnosmyslné, jenž byl zaslán okresní školní radou. Uvádí v něm výsledky šetření počtu neplnosmyslných dítek na obecných školách. V Prostějově ve školním roce 1918/1919 chodí do školy 69 dětí neplnosmyslných, ale ne takových, které by nebylo možné vzdělávat. U dětí jsou zjištěny nedostatky v chápavosti a soudnosti, mohou být vzdělávány, ale ne v normálních školách. Ve zprávě se dále uvádí:

„Pobyt těchto dětí v nynějších školách je bezvýsledný, jich léta mládí přicházejí na zmar.“
(SOkA Prostějov, OŠV Prostějov, inv. č. 75)

Jejich přítomnost ve výuce zdržuje a ztěžuje práci učitelům i spolužákům. Ve školách jsou případy, kdy chlapci, kteří by měli být v 5. a 6. školním roce, jsou v první třídě a dívky pátého a sedmého školního roku dochází do druhé třídy (SOkA Prostějov, OŠV Prostějov, inv. č. 75).

Po zjištění tohoto stavu vyzývá okresní školní rada na základě usnesení z 28. 12. 1918 místní školní radu, aby začala jednat s městským zastupitelstvem podle třetího odstavce paragrafu šest řádu škol, odstavce h výnosu zemské školské rady ze dne 25. dubna 1908 číslo 5571 (hlava I. k paragrafu šest a sedm) a ihned začala s přípravou k zřízení pomocné školy, podpůrných tříd pro neplnosmyslné děti s ohledem na výnos zemské školní rady z 21. prosince 1907 číslo 11.563 a podle odstavce 9 (uváděný počet dětí); (SOkA Prostějov, OŠV Prostějov, inv. č. 75).

Dne 5. 9. 1919 se zastupitelstvo města Prostějova v čele se starostou Stanislavem Manhardem zavázalo zařídit pomocnou třídu pro děti duševně nevyspělé. Schválilo tak návrh náměstka starosty Ambrože Soška, který navrhl zařídit pomocnou třídu, vybrat místnost vhodnou pro zřízení třídy a dodat pomůcky potřebné ve výuce (SOkA Prostějov, OŠV Prostějov, inv. č. 75).

V zápise s číslem jednacím 374 ze dne 14. října 1919 informuje místní školní rada okresní školní radu v Prostějově o výsledku jednání o zřízení třídy pro nevyspělé děti. Místní školní rada jednala dne 12. září 1919 o výnosu okresní školní rady ze dne 21. ledna 1919 číslo 258/šk. Místní školní rada se s obecním zastupitelstvem města Prostějova usnesla na podání žádosti, aby bylo umožněno při českých obecních školách zřídit jednu pomocnou třídu pro děti duševně nevyspělé. Žádost se opírá o počet neplnomyslných žáků, 24 chlapců a 45 dívek ve školním roce 1918/1919, děti se budou vzdělávat odděleně od dětí zdravých, a nebudou je tak zdržovat ve výuce a učitel bude zbaven přítěže (SOkA Prostějov, OŠV Prostějov, inv. č. 75).

Okresní školní rada píše dne 17. října 1919 úřední dopis s číslem 2540 zemské školní radě v Brně - žádost o zřízení alespoň jedné pomocné třídy v Prostějově. V žádosti jsou obsaženy argumenty z čísla dopisu 258. Okresní rada žádá o co nejrychlejší vyřízení žádosti (SOkA Prostějov, OŠV Prostějov, inv. č. 75).

Zemská školní rada v Brně píše dne 30. 10. 1919 okresní školní radě v Prostějově odpověď na dopis ze dne 17. 10. 1919. Zemská školní rada požaduje doplnění údajů potřebných k schválení pomocné třídy. Prostějovská školní rada musí určit školu, kde bude pomocná škola zřízena a z jakých zdrojů bude financována (SOkA Prostějov, OŠV Prostějov, inv. č. 75).

Na základě uvedeného dopisu zemské školní rady píše okresní školní rada dne 10. 11. 1919 místní školní radě, v němž se zamýšlí nad kladenými otázkami a znovu hodnotí situaci v Prostějově. Okresní školní rada navrhuje financovat třídu ze zemských zdrojů. Dále navrhuje zřídit jednu první třídu, a každém následujícím roce otvírat třídy další. Po opětovném hlášení neplnomyslných dětí došlo ke zjištění, že se jejich počet zvýšil na osmdesát, a okresní školní rada navrhuje zřízení školy pro děti neplnomyslné namísto jedné třídy. K tomuto řešení přistoupili i z důvodu zákonného nařízení, které stanovilo maximální počet dětí ve třídě pomocné školy, a to na dvacet. Počet žáků tak odpovídal navrhované pětitřídní pomocné škole. Okresní školní rada doporučila tyto tři návrhy k dalšímu projednání (SOkA Prostějov, OŠV Prostějov, inv. č. 75).

Místní školní rada v Prostějově zasedala 8. dubna 1920 v devítičlenném počtu zúčastněných. Předmětem schůze bylo založení samostatné trojtřídní pomocné školy pro děti duševně nevyvinuté, avšak dalšího vzdělání schopné. Náklady na provoz převezme zemský fond. Výtah jednání byl zapsán dne 29. května 1920, za jeho správnost odpovídal předseda místní školní rady (SOkA Prostějov, OŠV Prostějov, inv. č. 75).

Zápis ze schůze správní komise v Prostějově konané 16. dubna 1920 v počtu jedenácti radů správní komise a v počtu dvaceti čtyř členů správní komise proběhlo jednání o zřízení pomocné třídy pro neplnomyslné děti. Návrh jménem školního odboru podal jeho náměstek profesor Ambrož Soška. Dodatkem k usnesení městského zastupitelstva ze dne 5. září 1919 se širší správní komise usnesla na zřízení samostatné školy pomocné se třemi třídami pro děti duševně nevyvinuté, schopné však školního vzdělání. Město Prostějov se zavázalo poskytnout potřebné místnosti, pomůcky učebné i věcné. Dále bylo doporučeno podat žádost na financování připravované školy z prostředků zemských. Tento návrh byl jednomyslně schválen. Za správnost návrhu odpovídala Správní komise města Prostějova, zapsáno dne 4. května 1920 (SOkA Prostějov, OŠV Prostějov, inv. č. 75).

Žádost číslo 1138/šk Prostějov na zřízení pomocné školy k číslu 29.609 ze dne 30. 10. 1920 šest příloh zemské školní radě v Brně. Dne 1. 6. 1920 okresní školní rada

předkládá zemské školní radě žádost místní školní rady jako doplněk k žádosti ze dne 14. 10. 1920, ve které se přimlouvá za její kladné vyřízení. Důvodem je počet neplnomyslných dětí, který je vyšší než osmdesát, a proto Místní školní rada žádá o zřízení trojtřídní pomocné školy, jejíž provoz bude hrazen z prostředků zemských nebo státních (SOkA Prostějov, OŠV Prostějov, inv. č. 75). Při studiu této žádosti jsem zjistila, že v hlavičce žádosti je uvedené špatné datum, které neodpovídá předešlému dokumentu, avšak v obsahu samotné žádosti je již předchozí dokument datován správně.

Na předchozí dopis odpovídá zemská školní rada v Brně, jenž předsedou je Dr. Beran, předsedovi okresní školní rady v Prostějově dne 15. února 1921 pod číslem 5281. V něm Moravský zemský výbor sdělil přípisem ze dne 5. února 1921, čís. 8000 6/20, že nemá námitky proti založení samostatné pomocné školy se třemi třídami pro „*děti neplnomyslné resp. méně nadané ve smyslu 3. odst.*“ paragrafu šest řádu školního a vyučovacího (vydaného 29. září 1905 ministerstvem vyučování) v Prostějově. Veškeré náklady na školu však nebude hradit zemský výbor, ale musí je převzít školní obec, protože zemský výbor nemůže hradit osobní náklady na školu. Okresní radě je doporučeno podat novou žádost s vyjádřením okresního výboru i místní školní rady „*v příčině udržování pomocné školy školní obcí.*“ Okresní školní rada tento dopis zaevidovala pod číslem 422 (SOkA Prostějov, OŠV Prostějov, inv. č. 75).

Místní školní radě v Prostějově přichází dopis 14. července 1922 s číslem 2082, v němž autoři znovu apelují na představitele místní školní rady na založení pomocné školy, protože každou třídu obecných škol navštěvuje několik dětí neplnomyslných. Zmiňují výnos zemské školní rady z 15. února 1921, kde byly nabídnuty tři varianty řešení problému. Autoři tohoto dopisu nabídli svá řešení. Postupné zřizování tříd a přehodnocení rozhodnutí o osobních a věcných nákladech (SOkA Prostějov, OŠV Prostějov, inv. č. 75).

Prvního září roku 1922 zasedá místní školní rada v Prostějově k jednání o zřízení pomocné školy pro duševně nevyvinuté dívky. Hlavním předmětem jednání jsou náklady na chod školy. Rada navrhuje, aby věcný náklad platilo město Prostějov. Náklad osobní však hradit nechce, protože platbu považuje za nespravedlivou, důvodem je prospěch celého státu, ale ne pouze obce. Výtah z jednání byl zapsán 2. 9. 1922 (SOkA Prostějov, OŠV Prostějov, inv. č. 75).

Na dopis ze 14. 7. 1922 odpovídá místní školní rada okresnímu školnímu výboru dne 6. 9. 1922, ve kterém oznamuje rozhodnutí vyplývající z výše uvedeného jednání. Místní

školní rada se rozhodla požádat kompetentní úřady o zřízení pomocné školy. Město Prostějov se zavázalo platit věcný náklad a učební pomůcky. Osobní náklad platit odmítá jako neoprávněný, protože škola bude užitečná pro celý stát. Místní školní rada žádá okresní školní výbor, aby doporučil zemské školní radě založení trojtřídní pomocné školy a zároveň převzal osobní náklad na provoz školy (SOkA Prostějov, OŠV Prostějov, inv. č. 75).

Na jednání městského zastupitelstva předseda školního výboru profesor Ambrož Soška, které se konalo 5. 9. 1922, navrhl městu zaujmout stanovisko s ohledem na předchozí usnesení ze dne 5. 9. 1919 a 16. 4. 1920. Město založí pomocnou školu, pro činnost určí potřebné místnosti, bude hradit učební pomůcky a věcný náklad. Platbu osobního nákladu odmítá, jelikož ho považuje za neoprávněný. Operuje tvrzením - výhody ze zřízení školy má převážně stát (SOkA Prostějov, OŠV Prostějov, inv. č. 75).

Jednání okresního školního výboru proběhlo 7. 9. 1922 ve složení: předseda - okresní hejtman František Stučnář, V. Manhard, školní inspektor Vojtěch Ptáček a deset dalších členů. Školní inspektor podal zprávu o dosavadních jednáních a navrhl postup dalšího řešení, které by vedlo k otevření pomocné školy. Vojtěch Ptáček se opět vrátil k zamítavé reakci hrazení osobního nákladu místní školní radou z důvodu přílišného hospodářského zatížení pro město. Ve městě Prostějově bylo v uvedený školní rok patnáct škol, devadesát dva tříd, ve kterých město platilo věcný náklad, a osobní náklad byl hrazen při IV. třídě měšťanské školy. Po uvedení těchto argumentů okresní školní výbor doporučil zemské školní radě, aby se zavázala, díky schválení Moravského zemského výboru, platit osobní náklad pomocné školy. Tento krok by pak vedl k okamžitému otevření první třídy pomocné školy. Ohledně osobního nákladu píše ihned druhý den po jednání okresní školní rada zemské školní radě. V dopise podává výčet předchozích jednání a žádá o kladné vyřízení žádosti (SOkA Prostějov, OŠV Prostějov, inv. č. 75).

Moravský zemský výbor 2. října 1922 přípisem číslo 43167 žádost zamítl s odůvodněním na připravované změny ve školském zákoně. Zemský výbor nebude nést náklady s ohledem na výnos č. 5281 (SOkA Prostějov, OŠV Prostějov, inv. č. 75).

Místní školní rada byla o této skutečnosti informovaná dne 17. října 1922 a byla opětovně vyzvána k podání nové žádosti, jejíž součástí bude protokolární vyjádření obecního výboru a místní školní rady (SOkA Prostějov, OŠV Prostějov, inv. č. 75).

Pokud shrneme výčet této podrobné korespondence. Zjistíme, že hlavním předmětem jednání bylo hlavně financování školy. Město Prostějov odmítalo převzít veškeré náklady na financování školy, osobní náklad požadovalo hradit zemským výborem, ten jej však platit odmítl, na tomto faktoru jednání prakticky stagnovala. Z časového hlediska jednání o otevření pomocné školy v Prostějově trvalo dlouhých šest let.

Zásadní změna nastává 13. června 1924, kdy městská rada v Prostějově informovala správu škol o naléhavosti založení pomocné školy, a to ihned začátkem školního roku 1924/ 1925. Správa škol byla vyzvána k předložení seznamu dětí, pověřena vypracováním statutu pomocné školy, určením vedení školy, vyhrazením místností pro provoz školy atd. Všechny uvedené požadavky měly být zpracovány do konce června roku 1924 (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 169)

Komise ve složení porada učitelů, správců škol, zástupců města, ředitele pomocné školy v Brně Josefa Zapletala se sešla dne 28. 6. 1924, aby vypracovala žádost k otevření pomocné školy (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 169)

Vybudování pomocné školy schválilo městské zastupitelstvo 14. 8. 1924. Město převzalo osobní i věcný náklad financování školy, což se stalo zásadním pro povolení otevření pomocné školy (SOkA Prostějov, OŠV Prostějov, inv. č. 82).

Cíle pomocné školy, přijímání dětí do školy, výběr žáků, program tříd, řád školy, vzdělání učitelů, spolupráce s lékařem a rodiči žáků byly uvedeny ve Statutu pomocné školy. Statut pomocné školy uvádí: *„Účelem pomocné školy jest vychovávat slaboduché a nedoumné děti a vésti je tak, aby byly schopny obhájit své živobytí prací. Pomocná škola má svůj vlastní cíl odlišný od cíle školy obecné, používá všech prostředků nápravné pedagogiky, není tedy pouhou kopií obecné školy.“* (SOkA Prostějov, OŠV Prostějov, inv. č. 82) Učivo a metody výuku budou upraveny tak, aby odpovídaly individuálním schopnostem žáků a ti pak dosáhli maximálního možného pokroku, postupu do dalšího ročníku nebo se vrátili do třídy obecné školy.

„Pomocná škola:

- 1. Poskytne všem dítkám tělesné a mravní výchovy, bude je zušlechťovati zpěvem, vyprávěním, předčítáním apod., jejich schopnosti bude rozvíjeti zaměstnáním, hrou a hmotnou prací,*

2. *poskytne pro život nejpotřebnější výuku ve čtení, psaní a počtech žákům, u kterých k tomuto učení shledá - li jen trochu schopnosti,*
3. *poskytne žákům, kteří pro literární vzdělání nemají potřebných schopnost, vedle rukodělného vyučování pracovní vyučení prováděné ve zvláštním oddělení,*
4. *poskytne všem žákům živnostenské a hospodyňské výuky, pokud si toho rodiče budou přátí“ (SOkA Prostějov, OŠV Prostějov, inv. č. 82).*

Zemská školní rada moravská v Brně odpověděla na žádost z 1. 9. 1924 okresnímu školnímu výboru dne 7. 9. 1924. Rada vydala výnos číslo 47 262, ve kterém schvaluje otevření trojtřídní pomocné školy v Prostějově v roce 1924/1925, její statut a zaslané učební osnovy. Školnímu inspektorovi nařídila pravidelné inspekce v nově otevřené škole, ten výsledky šetření oznámí zemské radě na konci školního roku (SOkA Prostějov, OŠV Prostějov, inv. č. 82).

5.2 Otevření pomocné školy

Ihned po udělení souhlasu, začal okresní školní výbor podnikat kroky nutné k otevření školy. V první řadě okresní školní výbor vybral a jmenoval učitele, a to učitelku Štěpánku Matouškovou ze IV. obecné školy dívčí, z I. obecné školy dívčí Bohumila Vrchu a Rajmunda Pitticha z IV. školy chlapecké. Poslednímu jmenovanému byla svěřena správa pomocné školy a 22. 9. 1924 začíná pracovní poměr uvedených učitelů, stvrzený služebním slibem 27. 9. 1924 (SOkA Prostějov, OŠV Prostějov, inv. č. 82). Poněvadž ředitel školy neměl žádné zkušenosti s výukou žáků, odjel do Prahy, kde navštívil všechny pomocné třídy. Dále zavítal do Ernestina - ústavu pro výchovu slabomyslných v Budenicích, ústavu pedologického a psychotechnického města Prahy, řízeného docentem MUDr. Karlem Herfortem, účastnil se porad učitelů pomocných škol a dále se podíval do pomocné školy v Pardubicích (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 169). Učitelé navštívili pomocnou školu v Brně 25. 9. a v Olomouci 26. 9., aby získali znalosti a dovednosti potřebné k zajištění chodu pomocné školy (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 169).

Škola doposud neměla vyhrazeny žádné prostory ani pomůcky. Město oslovilo prostějovské školy, ale nenašlo kladnou odezvu, ani požadované prostory, nepřibýly žádné potřebné pomůcky pro žáky. Do jednání se osobně vložil předseda místní školní rady

a starosta Stanislav Manhard. Škole tak byly vyhrazeny tři třídy v prvním poschodí V. obecné školy chlapecké na Palacké třídě, kde škola sídlila první rok svého provozu.

27. 9. 1924 byly vyzvány všechny děti obecných škol, které byly doporučeny ke vzdělávání v pomocné škole, aby se dostavily k zápisu ve dnech 29. a 30. září. Tyto děti absolvovaly pedagogicko psychologické vyšetření před komisí. Odborné vyšetření prováděla učitelka pomocné školy v Brně B. Poubová. Podle znalostí, dovedností, duševního vývoje a kognitivních schopností byly děti rozděleny do jednotlivých ročníků. Provoz školy byl oficiálně zahájen dne 1. 10. 1924 (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 169).

Zhodnotíme - li tuto etapu vzniku pomocné školy, můžeme konstatovat, že po zdoluhavých jednáních, kdy mělo konečně dojít k otevření pomocné školy, zůstává nedořešených řada otázek týkajících se jejího provozu. Nejdříve byli jmenováni učitelé pomocné školy, kteří se ihned pustili do dalšího pedagogického vzdělávání, aby získali alespoň minimální poznatky o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Musíme ocenit osobní aktivitu pro rozšíření jejich pedagogických znalostí a dovedností. Co se týče zázemí pro výuku, je z dnešního hlediska zarážející, že v době schválení provozu pomocné školy pro ni nebyla vyčleněna žádná budova nebo alespoň prostory, kde by mohla probíhat výuka žáků trojtřídní pomocné školy. Pro děti nebyly připraveny pomůcky ani učebnice. Dá se říci, že město z hlediska organizace otevření školy selhalo. Přes veškeré překážky škola zahájila svůj provoz v daném termínu hlavně díky aktivitě starosty města.

5.3 Budova, prostory a vybavení školy

Jak jsme již psali v předchozí kapitole, pomocné škole nebyla určena ani postavena samostatná budova. Tato skutečnost se projevila ihned v následujícím školním roce. Pomocná škola byla přemístěna do budovy ve Školní ulici číslo tři, zde byly pro provoz školy určeny čtyři místnosti. Jedna byla používána jako kabinet, ředitelna a sborovna, zbylé sloužily jako učebny. Současně s pomocnou školou na této adrese sídlila německá občanská škola, v zimě pokračovací živnostenská škola pro malíře a natěrače, v létě mateřská škola. Tělocvičnu, chodbu, hygienickou část, dvůr a zahradu používaly všechny školy. Spojení škol se ukázalo jako velmi nevhodné. Jak uvádí ředitel školy ve školní kronice, žáci z ostatních škol se dětem z pomocné školy posmívali, mařili jejich práci na dvoře i na zahradě (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 169). Dílnu škola stále neměla k dispozici.

Ve školním roce 1926/1927 se měla škola opět stěhovat, a to do budovy tkalcovské školy. Ředitel tuto školu shledal absolutně nevyhovující v mnoha směrech, a to velká vzdálenost pro žáky, bídny stav budovy, nebyla zde tělocvična, hřiště ani dvůr. Po jeho připomínkách zůstala škola v budově ve Školní ulici. V roce 1926/1927 byla zrušena německá občanská škola, tímto krokem získala pomocná škola více místa. Mohla tak vybudovat požadovanou školní dílnu. Nové prostory pomocná škola dlouho nevyužívala sama, do budovy byla umístěna hudební škola, ta požadovala uvolnění všech tříd v odpoledních hodinách. V pomocné škole museli organizačně upravit výuku, aby tak vyhověli požadavkům hudební školy.

O rok později ministerstvo školství a národní osvěty výnosem ze dne 11. 10. 1927, číslo 122783/27 – Z povolilo nedílné vyučování pro uvedený školní rok. Okresní školní výbor provedl prohlídku pomocné školy ve dnech 18. listopadu 1927, 26., 29. května a 1. června 1928. Ve své zprávě kladně hodnotí práci učitelů, docházku a práci žáků. Okresní školní výbor podal zprávu městské radě dne 9. června 1928 o stavu školní budovy. Budovu shledal jako ne úplně vyhovující. Ve zprávě se píše: „*Hlavní vadou staré budov školní je nedostatek vzduchu a světla. Tomu se dá odpomoci, když městská rada, ač nemá-li úmyslu školu do novější a lepší budovy přestěhovati zvětšením oken ve všech učebnách a studené, tmavé a vlhké tělocvičně.*“ (SOKA Prostějov, OŠV Prostějov, inv. č. 91)

Žádost o otevření další třídy podal ředitel školy v červnu 1929, a to ze dvou důvodů: prvním bylo zřízení samostatné třídy pro žáky s těžšími úchyly, kteří byli špatně vzdělavatelní i v pomocné škole, druhým zvýšený počet žáků na 69. Žádost byla zpočátku zamítnuta, ale po slibu, že náklady na provoz budou minimální, městská rada svolila s otevřením dalšího ročníku. Výnosem zemské školní rady v Brně 30. 9. 1929, č. 5661929/1930 (SOKA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 168) se pomocná škola stává čtyřtřídní od 1. 10. 1929.

Celou školní budovu mohla škola užívat od 21. 2. 1931, protože pro hudební školu byla vystavěna nová budova v Kravařově ulici, a ta ji od tohoto data začala užívat. Po získání nových prostor podává ředitel pomocné školy žádost o povolení k postavení školní kuchyně, opírá se o zákon o pomocných školách ze dne 6. 12. 1928, číslo 111.126-I (SOKA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 169), kde jsou součástí osnov pro dívky ruční práce. Městská rada nejdříve žádost zamítla, ale po několikanásobných apelacích ji schválila.

Pro „psychotechnickou“ poradnu byla vyčleněna jedna místnost. Psychotechnickou poradnu pro volbu povolání vedl učitel František Mlčoch, který zároveň učil na pomocné škole.

Školní budova se stále nacházela ve špatném stavu, vlhké místnosti, dlouhé školní lavice, špatné elektrické vedení, padající omítka. Pokud školní úřad uvolnil finanční prostředky, ihned docházelo k nezbytným opravám a údržbě. Bohužel peněžních prostředků bylo ustavičně málo a řada oprav byla provizorních např. podložení stropu tělocvičny. Nezbytné opravy byly ve škole prováděny každý školní rok. Škola však stále zůstávala ve stejné budově, která byla pro vyučování nevyhovující. Třetího srpna 1943 opouští pomocná škola budovu ve Školní ulici, která musela být předána německé obecné škole i s veškerým inventářem. Pomocná škola byla přestěhována do budovy na Tetíně, kde dříve sídlila dívčí škola. Pomocná škola přebrala školu včetně jejího vybavení a školních pomůcek. Škola mohla používat tělocvičnu a zahradu, ve které měla vyhrazenou část pozemku. Díky zvýšenému počtu žáků požádala pomocná škola o navýšení počtu tříd ze čtyř na pět. Tato žádost byla schválena výnosem zemského prezidenta na Moravě v Brně 6. srpna 1943, č.66.545/43 - II/1-b. nově tedy vznikají čtyři definitivní a jedna postupová třída (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 168).

V nové budově pomocná škola dlouho nepobývala. Budovu na Tetíně musela škola uvolnit pro nemocnici Milosrdných bratří. Pomocná škola byla 16. listopadu 1943 přestěhována v důsledku nařízení újezdní rady do budovy v Bismarckově třídě 14. pro nedostatek tříd muselo být upraveno vyučování, druhá a třetí třída byly vyučovány střídavě, ostatní třídy pravidelně (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 168).

Pro školní rok 1944/1945 zůstává pomocná škola v budově na Bismarckově třídě, ale prostory školy musela sdílet s dalšími pěti školami. K používání byly škole vyčleněny tři třídy. Kvůli nedostatku místa pro výuku je upraveno vyučování na střídavé polodenní. Díky výnosu ministerstva ze dne 9. srpna 1944 č. 49320/44 – II/1-b/B mohla škola vyučovat v šesti postupových třídách, kdy pátá třída byla povolena jako zatímní druhým rokem a šestá byla zatímní prvním rokem. Avšak dva učitelé pomocné školy byli totálně nasazeni, čímž se počet tříd snížil na pět, ve kterých vyučovali čtyři učitelé (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 168).

Budova školy ve Školní ulici byla zničena bombardováním v květnu 1945, pomocná škola zůstala bez přístřeší, a tak bylo nutné najít budovu novou. Pomocné škole byla přidělena budova na Tetíně, ta byla po válečných letech částečně poškozena, výuka v ní začala

3. prosince 1945 po stavebních úpravách a nezbytných opravách, vymalování a dezinfekci. Žáci se tedy opět stěhovali, nyní do opravené budovy ze školy v Palacké ulici (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 169).

Po souhlasu zemské školní rady v Brně výnosem ze dne 31. října 1945 se stává pomocná škola pro počet 105 docházejících žáků, šestitřídní. Ve škole však chyběli učitelé a tak dochází k novému rozdělení žáků podle kognitivních schopností do čtyř tříd (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 169).

V novém školním roce se mohli žáci těšit z opravené tělocvičny, nově vybudované dílny, dvora, který byl používán jako hřiště a školní zahrady.

Vedení školy stále doufalo ve spojení Dětského domova, který sídlil vedle školy, se školou pomocnou a vznikla by tak pomocná škola s internátem. Budovu dětského domova začala používat nemocnice Milosrdných bratří a tak se záměr nepodařilo uskutečnit. Myšlenka na založení pomocné školy s internátem však stále zůstávala otevřená. Byly vybrány dva vhodné objekty pro založení pomocné školy s internátem, a to statek ve Vejšovicích (nyní Výšovice) a zámek v Čechách pod Kosířem.

5.4 Přijímání dětí do pomocné školy

Před nástupem do pomocné školy, byly děti do školy přijímány podle vydaného Statutu. Ve Statutu pomocné školy se ohledně přijímání žáků píše: „*Dítě, které má být přijato do obecné školy, necht' zpravidla nejméně rok navštěvovalo školu obecnou bez úspěchu.*“ (SOkA Prostějov, OŠV Prostějov, inv. č. 82)

Do pomocné školy byly děti přijaty:

- 1) na žádost rodičů nebo zákonných zástupců,
- 2) na návrh učitelského sboru se souhlasem rodičů.

Žáky do pomocných škol předběžně vybírali učitelé obecných škol na základě nařízení místní školní rady. Každý rok zasílali seznam žáků, kteří podle nich měli potíže ve vzdělávání, rušili výuku a často nepostoupili do dalšího ročníku. Vybrané děti přijímala komise složená z ředitele pomocné školy, učitele pomocné školy, správce školy, do které dítě

chodilo nebo určený učitel touto školou, zástupce městského zastupitelstva, školní lékař. Každé dítě, které bylo přijato do pomocné školy, muselo projít zkouškou. Zkouška se skládala z pedagogicko-psychologického vyšetření a lékařské prohlídky. Šetření prováděl lékař a učitel pomocné školy na základě zjištěné školní a rodinné anamnézy, sdělení podaného učitelem obecné školy a lékaře, kteří již s dítětem pracovali. Přijímací komise vyhodnotila šetření, připravila seznam žáků, který odevzdala městské radě ke schválení.

K dodržení standardního postupu pro přijetí do pomocné školy byl vytvořen zvláštní přihlašovací formulář s dotazníkem, tento si mohli vyzvednout rodiče a učitelé v pomocné škole.

Termín přihlášek, zápisu a zkoušek určovalo ředitelství pomocné školy.

Tímto způsobem byli přijímáni žáci do pomocné školy až do roku 1929, kdy vstoupil v platnost zákon o pomocných školách, kde jsou uvedena pravidla pro docházku a přijímání žáků do pomocné školy. Zákon č. 86/1929 Sb. ze dne 24. května 1929 o pomocných školách (třídách) ukládá:

„(1) Choditi do pomocné školy (třídy) povinny jsou děti ve věku školou povinném a ve školní obci bydlící, při nichž bylo úředně zjištěno, že se pro nedostatek duševních schopností nemohou s náležitým prospěchem vzdělávati v obecné škole, ale jsou vzdělání schopny“ (Zákon o pomocných školách, 1929).

K docházce dítěte do pomocné školy (třídy) mohou dát impuls rodiče dítěte nebo jeho zákonní zástupci, učitelská konference, kam dítě doposud chodilo. *„Úřední šetření a rozhodnutí o tom, jsou-li dány podmínky, aby dítě bylo vřaděno do pomocné školy (třídy), přísluší odborné komisi, v níž zasedá mimo předsedu obvodní (školní) lékař, některý učitel pomocné školy (třídy), některý učitel veřejné školy obecné v místě a, pokud lze, zástupce okresní péče o mládež. Komisi tuto i jejího předsedu jmenuje na 3 školní roky okresní (městský) školní výbor slyšev návrh místní školní rady“* (Zákon o pomocných školách, 1929). Zákonní zástupci dítěte se mohli před komisí vyjádřit a chránit tak prospěch dítěte. Rodiče a zákonní zástupci se mohli odvolat do patnácti dnů po vyjádření komise k zemské školní radě.

V prostějovské pomocné škole začaly uvedený zákon aplikovat v roce 1930 na základě *„Věstníku ministerstva školství a národní osvěty ze dne 15. května 1930, roč. II číslo 5,*

oznámen výnos ze dne 2. května 1930, číslo 58. 464 – I. o zřizování a úřadování odborných komisí pro vřadění dětí do pomocné školy“ (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 169).

Místní školní rada doporučila a okresní školní výbor jmenoval komisi pro přijímání žáků, která se skládala z pěti členů, a to:

1. předseda komise Vilém Otáhal, předseda místní školní rady a starosta města,
2. zástupce obecných škol Bohumil Vrchá, učitel,
3. zástupce pomocné školy Rajmund Pittich, ředitel pomocné školy,
4. J. Kořalka, městský lékař,
5. zástupce Okresní a sociální péče Ladislav Suchý, učitel a poručík z povolání.

Přijímání dětí bylo podobné jako v předešlých letech, v posledních květnových dnech byly školám poslány formuláře k návrhu dětí do pomocné školy. Pro další školní rok bylo přijato dvacet tři žáků, a to třináct chlapců a deset dívek. Protokol o přijímacím řízení byl rozeslán všem obecným školám a rodičům přijatých žáků, současně s poznámkou o možnosti odvolání do patnácti dnů k zemské školní radě proti rozhodnutí komise (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 169).

V roce 1933 začíná pracovat druhá odborná komise ve složení: předseda Jan Sedláček, profesor a starosta; městský lékař Jan Kořalka, Ladislav Suchý, tajemník OPM, učitel Bohumil Vrchá, zástupce obecné školy, řídící učitel Rajmund Pittich, zástupce pomocné školy. V roce 1933 umírá Jan Kořalka a na jeho místo je jmenován Karel Pacholík, odborný dětský lékař. V tomto složení pracuje komise do roku 1935 (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 168).

V dalším tříletém období, které trvalo od roku 1936 do roku 1938, pracuje komise ve stejném složení jako v roce 1935 (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 168).

V nově jmenované komisi pro léta 1939 - 1941 zasedá první žena učitelka Marie Svobodová, která je zástupkyní obecných škol. Změna ve složení odborné komise nastává ve školním roce 1940/1941, umírá zástupce OPM a řídící učitel Ladislav Suchý, Rajmund Pittich byl odejit do penze a funkce se vzdal předseda profesor Jan Sedláček. Nové členy ustanovil okresní školní výbor na základě podkladů újezdní školní rady. Předsedou komise byl jmenován ředitel měšťanské školy v. v. František Ostrovský, zástupce OPM a řídící učitel

František Mácha, zástupce pomocné školy řídící učitel Ladislav Pernica (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 168).

Ministerstvo školství a národní osvěty vydalo nařízení 7. 8. 1940 č. 99.761/40 - I/1, po dohodě s říšským protektorem, ze dne 30. 7. 1940 č. XIV E I - J - 2116/40 zákaz přijímání židovských žáků do českých škol kteréhokoli druhu od začátku školního roku 1940/1941. Na základě tohoto nařízení nebyli do školy přijati dva židovští žáci (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 168).

Rada městské správy JUDr. Jan Poláček se stává předsedou odborné komise pro přijímání dětí do pomocné školy pro období 1942 - 1945. Dalšími jmenovanými členy jsou: Ladislav Pernica, učitel pomocné školy; MUDr. Karel Pacholík, řídící učitel obecné škol František Mácha; Marie Svobodová, učitelka obecné školy (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 168).

Odborná komise z let 1945 - 1948 zasedala v tomto složení: JUDr. Jan Poláček předseda; zástupkyně škol obecných učitelka Marie Svobodová, zástupce ředitele pomocné školy Ladislav Pernica; MUDr. Karel Pachlík, školní lékař; zástupce OPM J. Šťastný (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 169).

V 1948 zasedá odborná komise 22. června ve složení: předseda řídící učitel Rudolf Eliáš, zástupkyně škol obecných Marie Svobodová, zástupce školy pomocné Ladislav Pernica, za OPM Marie Suchá, školní lékař Otto Lohr. Komise do pomocné školy přijala patnáct dětí, žádný z rodičů nepodal odvolání (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 169). Jak můžeme vidět z dochovaných materiálů, přijímání žáků do pomocné školy mělo jasně daná pravidla, která nejdříve určoval statut pomocné školy a posléze Zákon o pomocných školách. Avšak ne vždy se jednalo pouze o dobro dětí, v době okupace se mění přístup k židovskému obyvatelstvu. Nad vzděláváním vítězí nacistické rasově orientované opatření, školám bylo zakázáno přijímat židovské děti k docházce do pomocné školy.

5.5 Třídy pomocné školy, vyučované předměty na pomocné škole

5.5.1 Třídy pomocné školy

Rozdělení žáků do tříd probíhalo na základě výsledku „paedagogicko-psychologického“ významu, učení bude přizpůsobené individuálním schopnostem dětí. Zpočátku byla škola rozdělena na tři třídy A, B, C. Ve Statutu pomocné školy (SOkA Prostějov, OŠV Prostějov, inv. č. 82) jsou uvedeny metody a oblasti výuky, učební plány jednotlivých tříd.

Pro třídu A jsou ve statutu pomocné školy stanoveny tyto oblasti výuky:

1. *nápravní cviky k rozvinuté pozornosti, smyslů, paměti, mluvy, k upravení pohybu,*
2. *přípravné cviky ke čtení, psaní, počítání,*
3. *cviky v praktických výkonech: sebeobsluha, úklid, pořádek,*
4. *hry a tělocvik,*
5. *zaměstnání mateřské školy a ruční práce přiměřené silám a schopnostem jednotlivců,*
6. *ilustrativní a zábavkové kreslení, cviky k uvolnění ruky,*
7. *zpěv.*

Cílem výuky bylo maximální využití nápravných cvičení k rozvoji hrubé motoriky, např. rytmická cvičení, správná chůze, uvolňování paží. Jemná motorika byla rozvíjena uvolňovacími prvky ruky, gymnastikou prstů. Důraz byl kladen na správnou výslovnost, velmi často podpořenou logopedickými nápravnými cvičeními. Zároveň s nápravnými cvičeními byl prováděn rozvoj smyslů (zraku, čichu, chuti, sluchu, hmatu) každého dítěte, poznávání barev, tvarů. K celkovému rozvoji žáka bylo doporučeno využívat soubor her zaměřených na třídění, sbírání, rozdělování různého množství a druhu drobných pomůcek (SOkA Prostějov, OŠV Prostějov, inv. č. 82).

„Žáci učí se /pokud lze/ podle individuálních schopností užívatí nástrojů a obrábění lehký materiál. Z třídy A mohou žáci postoupiti do třídy B /C/ neb do pokračovací školy

pomocné /byla-li by tato zřízena/, kdež se učí pracím řemeslným v dílně“ (SOkA Prostějov, OŠV Prostějov, inv. č. 82).

Cíle výuky a rozvrh hodin tříd B, C stanoví učitelé pomocné školy, kteří je posléze pošlou ke schválení okresnímu školnímu výboru. Doba výuky je stanovena na „*nižších stupních, zaměstnávají déle než 25 minut*“ (SOkA Prostějov, OŠV Prostějov, inv. č. 82).

5.5.2 Vyučované předměty

Učební osnovy schválila zemská školní rada v Brně dne 5. října 1924, číslo 64004 (SOkA Prostějov, OŠV Prostějov, inv. č. 82). Časová dotace jednotlivých předmětů byla schválena pro každou třídu zvlášť, vyučování probíhalo v daných půldnech. V tabulce číslo jedna je uveden první rozvrh hodin pomocné školy v Prostějově.

	Předmět	Třída A	Třída B	Třída C
1	Náboženství		2/2	2/2
2	Občanská nauka	2/2	2/2	2/2
3	Věcné učení (prvouka)	6/2	6/2	
4	Příprava ku čtení, psaní	2/2		
5	Jazyk vyučovací	6/2	8/2	10/2
6	Vlastivěda			6/2
7	Počty	6/2	6/2	8/2
8	Kreslení	2/2	4/2	4/2
9	Psaní		2/2	1/2
10	Zpěv	2/2	2/2	2/2
11	Ruční práce	10/2	6/2	8/2
12	Tělovýchova	5/2	5/2	5/2
13	Nápravné cviky	3/2	1/2	
	Celkem. Počet v týdenních půlhodinách	38/2	44/2	48/2

Tabulka č. 1 Učební osnova (SOkA Prostějov, OŠV Prostějov, inv. č. 82)

Dne 27. června 1925, číslo 4964 podává pomocná škola zprávu okresnímu školnímu výboru, ve které hodnotí výuku podle uvedeného rozvrhu. Správa pomocné školy uvádí: Učební osnova „*je ukazatelem, kam v nejprůzračnějších okolnostech možno snad dospěti*“ (SOkA Prostějov, OŠV Prostějov, inv. č. 82). Dále je kladen důraz na samostatnost a rozhodnost učitele, aby přizpůsobil výuku individuálním možnostem každého dítěte. Po porovnání počtu vyučovacích hodin s jinými pomocnými školami, musela pomocná škola zvýšit počet vyučovacích hodin v jednotlivých předmětech. Opravený rozvrh pro školní rok 1925/1926 je uveden v tabulce číslo 2.

	Předmět	Třída A	Třída B	Třída C
1	Náboženství		2/2	2/2
2	Občanská nauka	2/2	4/2	4/2
3	Věcné učení (prvouka)	4/2	6/2	
4	Příprava ku čtení, psaní	4/2		
5	Jazyk vyučovací	10/2	10/2	10/2
6	Vlastivěda			6/2
7	Počty	6/2	6/2	8/2
8	Kreslení	3/2	4/2	4/2
9	Psaní		3/2	2/2
10	Zpěv	2/2	2/2	2/2
11	Ruční práce	4/2	Chlapci 4/2 Dívky 6/2	Chlapci 6/2 Dívky 6/2
12	Tělovýchova	4/2	4/2	5/2
13	Nápravné cviky	1/2	1/2	1/2
	Celkem. Počet v týdenních půlhodinách	40/2	Chlapci 46/2 Dívky 48/2	Chlapci 50/2 Dívky 50/2

Tabulka č. 2 Učební osnova (SOkA Prostějov, OŠV Prostějov, inv. č. 82)

První zápis v třídní knize je datován 1. 10. - 4. 10. 1924. V ní si můžeme přečíst, jaká byla témata jednotlivých předmětů, jak se chovali žáci, jejich zdravotní stav, vztahy ve třídě, výsledky výchovné činnosti atd. Údajům o žácích se budeme věnovat v další kapitole, která je věnovaná žákům pomocné školy.

Nyní se budeme věnovat tématům výuky a učivu v jednotlivých předmětech a třídách ve školních letech 1924/1925, 1929/1930, 1939/1940. V jednotlivých tabulkách jsou uvedené ukázky zápisů z třídních knih. Vždy se jedná o jeden školní rok a vybrané dny. Vybrali jsme

roky: 1924 rok založení pomocné školy, 1929 rok zákona o pomocné škole, 1939 první rok německé okupace.

Školní rok 1924/1925		1. 10. - 4. 10. 1924		
Třídy		A	B	C
Vyučované předměty				
Náboženství				
Občanská nauka a výchova		<i>Příchod do třídy. Potichu otevřít, zavřít, pozdravit Dobrý den.</i>		
Jazyk vyučovací	náprava řeči	<i>Hlasité vyslovování á. Dechová cvičení.</i>		
	prvouka a cvičení smyslů	<i>Přednášení básniček, kdo co uměl. Barevné nazírání. Osm základních barev. Řadění dle vzorů.</i>	<i>Vyšetření žáků a neb znalostí ve škole obecné.</i>	<i>Seznámení se s žáky, předběžné vyšetření jejich znalostí nabytých ve škole obecné.</i>
	čtení	<i>Přípravná čtení. Tvoření různých hlásků: voda hrčí do mísy, tleskáme, klepáme, šoupáme atd.</i>		
	mluvnice a pravopis			
	sloh			
Vlastivěda				
Počty s měřictvím		<i>Pojem mnoho.</i>		
Kreslení		<i>Každý co uměl, aby byl zjištěn stupeň dovednosti.</i>	<i>Zařazení žáků dle vědomostí do jednotlivých tříd</i>	
Psaní		<i>Přípravné tahy.</i>		
Zpěv		<i>Jednotlivý žáci zpívali, co dovedli.</i>		
Ruční práce	chlapecké	<i>Výrobky z plasteliny dle libosti.</i>		
	ženské	<i>Výrobky z plasteliny dle libosti.</i>		
Tělesná výchova				

Tabulka č. 3 Zápis v třídní knize ve školním roce 1924/1925 (SOKA Prostějov, Katalog a třídní kniha A, B, C tř., 1924 - 1925, inv. č. 1)

Školní rok 1924/1925		11. 5. - 16. 5. 1925		
Třídy		A	B	C
Vyučované předměty				
Náboženství			15. 5. 6 sv. <i>přijímání</i>	13. 5. <i>Jak se zpovídati.</i>
Občanská nauka a výchova		<i>Květiny. Okrašlování příbytků květinami. Neničme zbytečně květů.</i>	<i>Proč musím maminku milovati.</i>	<i>Krása jarní přírody. Šetření stromů a květin. Výcházka do přírody na Hloučel 12. 5.</i>
Jazyk vyučovací	náprava řeči	<i>Nejvíce věnováno času Pokornému, který odejde ze školy. Značně výslovnost se zlepšila i v měkkých slabikách.</i>		
	prvouka a cvičení smyslů	<i>Co se změnilo venku na jaře.</i>	<i>Jak pomáhám mamince.</i>	
	čtení	<i>Slabiky vl, vr.</i>	<i>Matičce (memorování). Čtení přísloví o matce.</i>	<i>Cti matku svou</i>
	mluvnice a pravopis		<i>Napisování vět podle náповědi (o matce).</i>	<i>Napisování vět podle náповědi.</i>
	sloh			<i>Obsah čteného článku. Memorování básně „Matičce“.</i>
Vlastivěda				<i>Znázornění terénu v okolí Prostějova plasticky v písku a přechod ke čtení mapy.</i>
Počty s měřictvím		<i>Nejpokročilejší žáci do 9 a 10. Prostřední 6, 7, 8. Nejslabší v oboru 5 a pojem čísla 5.</i>	<i>Násobení.</i>	<i>Opakování všech početních do 100.</i>
Kreslení		<i>Znázorněn vlak.</i>	<i>Práce matky (z představy).</i>	<i>Ilustrace ve čl. „Cti matku svou“.</i>
Psaní		<i>Velká a malá abeceda.</i>	<i>S, Š, L, U, Ú</i>	<i>Římské číslice I, II, III.</i>
Zpěv		<i>Voděnka studená.</i>	<i>Roztomilí rodiče. Tatičku starý (opakováno).</i>	<i>Já mám pěknou zahrádku.</i>
Ruční práce	chlapecké	<i>Modelovací květináč s miskou. Větrníček k dechovým cvičením.</i>	<i>Panáci z výfuků vaječných (barvení, lakování).</i>	<i>Vyřezávání z prkének: domácí zvířata.</i>
	ženské	<i>Krátký sloupek bodán pod jeden článek – pokračováno. Šňůra – pokračováno.</i>	<i>Střídání dírky čtvercové se sloupky – pokračováno.</i>	<i>Plete špici – pokračováno. Smykování zoubků – pokračováno.</i>
Tělesná výchova		<i>Učili se jezdit čtyřkolovém vozíku, kde nohy i ruce jsou zaměstnány. Pohánění obruček na dvoře.</i>	<i>Jarní práce v zahradě (cvičení nápravná). Házení míčem. Na Kmocháčka.</i>	<i>Cvičení nápravná, prostná, pořadová, hry, cvičení dechová.</i>

Tabulka č. 4

Zápis v třídní knize ve školním roce 1924/1925 (SOkA Prostějov, Katalog a třídní kniha A, B, C tř., 1924 - 1925, inv. č. 1)

Školní rok 1929/1930		9. 9. - 14. 9. 1929	
Třídy		A	B
Vyučované předměty			
Náboženství			10. 9. Bůh otec náš nebeský. Jeho láska.
Občanská nauka a výchova		Chování ve škole.	Jak se stará matka o pořádek a čistotu doma. Práce otce a matky po celý den.
Jazyk vyučovací	náprava řeči	Cvičení dýchací.	Správné nádechy a otvírání úst při výslovnosti jednotlivých hlásek.
	prvouka a cvičení smyslů	Cviky denní potřeby: péče o sebe	Škola: kudy chodím, koho potkávám cestou do školy a ze školy. Cvičení sluchu z které strany zazvoní, zatroubí, zavolá apd.
	čtení	Učení nazpaměť kratší říkanky.	Kubálkova abeceda: písmena tiskací, spojování hlásek ve slabiky, slova a jejich výslovnost.
	mluvnice a pravopis		
	sloh		
Vlastivěda			
Počty s měřictvím		Pojmy mnoho, málo – více, méně.	Nazírání na věci a určování jejich množství. Řada číselná 1 – 5.
Kreslení		Ruka lehce přejíždí vodorovnou plochu.	Drak (dle předkresleného).
Psaní		Ruka lehce přejíždí vodorovnou plochu.	Přípravné cviky tužkou: 0 apod.
Zpěv		Poznávání různých zvuků sluchem.	Ivánku náš. Hlas zesílit a zeslabit, zpívat rychle – pomalu.
Ruční práce	chlapecké	Hra v písku na dvoře.	Skládání ze dřívěk dle vlastní volby (skládačky Boučkovy)
	ženské	Pojem o ženských ručních pracích.	Načínání čepečku pro panenku.
Tělesná výchova		Hra na nevidomého sluhu a pána se zvonkem.	Obraty k určeným předmětům. Skákání v kruzích obounož – jednonož. Pochod – poklus.

Tabulka č. 5 Zápis v třídní knize ve školním roce 1929/1930 (SOkA Prostějov, Katalog a třídní kniha A, B, C, D tř., 1929 - 1930, inv. č. 6)

Školní rok 1929/1930		9. 9. - 14. 9. 1929	
Třídy		C	D
Vyučované předměty			
Náboženství			10. 9. Cíl človíčka.; 13. 9. Boží pravdy, zjevení Boha.; Čsl. 10. 9. Bůh otec.
Občanská nauka a výchova		Hra – povinnost. Prázdniny – škola.	
Jazyk vyučovací	náprava řeči		
	prvouka a cvičení smyslů	Léto – žně.	
	čtení	Jak šly děti ze Starého bělidla do školy.	
	mluvnice a pravopis	Písmo psací, tiskací, písmena malá, velká jejich vyslovování a zapisování.	
	sloh		
Vlastivěda			
Počty s měřictvím		Obor čísel do 10. Řada číselná, umístování čísel. Pojmy více – méně. Napisování.	
Kreslení		Čáry: krátká, dlouhá, šikmá, vodorovná.	
Psaní		Cvičení podpisů a podepsání sešitů.	
Zpěv		Opakování písní.	
Ruční práce	chlapecké	Výzdoba třídy.	
	ženské	Poučení o bavlně, háčkovce.	Příprava ku šití, určení potřeb.
Tělesná výchova		Cvičení na hřišti: nástup v řad, základní povely pozor (stoj v pozoru), pohov. Cviky nápravné: trefování míčem do terče. Hra na kočku a na myš.	
			Domácí hospodářství. Úklid světnice.

Tabulka č. 6 Zápis v třídní knize ve školním roce 1929/1930 (SOkA Prostějov, Katalog a třídní kniha A, B, C, D tř., 1929 - 1930, inv. č. 6)

Školní rok 1929/1930		19. 5. - 24. 5. 1930	
Třídy		A	B
Vyučované předměty			
Náboženství		20. 5. <i>O Duchu svatém.</i>	20. 5. <i>O zpovědi, úplná, upřímná.</i>
Občanská nauka a výchova		<i>Ze života drobných tvorů, vztah k životu dětskému.</i>	<i>Zdobme své příbytky. Pěstujeme květiny v zahrádce, za okny.</i>
Jazyk vyučovací	náprava řeči a smyslů	<i>Procvičování hlásky ř.</i>	<i>Poznávání vůně květin. Poznávání květin se zavřenýma očima.</i>
	prvouka a cvičení smyslů	<i>Motýli, chroust.</i>	<i>Na louce: pampeliška, sedmikrásky, petrklíče aj. květiny luční a zahradní.</i>
	čtení	<i>Procvičování a zapisování hlásky F.</i>	<i>Jak pampeliška roste. Jak pampeliška kvete.</i>
	mluvnice a pravopis		
	sloh		
Vlastivěda			
Počty s měřictvím		<i>Ubírání v oboru do 9.</i>	<i>Praktické příklady úsudkové na sčítání, odčítání, násobení a dělení v oboru čísel dle individuálních schopností žáků.</i>
Kreslení		<i>Motýli – barvení křídel.</i>	<i>Pampeliška.</i>
Psaní			<i>J a slova. J Psaní dle nápovědi.</i>
Zpěv		<i>Svatba komáří.</i>	<i>Pod našimi okny.</i>
Ruční práce	chlapecké	<i>Vystřihování motýli.</i>	<i>Pletení věnečků z pampelišek - frkačky z lodyh.</i>
	ženské	<i>Přední steh vynecháváním 2 nitek.</i>	<i>Šití stehu perlového.</i>
Tělesná výchova		<i>Nápodoba jak letí motýli. 19. 5. – vycházka tělovýchovná</i>	<i>Taneček: Kdo nám pomůže věnce zapléstat.</i>

Tabulka č. 7 Zápis v třídní knize ve školním roce 1929/1930 (SOkA Prostějov, Katalog a třídní kniha A, B, C, D tř., 1929 - 1930, inv. č. 6)

Školní rok 1929/1930		19. 5. - 24. 5. 1930	
Třídy		C	D
Vyučované předměty			
Náboženství		23. 5. O Duchu svatém.	20. 5. O zpovědi.; 23. 5. O Duchu svatém.; Čsl. 10. 9. Soudcové – Samson a Samuel.
Občanská nauka a výchova		Účelnost v přírodě.	Zemské zřízení. Svátek matek. Úcta k matce.
Jazyk vyučovací	náprava řeči a smyslů		
	prvouka a cvičení smyslů	Vítr. Užitek větrů.	
	čtení	Čtverák větřík. Oblaka.	Čl. Bratislava.
	mluvnice a pravopis	Měkké slabiky. Diktáty a opisy.	Napisování vět s obojetnými slabikami vy – vi.
	sloh		Prostějovský jarmark.
Vlastivěda			Jak povstává vítr? Proudění vzduchu. Jak prosívá a škodí vítr.
Počty s měřictvím		Měření, dělení beze zbytku, se zbytkem.	Pamětné dělení.
Kreslení		Ovály (přípravné cviky).	Dokončení.
Psaní		A, slova.	Odpadlo.
Zpěv		Což ten panský mostek.	Pokračování.
Ruční práce	chlapecké	Větrné kolo (práce z papíru).	Práce z provázků: oprava raket do tělocviku.
	ženské	Přišívání klínů zápošvem.	Šití samovazíc. Látání obleků.
Tělesná výchova		Švihadlo. Přeskoky v kruhu přes provaz s koulí. Hra na jestřába.	Krátká švihadlo: skákání sounož, jednonož (kombinace).
			Domácí hosp. určení a poučení o potřebách na příští vaření.

Tabulka č. 8 Zázpis v třídní knize ve školním roce 1929/1930 (SOkA Prostějov, Katalog a třídní kniha A, B, C, D tř., 1929 - 1930, inv. č. 6)

Školní rok 1939/1940		11. 9. - 16. 9. 1939	
Třídy		I.	II.
Vyučované předměty			
Náboženství		<i>Pán Bůh je vševědoucí</i>	<i>K čemu jsem na světě.</i>
Občanská nauka a výchova		<i>Nepřejídej se. Pamatuj: pivo, víno nejsou pro děti.</i>	<i>Vycházej včas do školy! Pozdravuj! Výročí k úmrtí T. G. M.</i>
Vyučovací jazyk	čtení	<i>Průpravné čtení. Vývoj hlásky M – nacvičování slabik – zapisování slabik a slov.</i>	<i>Článek „Stůl“ str. 3.</i>
	sloh		
	mluvnice a pravopis		
Prvouka		<i>Prostějovské hody. Pokrmy – husa.</i>	<i>Do školy: Jak se vypravuji do školy. Co cestou vidíme. Kudy chodím do školy.</i>
Vlastivěda			
Počty s naukou o tvarech měřických		<i>Představa čísel 4, 5.</i>	<i>Poznávání číslic do 10. Ukazování věcí v počtu do 10.</i>
Kreslení		<i>Nápravné grafické cviky. Přímé čáry.</i>	<i>Napisování číslic a znázorňování jejich počtu kreslením kuliček.</i>
Psaní			<i>i í u ú ů</i>
Chlapecké ruční práce		<i>Modelování koláčů.</i>	<i>Sestavování písmen a číslic ze dřívěk.</i>
Dívčí ruční práce s naukou o dom. hosp.		<i>Procvičen přední steh. Co potřebujeme k šití.</i>	<i>Procvičeno začínání.</i>
Zpěv (hudební výchova)		<i>Cvičení sluchová. Píseň Adámku náš.</i>	<i>Píseň „Jedna, dvě, tři...“</i>
Tělesná výchova		<i>Cvičení nápravná. Hra na letním hřišti.</i>	<i>Přetlak dvojic za ruce. Šplhání na tyči (stromě) hoši. Poskoky v dřepu: skáče jako vrabec. Hra na třetího.</i>

Tabulka č. 9 Zápis v třídní knize ve školním roce 1939/1940 (SOkA Prostějov, Katalog a třídní kniha I. tř., 1939 - 1940, inv. č. 31; SOkA Prostějov, Katalog a třídní kniha A tř., 1939 - 1940, inv. č. 32)

Školní rok 1939/1940		11. 9. - 16. 9. 1939	
Třídy		III.	IV.
Vyučované předměty			
Náboženství		<i>První lidé, jejich hřích a následky.</i>	<i>Svátoost pokání. Co působí svaté pokání.</i>
Občanská nauka a výchova		<i>TGM: Nelhat! Být slušným člověkem! Konat svou povinnost!</i>	<i>Druhé výročí úmrtí pana presidenta osvoboditele T. G. Masaryka. Domov láska k domovu a ke členům rodiny. Příbuzenstvo rod.</i>
Vyučovací jazyk	čtení	<i>Jak šla babička dětem ze Starého bělidla naproti.</i>	<i>Dějiny lidstva (Čítanka Ráno VIII, str. 147 – 149)</i>
	sloh		<i>Jak žili lidé za dávných dob (dle čteného článku).</i>
	mluvnice a pravopis	<i>Opis a oprava vět ze čteného článku. Diktát slov.</i>	<i>Rozdělování slov. Krátké a dlouhé slabiky, jejich výslovnost a označování. Souběžná cvičení pravopisná.</i>
Prvouka		<i>Rodina, sourozenci, příbuzenstvo.</i>	
Vlastivěda			<i>Způsob života prvních lidí. Člověk dnešní a jeho vzdělanost. O vykopávkách jako pamětnících starých dob. Muzea a jejich význam.</i>
Počty s naukou o tvarech měřických		<i>Rozklad a doplňování čísel.</i>	<i>Míry délkové a jejich užití. Pamětné sčítání, odčítání a dočítání v oboru čísel do 1000 bez přechodu.</i>
Kreslení		<i>Naše rodina, kreslení pamětné.</i>	<i>Přímky vodorovné a svislé (pastelkami).</i>
Psaní		<i>Grafické cviky k uvolnění ruky.</i>	<i>Užití nacvičených tvarů: m, M.</i>
Chlapecké ruční práce		<i>Ukazovátka.</i>	<i>Práce z papíru a lepenky. Podložky ku kreslení. Oprava starých, výroba nových.</i>
Dívčí ruční práce s naukou o dom. hosp.		<i>Přistřižení dívčí košile.</i>	<i>Přišití klínů stehem obnitkovým.</i>
Zpěv (hudební výchova)		<i>Napodobení tónu. Spojení dvou tónů.</i>	<i>Práce z papíru a lepenky. Podložky ku kreslení. Oprava starých, výroba nových.</i>
Tělesná výchova		<i>Výkon na povel, kázeň při nástupu. Pozor! Pohov! Nástup v řad, zástup. Obraty. Kladina. Frekvence na křížovatkách (vycházka tělových.)</i>	<i>Utvoření zástupu, dvojstupu. Pochod na místě. Cvičení prostné: základní pohyby paží. Skok do dálky.</i>

Tabulka č. 10 Zápis v třídní knize ve školním roce 1939/1940 (SOka Prostějov, Katalog a třídní kniha A tř., 1939 - 1940, inv. č. 33; SOka Prostějov, Katalog a třídní kniha A tř., 1939 - 1940, inv. č. 34)

Školní rok 1939/1940		20. 5. - 25. 5. 1940	
Třídy		I.	II.
Vyučované předměty			
Náboženství		<i>Svatý křest pto nebe potřebný.</i>	<i>Příprava k sv. zpovědi a k sv přijímání.</i>
Občanská nauka a výchova		<i>Kvetoucí stromy jsou krásné. Nikdy neláme větví, ničíš tím i ovoce.</i>	<i>Pěstujeme květiny a užitečné rostliny. Chodme do sadů, pobývejme hojně na zdravém vzduchu.</i>
Vyučovací jazyk	čtení	<i>Nacvičování mechanického čtení i po slovech.</i>	<i>Článek „Tři motýlové“ str. 95.</i>
	sloh	<i>Převod psacího písma na psací (zde zřejmě udělal učitel chybu v zápisu, patrně mělo být tiskacího písma, protože tak bylo zapsáno o týden dříve)</i>	
	mluvnice a pravopis		
Prvouka		<i>Stromy v květu. Včely.</i>	<i>Motýl – housenka. Proměna housenky. Známé druhy denních motýlů. Škodlivost housenky.</i>
Vlastivěda			
Počty s naukou o tvarech měřických		<i>Odečítání v oboru 20.</i>	<i>Poloviny, třetiny.</i>
Kreslení		<i>Různobarevné plochy. Pastelové odstíny.</i>	<i>Motýl, housenka, kukla.</i>
Psaní			<i>N, M slova a věty.</i>
Chlapecké ruční práce		<i>Nalepování kvítek. Úly.</i>	<i>Nalepování motýl.</i>
Dívčí ruční práce s naukou o dom. hosp.		<i>Různá úprava poutka.</i>	<i>Úprava záhybů pro rozšíření kombinace.</i>
Zpěv (hudební výchova)		<i>Cvičení sluchová. Opakování písní.</i>	<i>Píseň „Pásla ovečky.“</i>
Tělesná výchova		<i>Cvičení protná, cviky pohotovosti a bystrosti. Hra na barvy.</i>	<i>Podpory ležnu na zemi před i za rukama s pohyby nohou, paží. Cviky nápravné. Hry.</i>

Tabulka č. 11 Zápis v třídní knize ve školním roce 1939/1940 (SOKA Prostějov, Katalog a třídní kniha I. tř., 1939 - 1940, inv. č. 31; SOKA Prostějov, Katalog a třídní kniha A tř., 1939 - 1940, inv. č. 32)

Školní rok 1939/1940		20. 5. - 25. 5. 1940	
Třídy		III.	IV.
Vyučované předměty			
Náboženství		<i>Koukol mezi pšenicí.</i>	<i>Povinnosti dětí k rodičům. Co slíbil Bůh hodným dětem.</i>
Občanská nauka a výchova		<i>Zušlechtěný život. Varujme se hrubosti. Zdvořilost.</i>	<i>Ústřední a zemské úřady v Brně.</i>
Vyučovací jazyk	čtení	<i>Rodiče.</i>	<i>Brno. Olomouc. Čítanka Zursa II., str. 96, 102</i>
	sloh		<i>Čteno z časopisu „Mladý svět.“.</i>
	mluvnice a pravopis	<i>Určování podstatných jmen. Diktáty.</i>	<i>Skloňování podstatných jmen podle vzoru město</i>
Prvouka		<i>Život stromu. Šlechtění.</i>	<i>Čmeláci, vosy, sršni.</i>
Vlastivěda			<i>Hlavní město Moravy Brno. Ostatní města na Moravě.</i>
Počty s naukou o tvarech měřických		<i>Písemné násobení. Opakování úst. odčít. a sečít.</i>	<i>Počet procentový.</i>
Kreslení		<i>Stromy na jaře.</i>	<i>Římské číslice.</i>
Psaní		<i>d, D slova.</i>	<i>Užití nacvičených tvarů T, F.</i>
Chlapecké ruční práce		<i>Větrné kolečko.</i>	<i>Práce ze dřeva (vrtule).</i>
Dívčí ruční práce s naukou o dom. hosp.		<i>Procvičeno dírkové vyšívání. Vysazování květin.</i>	<i>Přišívání náramku. Vysazování květin.</i>
Zpěv (hudební výchova)		<i>Čím je mi maminka.....</i>	<i>Žezuličko, kde jsi byla.</i>
Tělesná výchova		<i>Skok do dálky s rozběhem i bez rozběhu. Soudobě oběma pažema boční kruhy. Hry.</i>	<i>Cvičení nápravná, pořadová, prostrná a hry.</i>

Tabulka č. 12 Zápis v třídní knize ve školním roce 1939/1940 (SOKA Prostějov, Katalog a třídní kniha A tř., 1939 - 1940, inv. č. 33; SOKA Prostějov, Katalog a třídní kniha A tř., 1939 - 1940, inv. č. 34)

Jak je vidět z jednotlivých zápisů v třídní knize, představených v tabulkách tři až dvanáct. Každý začátek školního roku ve třídě A následně I. třída, je probírané učivo podobné po celou dobu sledování zápisů v třídní knize. Témata na počátku školního roku jsou věnována pravidlům chování ve škole, seznámení se s chodem školy. V předmětech jako byly vyučovací jazyk, počty byla počátkem školního roku zjišťována kognitivní a psychomotorická úroveň dětí. V prvním měsíci bylo učivo zaměřené na uvolňovací cviky, dechová cvičení, sluchová cvičení např. v tělocviku hra na sluhu a pána se zvonkem, poznávání barev. Učivo bylo vždy zaměřené na nějaké téma a toto se prolínalo během celého týdne do všech předmětů. Což si můžeme ukázat na příkladu zápisu v třídní knize v roce 1939, ukázka tabulka č. 9. Vzhledem k tomu, že jsou v září v uvedeném týdnu v Prostějově hody, byla občanská výchova zaměřená na nadměrnou konzumaci jídla a nápojů, věnovala se tak zrovna aktuálnímu tématu života ve městě. V prvouce se děti věnovaly hodům ve městě, podávaným pokrmům během hodů, chlapci v ručních pracích modelovali koláče.

V květnu již vidíme částečný posun ve znalostech a dovednostech dětí. Učivo bylo ve většině případů zaměřeno na aktuální dění v přírodě, opět bylo celý týden tematicky zaměřené. Žáci se učili o stromech, hmyzu, tomu odpovídaly i úkoly v kreslení, chlapecké ruční práce – modelování květináčů a misek, kreslení např. motýli – barvení křídel, zpěv Komáři se ženili.

V počtech najdeme výrazné rozdíly v sledovaných květnových zápisech v uvedených třídních knihách. V školním roce 1924/1925 děti počítaly jen do desíti, ale pouze ti nejzdatnější počtáři, méně zdatní pouze do pěti, taktéž v roce 1929/1930 žáci počítali pouze do devíti, ale v roce 1939/1940 odečítali v oboru do dvacíti, což je velký posun v daném předmětu.

Výuka ve třídách B a C ve školním roce 1924/1925 probíhala obdobně. Zvláště první školní týden byl zaměřen na testování a hodnocení žáků a poté rozdělení do dalších tříd. Ze zápisu v třídních knihách podle učiva můžeme poznat kognitivní úroveň dětí, v třídě B byly děti patrně rozumově slabší. Téma týdne bylo zaměřené na maminku a rodinu, v počtech se děti učily násobilku, ve čtení četly článek o matce. V psaní se učily velká písmena. Vlastivědu se děti začaly učit až ve třídě C nebo ve IV. třídě. Učivo bylo tematicky rozdělené na historickou část, zeměpisnou, kde se žáci učili např. místopis a přírodopis. V lednu 1940 se žáci IV. třídy učili ve vlastivědě o tabáku, o jeho následcích na organismus, ale nejen ve vlastivědě. V občanské nauce se děti učily o zhoubných následcích kouření, ve čtení četly

článek „Tabák“, sloh se zabýval otázkou „*Proč nechci být kuřákem*“ (SOkA Prostějov, Katalog a třídní kniha A tř., 1939 - 1940, inv. č. 34), dnes bychom toto učivo zařadili spíše do výchovy ke zdraví.

Co mne osobně nejvíce zaujalo, byla výuka dívčích ručních prací. Dívky se učily šít, vyšít, háčkovat, nastříhat si např. košili, ušít poutko. Některé výkony ručních prací jsou velmi těžké z hlediska využití jemné motoriky, pochybujeme, že dnešní dívky by tyto práce zvládly. Chlapecké ruční práce byly zaměřené na jednoduché výrobky ze dřeva, keramiky, papíru. Chlapci opravovali nebo vyráběli školní pomůcky.

Složení vyučovaných předmětů se na pomocné škole neměnilo po celou námi sledovanou dobu, až v roce 1945/1946 se ve čtvrtém a pátém ročníku mění občanská výchova ve výchovu politickou (SOkA, Prostějov, Katalog IV. tř, inv. č. 61; Katalog V. tř. inv. č. 62, 1945 - 1946). Do školního roku 1939/1940 můžeme v archivu čerpat z katalogu a třídních knih, bohužel od školního roku 1940/1941 můžeme nahlédnout pouze do katalogů jednotlivých tříd. V katalogu z roku 1945/1946 je uvedené jméno žáka či žákyně, datum narození, jméno a povolání rodičů, adresa, státní příslušnost, datum nástupu do obecné školy, datum nástupu do pomocné školy. Dále jsou v něm uvedeny jednotlivé předměty, známky z jednotlivých předmětů, počet zameškaných hodin v jednotlivých měsících, údaj, zda žák postoupil do dalšího ročníku.

V několika školních katalozích se dochovalo „Vyzvání k návštěvě školní“ a „Upomínka k návštěvě školní“, jednalo se pozvání rodičů do školy z důvodu častých pozdních příchodů jejich dítěte do školy, které nebyly omluveny. Po rodiči se požadovalo, aby zajistil pravidelnou docházku dítěte do školy, pokud by tak neučinil, bylo by proti rodičům zavedeno trestní řízení (SOkA Prostějov, Katalog a třídní kniha A, B, C tř., 1927 - 1928, inv. č. 4). Ukázku dokumentu „Vyzvání k návštěvě školní“ si můžete prohlédnout na obr. č. 9 v příloze diplomové práce. Ukázku dokumentu „Upomínka k návštěvě školní“ si můžete prohlédnout na obr. č. 10 v příloze diplomové práce.

5.5.3 Metody výuky a hodnocení žáků pomocné školy

Jak jsme již psali, učitelé pomocné školy neměli žádné zkušenosti s výukou dětí se speciálními vzdělávacími potřebami. Přesto se snažili vymýšlet takové vyučovací metody,

které by vedly k rozvoji žáků nejen po stránce kognitivní, psychomotorické a afektivní, ale i takové, aby zaujali co největší počet žáků ve třídě.

Pro rozvoj řeči si paní učitelka vymyslela cvičení, které popisuje v třídní knize A třídy 1924/1925: „Byla jsem v nesnázích, jakým způsobem přinutit všechny děti i patlavé a šišlavé, aby mi hlasitě vyrazily ze sebe slovo. Napadlo mi oznámit něco bubnem jako na vesnici. Žáci na zabubnování vyběhnou z lavic a jdou poslouchat. Získala jsem je. I ty nejtěžší poruchy řeči jsem konečně uslyšela, když samy mohly oznamovat.“

Za několik týdnů si učitelka stěžuje na absenci pískoviště ve škole, chtěla ho využít pro rozvoj jemné motoriky. V třídní knize třídy A třídy 1924/1925 učitelka píše: „Velice potřebuji ku kreslení, k nacvičování různých tvarů ve velkých rozměrech pískoviště, kde by děti hůlečkou neb prstem ryly a cvičily současně obě ruce.“

Pro žáky pomocné školy bylo velmi těžké chápat čtený text, následně si ho zapamatovat a pak interpretovat. Pokud děti četly pohádku nebo nějaký příběh, tak si jej pak zkusily zahrát. Poznatky svého nápadu si učitelka zapsala do třídní knihy A třídy 1925/1926: „Dobře si zapamatují děj pohádky, když ji zdramatizujeme. Tím učí se správné výslovnosti, různým pohybům, odstraňuje se nemotornost a je jich více zaměstnáno – tříbí rozum, paměť. Dramatisace je velmi osvěží.“

V prvním roce otevření školy neměla pomocná škola potřebné pomůcky ani učebnice pro vzdělávání žáků v pomocných školách, což poznáme z četných zápisů v zachovalých třídních knihách pomocné školy. Učitelka o problému píše v třídní knize A třídy 1924/1925: „Pro pomocnou školu zvláště 1. třídu není doposud vhodných pomůcek. Potřebuji hojnost obrazů, které by předváděly různé činnosti. Každé národní říkadlo by mělo být zobrazeno, každý neznámý pojem - a těch je v 1. třídě nesčetně - měl by být vysvětlen obrazem. Speciálních učebnic nemáme vůbec. Poupata jsou krásná, ale v pomocné škole nutno pokračovati zvolněji, obsah primitivnější, obrazy zřetelnější a více.“

Doposud jsme si představili metody výuky, které si připravila učitelka pomocné školy. Její kolega nezůstal pozadu ve vymýšlení vyučovacích metod k lepšímu pochopení učiva žáky. V třídní knize 1924/1925 B třídy si poznamenal: „V počtech řady čísel 2, 3 jdou velmi špatně. Abychom si poněkud pomohli, napsali jsme na prkna podlahy řadu čísel po sobě jdoucí. Má - li žák říkati např. řadu dvojkovou (násobky) přeskakuje prkna a skáče obounož na příslušná čísla násobků. V žácích tento způsob počítání budí zájem a působí jim zábavu i osvěžení.“

Hodnocení žáků a zvládnutí probraného učiva bylo pro učitele pomocné školy bez praxe v jiné pomocné škole novinkou. Sama učitelka se zamýšlí nad hodnocením žáků, množstvím probraného učiva, zvládnutím tohoto učiva a dodržením učebních osnov. Učitelka si zapsala do třídní knihy A třídy 1924/1925: *„Po tři měsíce nedovedla jsem měřiti prospěch žáků jinak než zkušenostmi obecné školy, kde určité množství probraného a nacvičeného učiva osnovu předepsaného bylo měřítkem svědomité práce. Zde nucena jsem stále a stále vraceti se k probranému učivu od základů je předváděti, trpělivě valit ten Sisyfův kámen vzhůru. Nelze poddávati se tlaku učebné osnovy, sic budeme všichni jak žáci tak již znervosnělí. Po tomto poznání začala jsem následovně: Rozdělila jsem si žáky ve skupiny dle jejich schopností a ukládání jim v tomtéž předmětu různou práci. S nejméně schopnými pracuji po chvilkách i před vyučováním, poněvadž v čase vyučovacím při nejlepší vůli mi to zastati nelze. Osnova učebná stává se tím téměř ilusorní, ale všichni žáci jsou v práci, všichni pokračují, ovšem velmi různě.“*

Jak je možné vidět z uvedených metod výuky, učitelé se snažili překonat potíže s nedostatkem pomůcek pomocí své kreativity, obětavosti a odhodlání. Velmi často se zabývali možnostmi výuky dětí s postižením, chtěli docílit jejich maximálního rozvoje osobnosti. Hledali cesty jak děti zaujmout, přizpůsobit učivo jejich chápání, ve velké míře se snažili respektovat jejich individualitu. Mnohokrát se zamýšleli nad chováním dětí a jejich znalostmi v souladu s probíraným učivem.

5.6 Žáci pomocné školy

Jak jsme již psali v předchozí kapitole, žáci byli vybíráni komisí. Charakteristika žáků, kteří byli přijímáni do pomocné školy, byla uvedena ve statutu pomocné školy. Ve statutu pomocné školy se uvádí: *„Do pomocné školy přijímají se děti lehce slabomyslné (imbecilní, nedoumné, debilní), z duševně vrátkých jen děti, u kterých lhostejnost neb neobyčejná nestálosti, neklid neb neporozvitě schopnost, nedostatek volné pozornosti, chabost neb neschopnost vynaložiti potřebnou míru úsilí jsou překážkou, aby dítě dosáhlo učebného cíle obecné školy.“* (SOkA Prostějov, OŠV Prostějov, inv. č. 75). Teprve až neúspěšná školní docházka v délce alespoň jednoho roku měla být doporučením pro zařazení do pomocné školy. Pokud se děti jevily jako normální a byly jen vývojově opožděné, vrátily se do školy obecné v jejich příslušném obvodu. Do pomocné školy mohly být děti přijímány jen dočasně,

a to ve výjimečných případech, kdy v přijímacím řízení vzešla pochybnost, zda zvládnou školní docházku ve škole obecné.

S vydáním Zákona o pomocných školách se sjednotila pravidla školní docházky v celé Československé republice. V odstavci jedna zákon ukládá povinnost navštěvovat pomocnou školu v paragrafu šest tohoto zákona a dále stejná pravidla jako ve Školském zákoně z roku 1922. Na rozdíl od Školského zákona z roku 1922 jsou v Zákoně o pomocných školách vybrány děti, které byly zcela osvobozeny od povinné školní docházky. Jednalo se o tyto děti: „ a) děti, stížené tělesnou nebo duševní chorobou, která činí jakékoli jejich školské vychovávání a vyučování zcela nemožným; b) děti, u nichž se učitelským sborem pomocné školy (třídy) za souhlasu lékaře bezpečně zjistí, že jejich tělesný a duševní stav připouští, aby se dále vzdělávaly v obecné škole; děti takové buďte ihned převedeny do obecné školy“ (Zákon o pomocných školách, 1929).

Jací žáci navštěvovali pomocnou školu, můžeme zjistit z dochovaných školních kronik a výkazů. Ve školních kronikách je uvedena statistika počtu žáků, kteří nastoupili nebo odešli ze školy. Zdravotní stav žáků, počet žáků s jednotlivým postižením a jejich zařazení do tříd, sociální stav žáků.

Počty žáků ve škole zjišťovali z důvodu výuky náboženství. Ve škole se děti hlásily k těmto náboženským směrům: k římskokatolickému, československému, českobratrskému, izraelskému náboženství a bez vyzvání (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 169).

Na konci každého školního roku je ve školní kronice uveden počet postupujících žáků do dalšího ročníku, počet žáků, kteří odcházeli ze školy, a žáků, kteří nastoupili během školního roku do pomocné školy. Z tohoto počtu se některé děti vrátily do školy obecné. Ti žáci, kteří ukončili povinnou školní docházku, pokračovali v dalším vzdělávání nebo zůstali doma. Například na konci školního roku 1925/1926 odešlo ze školy dvanáct žáků. Chlapci, kteří nastoupili do učení, si vybrali tato povolání: holič, stolař, obuvník. Dívky zůstaly doma nebo pracovaly jako chůvy. Tento seznam je doplněn o jména, celkovou délku školní docházky, rozdělenou na pobyt v obecné a pomocné škole, druh vydaného vysvědčení, a to na odchodnou nebo propouštěcí. Tato data jsou v kronice školy uváděna koncem každého školního roku.

V tabulce číslo čtrnáct je uveden celkový počet žáků, kteří byli posláni do obecné školy nebo ukončili povinnou školní docházku v letech 1924 - 1948

Školní rok	Počet žáků na začátku školního roku			Počet žáků na konci školního roku			Počet žáků poslaných zpět do obecné školy			Počet žáků, kteří ukončili osmiletou docházku		
	chlapci	dívky	celkem	chlapci	dívky	celkem	chlapci	dívky	celkem	chlapci	dívky	celkem
1924 - 1925	27	21	48	26	20	46	-	-	-	-	-	-
1925 - 1926	30	21	51	28	22	50	1	-	1	7	5	12
1926 - 1927	33	24	57	33	25	58	2	5	7	2	4	6
1927 - 1928	43	24	67	37	19	56	3	5	8	2	1	3
1928 - 1929	44	20	64	37	17	54	2	-	2	3	1	4
1929 - 1930	45	24	69	43	21	64	4	1	5	2	-	2
1930 - 1931	49	30	79	46	27	73	3	-	3	4	1	5
1931 - 1932	49	36	85	47	33	80	5	3	8	-	3	3
1932 - 1933	48	32	80	48	30	78	5	-	5	3	-	3
1933 - 1934	45	32	77	46	32	78	2	1	3	3	4	7
1934 - 1935	50	32	82	48	32	80	4	7	11	4	1	5
1935 - 1936	47	30	77	47	29	76	2	2	4	6	1	7
1936 - 1937	48	30	78	45	29	74	3	1	4	9	4	13
1937 - 1938	54	31	85	53	29	82	3	2	5	4	7	11
1938 - 1939	58	24	82	58	21	79	4	2	6	3	2	5
1939 - 1940	53	19	72	50	20	70	2	1	3	5	2	7
1940 - 1941	50	25	75	48	25	73	3	-	3	5	2	7
1941 - 1942	50	30	80	46	29	75	-	3	3	6	3	9
1942 - 1943	53	26	78	50	24	74	-	-	-	7	1	1
1943 - 1944	54	38	92	56	36	92	1	1	2	8	2	10
1944 - 1945	67	43	110									
1945 - 1946	68	37	105									
1946 - 1947												
1947 - 1948												

Tabulka č. 14 (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 168)

Jak jsme již psali, pomocnou školu navštěvovali slabomyslní, těžce vzdělavatelni a nedoumní žáci. Žákům však byla diagnostikována další postižení, ve škole si vedli každoroční statistiku jednotlivých žáků. V následujících tabulkách je uveden počet žáků s jednotlivým postižením v každém školním roce až do roku 1945. Po roce 1945 nebyla tato data ve škole sledována. Pod tabulkou jsou uvedena data rodinných poměrů žáků, která se každoročně evidovala. Vybrali jsme základní data, a to: v jaké rodině děti žily, kdo je vychovával, jestli žily v úplné rodině, s jedním rodičem, bez rodičů, povolání rodičů. Dále jsme se zaměřili na zdravotní stav žáků: jak byl sledován, jaká opatření škola podnikla, aby ho

zlepšila. Zaměřili jsme se na klima třídy ve vybraných ročnících a charakteristiku žáků pomocné školy z hlediska jejich povahových vlastností nebo rodinných poměrů.

Školní rok 1924 - 1925

1924 1925	Stav žactva podle abnormalit rok 1924 - 1925							
Ročník	Slabomyslní	Epileptičtí	Psychosní	Skoliosní	Skrofulózní	Tělesně oslabení	Vady řeči	Mravně vadní
A	10	1	5	1	1	4		3
B	15	1	3			4		1
C	17		1					1
Celkem	42	2	9	1	1	8		5

Tabulka č. 15 (SOKA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 169)

Ve školním roce 1924 - 1925 většina žáků žila u rodičů - čtyřicet pět, jeden žák byl sirotek, čtrnáct žáků má jen jednoho rodiče. Dvacet dva rodičů pracovalo v dělnických profesích, v řemeslnických pracovalo deset rodičů.

Pro zlepšení zdravotního stavu žáků zavedli ve škole tato opatření: městský lékař J. Kořalka každý měsíc prováděl u všech žáků zdravotní prohlídku, nemocní žáci dostávali léky zdarma. Z hlediska sledování vývoje žáků zavedli ve škole pravidelné vážení žáků, toto probíhalo každý měsíc, měření v sedu a ve stoji čtyřikrát do roka podle stupnice Pirguetovy. Všechna pedometrická data byla zaznamenávána do tabulky, která byla součástí třídního výkazu. Tato měření probíhala každoročně po celou dobu sledovanou v diplomové práci, tj. od roku 1924 do roku 1948.

V jarním a letním období byly děti každý měsíc sprchovány v budově I. občanské chlapecké školy. Význam sprchování si uvědomíme podle záznamů v třídních knihách, kde se velmi často dočteme, že žáci chodí do školy velmi špinaví. Jako příklad si uvedeme záznam z třídní knihy C třídy, kde si učitel zapsal: „*Při vážení dětí shledán, že většina si málo myje tělo celé, spodní prádlo velmi špinavé. S nenosí spodních kalhot a na stehnách měl na prst špíny. Mnohé z dětí nemají se kde vykoupat, zejména v zimě.*“

Zlepšení zdravotní kondice dětí chtěli učitelé docílit častými vycházkami. Třiceti dětem bylo umožněno strávit část měsíce května a června ve feriální kolonii na Stražisku, kde měly zajištěny pravidelnou a vydatnou stravu a stále pobývaly na čerstvém vzduchu.

První školní týden zápis v třídní knize třídy A vypovídá o klimatu nové třídy. Žáci byli velmi ostýchaví, překvapení ze společné výuky dívek a chlapců v jedné třídě. Učitelka se snažila navodit rodinné vztahy ve třídě. Znalost z jednotlivých předmětů učitelka zjišťovala pomocí volných projevů žáků. O chování a sociální situaci žáků vypovídají velmi podrobné zápisy v třídní knize. Žákyně A třídy LP si velmi často brala věci žáků nebo kradla, poprvé již koncem října. V třídní knize A třídy 1924/1925 učitelka popisuje situaci a důvody krádeže. „LP nám všechno bere. Uvidí – li buchtu v lavici, dovedně si ji přisvojí, snědla sousedce jablko, nosila pevně sevřené peníze druhé žákyně v hrsti. K jídlu věci bere z hladu. Z ukradeného jídla dáme jí kousek s vysvětlením, aby podruhé řekla o kousek, že jí dáme, sama si brát nesmí.“ Za této situace učitelka navštívila rodinu dívky. Své poznatky z návštěvy zapsala do třídní knihy do oddílu Výsledky výchovné (příznivé okolnosti, překážka, závady). Učitelka píše v třídní knize A třídy: „Otec surový, alkoholik, bije děti i bez příčiny. Matka nevlastní je ještě tvrdší. Před rokem pobila děvče vařenkou po hlavě tak silně, že děvčeti se sbírala hlava celý rok. Dítě spí na prohnílé močem prosáklé hadře v chladné místnosti. V takových poměrech, kdy dítě nemá ani minima lidské citl. bude i školní výchova těžká (sdělili mi sousedé),“ Tato dívka počátkem prosince přišla z domu s modřinami s odůvodněním, že ji nevlastní matka zbila, protože jí ukradla 3 Kč. Učitelka navštívila rodinu dívky a zapsala do stejné třídní knihy: matka má tři děti nevlastní, jedno půlroční vlastní. „Matka nemá žádného výdělků, otec 120 Kč týdně, z nichž hodně spotřebuje sám. Ve světničce a kuchyni zároveň (5m x 4m x 2,5m) tísni se šest osob. Byt je světlý a suchý. Snažila jsem se probuditi v matce kousek trpělivosti s nevlastními dětmi, těšíce ji, že ji péči její oplátí, až dorostou. Přimluvila jsem se, aby o Vánocích dostali nadílku z Červeného kříže vlhkou vánočku a 1kg masa a bude – li možno i ošacení ze sociální péče.“ (SOKA Prostějov, Katalog a třídní kniha A, B, C tř., 1924 - 1925, inv. č. 1) Chování dívky se ale nezměnilo k lepšímu. V polovině ledna opět vzala spolužačce pouzdro, které si odnesla domů, kde oznámila, že ho dostala od slečny učitelky. V dubnu ukradla učební pomůcku - písmena pověšená na zdi.

Stejnou třídu navštěvoval chlapec SJ, o jeho zdravotním stavu a rodinném zázemí učitelka píše: „Je vlastně opožděn duševně pro zakrnělý vývoj tělesný, následkem podvýživy. Má lymfatické žlázy, rachitické zuby, plno hnisavých lišejů na hlavě. Zevnějšek jeho ucha ukazuje na velkou bídu a nepořádek doma (7 dětí, alkohol, špatný výdělek). Kdyby chlapci dostalo se alespoň minima těch podmínek, jež vyžaduje jeho dětství, prospíval by normálně. Nemá těch citových aspektů jako ostatní, při práci je vytrvalý (SOKA Prostějov, Katalog

a třídní kniha A, B, C tř., 1924 - 1925, inv. č. 1) Sociálně slabí žáci dostávali na Vánoce od sociální péče šaty, tento žák dostal kabát. Jak se k daru choval, popisuje učitelka v třídní knize A třídy: „*Po svátcích přišel však do školy s jedním knoflíkem u kabátu. Všechny jeho kabáty mají jen jeden knoflík a jsou v takovém stavu, že je zřejma na nich nedbalost matky, která neučiní stehu. Na mou domluvu přišel druhý den s druhým knoflíkem přišitým a třetí knoflík přišije maminka až zítra.*“

Koncem školního roku hodnotí učitelka chování žáků ve škole, zamýšlí se nad jejich povahovými vlastnostmi, nad jejich impulzivitou nebo naopak netečností. Hlavní ideou této úvahy je zvolení trestu za neposlušnost, vzdor, vzteklost a neovladatelnost dětí. Učitelka v třídní knize A třídy píše: „*Celkový posudek dětí po ročních zkušenostech. Jsou to děti velké se všemi více méně špatnými vlastnostmi dětí malých. Jejich mysl je zaplavována vlnami nezkrotných vášní a pudů, které u některých vybijejí se v několika okamžicích (jména žáků) nebo trvajících dlouho v celé prudkosti (jména žáků). Jedincové i ve stavu mrtvého klidu (jméno žáka). Pro tyto prudké reakce jsou doma trestáni až týráni, což přivádí je k zuřivosti (jména žáků). Někdy sáhla jsem i já tělesnému trestu, poněvadž byl mírnější než doma, zpravidla neučinkoval. Daleko lépe osvědčilo se dovésti dítě do jiné třídy a vystaviti ho tím veřejnému zahanbení. Pak byl delší čas klid. Přesto mi připadalo na mysl, nebylo – li by místo tělesného trestu, který se učiteli časem zhnusí, takového žáka, který v okamžicích psychického rozvratu je neovladatelný a ohrožuje spolu žáky, usaditi ke stolku k tomu účelu zařízenému, kde by mohl se zaměstnávat, ale nemohl by libovolně vyběhnouti a napadnout spolužáky. Až by se uklidnil, mohl by sednouti si mezi spolužáky. Domnívám se, že toto zahanbení pomohlo by daleko více než trest tělesný, který mnohdy zesiluje ještě reakci.*“ Ve třídě B zvolil učitel pro seznámení žáků jiný přístup, nechal žáky, aby dali najevo své chování a lépe se aklimatizovali ve škole.

Jak jsme se již zmiňovali, děti ze slabých sociálních rodin dostávaly na Vánoce šaty a boty. Jak s botami naložili rodiče některých dětí, zapsal učitel v třídní knize B třídy: „*Matka Z boty prodala a koupila dítěti polobotky (na zimu!) KM dal boty bratrovi. Otec S, ačkoliv líčil mi svou bídu a odůvodňoval všemožně potřebu botů pro syna, zastavil boty v zastavárně, jakmile jich V přinesl domů. Hoch chodí polobos v rozedraných papučích. Takových pěkných botů nepotřebuješ, pravil prý otec dítěti.*“

Koncem června popisuje učitel pokus o znásilnění žákyně, která vezla chléb z vedlejší vesnice. Šedesátiletý muž dával dívce peníze 50 hal, vtipkoval s ní a pak se pokusil

o znásilnění, naštěstí ho vyrušil kolemjdoucí. Tento pokus byl nahlášen četníkům. Ve třídě B to byl již druhý pokus v uvedeném školním roce (SOkA Prostějov, Katalog a třídní kniha A, B, C tř., 1924 - 1925, inv. č. 1).

Ve třídě C byl žákům v prvním týdnu poskytnut prostor k seznámení, největší překážkou pro děti byla společná výuka chlapců a dívek v jedné třídě, jedna žákyně se dokonce rozplakala, když si musela sednout vedle chlapce.

Jak žáci třídy C přijali pololetní vysvědčení, zaznamenal učitel v třídní knize: „Žáci byli nedočkavi na školní zprávy a když je dostali s dychtivostí četli známky. Většinou se nelíbilo, že je tam napsáno pomocná škola, nikdo prý jich nevezme potom do učení. Š si myslí, že na vysvědčení propouštěcím nebude razítko pomocné školy.“ (SOkA Prostějov, Katalog a třídní kniha A, B, C tř., 1924 - 1925, inv. č. 1)

Školní rok 1925 - 1926

1925 1926	Stav žactva podle abnormalit							
Ročník	Slabomyslní	Epileptičtí	Psychosní	Skoliosní	Skrofulózní	Tělesně oslabení	Vady řeči	Mravně vadní
A	16	1	3	1	9	1	4	3
B	13	1	2		8	1	1	
C	21		4		6	3	4	2
Celkem	50	2	9	1	23	5	9	5

Tabulka č. 16 (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 169)

Ve školním roce 1925 - 1926 u rodičů žilo čtyřicet devět dětí, žádného rodiče neměl jeden žák, dvě děti byly nemanželské, jednoho rodiče má čtrnáct žáků. Šestnáct rodičů pracovalo v dělnických profesích, v řemeslnických sedmnáct rodičů, v úřednických dva rodiče. Do výuky byly zařazeny časté procházky a výlety, které měly vést k posílení zdravotního stavu žáků. Koncem školního roku děti navštívily město Kroměříž. V zimě mohly děti bruslit na školním kluzišti, které vybudovali zaměstnanci školy na školním dvoře.

Pouze dvanácti dětem bylo umožněno pobývat ve zdravotní kolonii na Stražisku. Více dětí v kolonii odmítli přijmout, pro jejich potíže s chováním a respektováním ostatních (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 169).

Také v tomto školním roce můžeme ve škole najít velmi problematické žáky, kteří nechodili do školy, v horších případech kradli a toulali se. Pokud žáci nechodili do školy, byla

rodičům poslána upomínka. Již v třetím týdnu v září se našli dva žáci, kteří zanedbávali školní docházku. Učitelka si zapsala v třídní knize A třídy 1925/1926: „*RF se místo vyučování toulal po městě, ač ho rodiče do školy poslali. Doma však vykládal, čemu se ve škole učil. Byla rodičům zaslána upomínka. Byl řádně potrestán a poslán s lístkem od otce do školy. Píše, že škola je daleko, že kdo ví, bude-li v zimě moci tak v chatrném obleku školu navštěvovati.*“ Další upomínka byla zaslána rodičům nám již z předchozího školního roku známé žákyně LP. Učitelka zapsala do stejné třídní knihy: „*Upomínka byla zaslána i otci LP. Ten ji přivedl do školy. chytil ji na městě. Nebyla několik nocí doma. Toulala se s bratrem po městě, kradla k jídlu, kde se co dalo a v noci spali buď na poli ve stohu neb ve dveřích v Tráv. ul. slibuje, že bude choditi do školy.*“

Školu však nenavštěvovali žáci pouze s jedním postižením, v mnoha případech měli kombinovaná postižení, učitelé se tak často snažili vysvětlit rodičům, jak žákům lépe pomoci, jak docílit zlepšení zdravotního stavu žáka. Učitelka se v třídní knize A třídy 1925/1926 zmiňuje o takovém jednání s rodiči: „*Denně cvičila jsem JS sestupovati se stupně. Konečně sestoupí, sice těžce, ale bez držení. Má z toho velkou radost. Pozvala jsem si jeho matku, radila jsem, by dítě dala do orthopedického ústavu. Sama se bojím, že dítě bude později dávati vinu rodičům. Prostředky mají velké, ale na nebohé dítě úplně zapomenuto.*“

Vztah učitelů k žákům pomocné školy byl patrně složitý, učitelé si museli nalézt k žákům cestu, často řešili otázky výchovy jednotlivých žáků, učili je hygienickým návykům, slušnému chování, správné výslovnosti, snažili se jim pomoci v sociální oblasti. Učitelka se v třídní knize A třídy 1925/1926 zamýšlí nad přístupem k žákům: „*Máme – li šetřiti individuální zkoumání duševních projevů žáků, je nutno hleati osobnost, individualitu, charakter jako nejvzácnější projevy ducha. Více všimejme si složitosti individuality jednotlivce, ne k celé třídě žáků stejně přihlížeti, by žák neodnášel si ze školy jakousi trpkost, že mu bylo tak málo porozuměno.*“

Školní rok 1926 - 1927

1926 1927	Stav žactva podle abnormalit							
	Slabomyslní	Epileptičtí	Psychosní	Skoliosní	Skrofulózní	Tělesně oslabení	Vady řeči	Mravně vadní
A	22			2	5	16		
B	14		5	3	10	17	3	1
C	15	1	5	1	4	15	1	
Celkem	51	1	10	6	19	48	4	1

Tabulka č. 17 (SOKA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 169)

Ve školním roce 1926 - 1927 žilo u rodičů padesát osm dětí, jedno dítě bylo nemanželské, jednoho rodiče mělo devět žáků. Ředitel pomocné školy požadoval za nutné přijetí lékaře specialisty, který by odborně vyšetřil všechny děti, staral by se o jejich zdravotní stav, navrhl postup léčení a spolupracoval s učiteli. Tento požadavek se však nepodařil zrealizovat. Pouze deset dětí strávilo prázdniny v rekreační kolonii na Stražisku. Ředitelství pomocné školy se proti tak malému počtu přijatých opět odvolalo, poukazujíc na závažnou nemocnost dětí, sedmdesát pět procent žáků mělo tuberkulozní zduření krčních uzlin a žláz; u všech žáků byla zjištěna nedostačující výživa. Odvolání však nebylo kladně vyřízeno. Městská rada na návrh školy poskytla z nadace J. Vrby finanční podporu třicet korun třem žákům (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 169).

Pro zlepšení výživy dětí šestnáctého února 1927 městská rada zavedla pro děti ve školách pití mléka - 0,25 l na jedno dítě. Mléko bylo určeno jen dětem, které vyšetřil lékař. Tuto potravinovou pomoc dostalo třicet tři dětí pomocné školy (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 169). Pro žáky bylo mléko také odměnou za dobré chování a za dodržení pravidel nastavených ve škole. Jedním z nich bylo dodržování čistoty žáků. Takto učitelka popisuje situaci v třídní knize třídy A 1926/1927: *„Nečistota je mnohým žákům tak vrozená, že zapomenou často se mýti a pak v přestávku nehnou se strachem, dostanou - li mléko. Bývá jim líto, jsou - li pominuti (to úmyslně), druhý den přijdou bezvadně v pořádku, příště zase ne. Potřební mléka, až na D, byli by všichni, ale z těch přesto jsou vybíráni pořádní, hodní žáci.“*

V pomocné škole učitelé neustále bojovali s čistotou žáků. Některé zápisy v třídní knize jsou až zarážející, jak mohli rodiče nechat žít své děti v takových podmínkách. Učitel píše v třídní knize B třídy 1926/1927: *„Při vážení, měření a koupání ukazuje se špína a ubohost dětí, která je jinak skryta lidským očím. Člověk žasne nad tím, nevidí - li matka doma ty černé nohy svého dítěte olepené starou špínou, nevšímne - li si, že jeho prádlo je tvrdé zaschlou nečistotou a neřádem, že je to tak rozedrané, že dítě nenajde, pro samou díru, rukáv neb nohavici? Že mají na sobě spodní kalhoty s jednou nohavicí, a že druhou přivazuje si k tělu zvašť provázkem? Po vážení a měření žáků je v místnostech puch a smrad nesnesitelný. Není to vždy bída, ale také velmi často lenost, nevšímavost, nehospodárnost a tupá sobeckost rodičů. Znají jen sebe a nikoho jiného i když je to jejich vlastní dítě. Jak zde pomoci? Stačí zde učitel? A čeho dosáhne, když kořeny, ze kterých všechna tato bída vyrůstá, zůstávají netknuty. Na škole pomocné, mnohým metodám o nápravě, je nepříjemně viděti až na kloub!“*

Také v tomto školním roce se ve třídě A našli žáci, kteří často kradli učitelka prohrěšky žáků zaznamenávala do třídní knihy. O jedné z krádeží napsala učitelka do třídní knihy A třídy 1926/1927: „*SL se sestrou se toulali zase městem, žebrali, ukradli citron, museli jej vrátiti. Sbírali zbytky cigaret, kouřili, ostatní dali prý tatínkovi, aby si mohl dělat cigarety. JT dávno prý už ukradl perníkové koníky, ukryl si je do trávy, jedl je pak v krytu. Často ho pro krádeže honí strážník.*“

Školní rok 1927 - 1928

1927 1928	Stav žactva podle abnormalit							
Ročník	Slabomyslní	Epileptičtí	Psychosní	Skoliosní	Skrofulózní	Tělesně oslabení	Vady řeči	Mravně vadní
A	24		3	2	20	21	3	1
B	19			3	15	16	2	1
C	22	1		1	19	17	1	2
Celkem	65	1	3	6	54	54	6	4

Tabulka č. 18 (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 169).

V tomto školním roce chodilo do školy devatenáct žáků, kteří měli pouze jednoho rodiče, čtyři žáky vychovávali v jiných rodinách. Dvacet dva dětí pocházelo z řemeslnických rodin a třicet tři z dělnických rodin. Pro zlepšení fyzické kondice žáků pokračovali ve škole v pravidelných procházkách. Také v tomto školním roce pokračovala mléčná dodace 0,25 l mléka na den pro žáka, avšak číslo příživovaných žáků stouplo na čtyřicet čtyři. Šestnáct dětí strávilo prázdniny v rekreační kolonii na Stražisku (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 169).

Jak je vidět z tabulky č.17, do školy docházely děti se širokým spektrem postižení. Některé děti již škola nezvládla vyučovat. Učitelé se jim snažili zajistit další umístění, které by lépe vyhovovalo jejich vzdělávání a v některých případech i ke zlepšení poměrů pro žáky. V tomto školním roce se podařilo pracovníkům školy zajistit pobyt pro dva žáky. Jedna žákyně byl umístěna do ústavu pro hluchoněmé v Lipníku a jeden hoch do vychovatelny pro slabomyslné v Hradci Králové. Škola žádala také o umístění dvou žáků do vychovatelny, tato však nebyla kladně vyřízena. Ředitel školy ve školní kronice píše: „*Podány obsáhlé žádosti Okresní soc. péči, městské radě, intervenováno u policejního komisařství a okresního soudu. Ačkoliv se jednalo o případy velmi naléhavé, kde žáci dopouštěli se takových přestupků, že byla obava před úplnou mravní zkázou, nebudou – li zmíněné děti ihned odňaty výchově*

rodičů a zbaveny svého okolí a nebudou - li umístěny ve výchovatelně.“ (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 169) V tomto případě se jednalo o dívku a chlapce. Dívkou byla nám již několikrát zmiňovaná LP, která i přes svůj věk, byla narozena v roce 1917(SOkA Prostějov, Katalog a třídní kniha A, B, C tř., 1924 - 1925, inv. č. 4), velmi často kradla doma, ve škole i ve městě, toulala se, chodila domů pozdě. Chlapec také neustále kradl, a pokud byl chycen, bez přestání lhal.

Školní rok 1928 - 1929

1928 1929	Stav žactva podle abnormalit							
Ročník	Slabomyslní	Epileptičtí	Psychosní	Skoliosní	Skrofulózní	Tělesně oslabení	Vady řeči	Mravně vadní
A	22		5	2	15	11	4	
B	20		2	1	10	18	2	2
C	19		3		9	15		2
Celkem	61	0	10	3	34	44	6	4

Tabulka č. 19 (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 169).

Rodinné poměry byly v tomto roce podobné jako v letech předcházejících. S jedním rodičem žilo šestnáct dětí, dvě děti byly nemanželské. Z celkového počtu žáků pocházelo třicet devět z dělnických rodin.

Ve školním roce 1928/1929 městem dotované mléko dostávalo třicet dva dětí, denní dávka zůstala v již dříve uvedeném množství. Dvanáct dětí strávilo prázdniny v rekreační kolonii na Stražisku (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 169).

Jak jsme již psali v předešlém školním roce snažila se pomocná škola umístit dva žáky do výchovatelny pro jejich nezvladatelné chování. Tato snaha však nebyla vyslyšena. Ředitel školy se ve školní kronice zamýšlí nad postupem řešení problému, svůj názor zapsal takto: „Ve věci žáka JU dopustili, aby hoch vzal si domovská obec a učinila z něho obecní dítě. Takové vyřešení, tak vážného případu znamená pro hochu úplnou zkázu. Odborné péče výchovatelské, pedagogického vedení k nápravě, nemůže se mu nikterak dostat na zapadlé, jinojazyčné vsi, kde jako obecní svěřenec, bude ponechán sobě samému. Poručenskému soudu, okresní péči o mládež podán obšírný protest proti takovému umístění hochu, osobně bylo intrvenováno, ale bez úspěchu. Druhý případ se žákyní LP (tulačka, zlodějka, prostitutka), podaný zároveň s případem prvním, dosud vyřízen není.“ (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 169)

Školní rok 1929 - 1930

1929 1930	Stav žactva podle abnormalit							
Ročník	Slabomyslní	Epileptičtí	Psychosní	Skoliosní	Skrofulózní	Tělesně oslabení	Vady řeči	Mravně vadní
A	16		4		9	6	2	
B	16		1		14	10		
C	18		3	2	13	10	2	1
D	19				14	9	1	1
Celkem	69	0	8	2	50	35	5	2

Tabulka č. 20 (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 169)

V uvedeném školním roce docházelo do školy pět dětí nemanželských, sedmnáct dětí mělo pouze jednoho rodiče, u cizích byli vychováni tři žáci. Rodiče dvaceti čtyř dětí byli řemeslníci a rodiče třiceti tří dělníci. V předchozích kapitolách jsme se zmiňovali o vážení a měření žáků. V třídní knize třídy C školního roku 1929/1930 je zachován záznamový arch těchto údajů žáků, nejnižší uváděná váha dítěte je 19,5kg, což je až zarážející, pokud si představíme, že se jedná o desetiletého chlapce. Jeho míra byla 114 cm. Jednalo se tedy o chlapce velmi malého a podvyživeného. Mléko dále dostávali chudokrevní a zesláblí žáci. Ozdravný pobyt na Stražisku absolvovalo třináct dětí (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 169).

Školní rok 1930 - 1931

1930 1931	Stav žactva podle abnormalit							
Ročník	Slabomyslní	Epileptičtí	Psychosní	Skoliosní	Skrofulózní	Tělesně oslabení	Vady řeči	Mravně vadní
A	18		5		9	6	4	
B	23		2		14	10	3	
C	17		3	2	13	10	1	
D	21	1	4		14	9	2	2
Celkem	79	1	14	2	50	35	10	2

Tabulka č. 21 (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 169)

Co se týče rodinného zázemí mělo pouze jednoho rodiče sedmnáct žáků, tři děti byly nemanželské, do školy docházel jeden sirotek. Rodiče patnácti žáků pracovali jako řemeslníci a třiceti tří jako dělníci. Z celkového počtu sedmdesáti devíti žáků dostávalo mléko čtyřicet jedna žáků, což byla víc než polovina dětí. Když se zamyslíme nad situací, že tyto děti doporučil pro podporu výživy lékař je to číslo alarmující. V průběhu roku začal být

nedostatek mléka, a tak byl počet žáků snižen na dvacet tři (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 169).

Školní rok 1931 -1932

1931 1932	Stav žactva podle abnormalit							
Ročník	Slabomyslní	Epileptičtí	Psychosní	Skoliosní	Skrofulózní	Tělesně oslabení	Vady řeči	Mravně vadní
A	18		5		9	6	4	
B	23		2		14	10	3	
C	17		3	2	13	10	1	
D	21	1	4		14	9	2	2
Celkem	79	1	14	2	50	35	10	2

Tabulka č. 22 (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 169)

V novém školním roce přibýlo ve škole sirotků, do školy jich chodilo už pět. U cizích lidí bydlelo devět dětí, počet nemanželských dětí stoupl na jedenáct. Devatenáct žáků pocházelo z dělnických rodin a dvacet tři z řemeslnických.

Ve škole stále pokračovali v pravidelných procházkách a výletech, pobyt na čerstvém vzduchu měl upevnit zdravotní stav žáků a posílit jejich tělesnou konstituci. O mléčné dotaci není v kronice tohoto školního roku žádná zmínka. Průměrně jednou týdně dostávalo šestnáct žákyň stravu zdarma. Strava ve škole byla mnohem kvalitnější a vydatnější než ta, kterou dostávaly doma. Na Stražisku strávilo letní měsíce patnáct dětí (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 169).

Školní rok 1932 - 1933

1932 1933	Stav žactva podle abnormalit							
Ročník	Slabomyslní	Epileptičtí	Psychosní	Skoliosní	Skrofulózní	Tělesně oslabení	Vady řeči	Mravně vadní
A	18		5	2	4	11	4	
B	22		3	5	15	16	4	
C	20		4	1	9	15	3	
D	20	1	3		11	16	1	
Celkem	80	1	15	8	39	58	12	

Tabulka č. 23 (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 169)

Tohoto školního roku docházelo do školy sedm nemanželských dětí, jednoho rodiče má devět žáků, pět dětí bydlí u cizích osob, pět dětí nemá žádného rodiče. Jako v minulých letech pracuje více jak polovina rodičů v dělnických a řemeslnických profesích. Mléčnou dotaci pravidelně dostávalo čtyřicet dětí. Ozdravný pobyt na Stražisku absolvovalo třináct dětí (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 169).

Školní rok 1933 - 1934

1933 1934	Stav žactva podle abnormalit							
Ročník	Slabomyslní	Epileptičtí	Psychosní	Skoliosní	Skrofulózní	Tělesně oslabení	Vady řeči	Mravně vadní
A	18		10	1	3	9	4	4
B	20		6	4	9	14	3	3
C	20		4	2	5	13	1	3
D	20	1	1		6	12	2	
Celkem	78	1	21	7	23	48	10	10

Tabulka č. 24 (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 169)

V uvedeném školním roce vykonávalo pravidelnou školní docházku šest dětí žijících u cizích osob, tři děti jsou sirotci a šestnáct dětí žije pouze u jednoho rodiče. Rodiče čtyřiceti dětí pracují jako dělníci nebo řemeslníci.

Denní dávka mléka byla určena pro třicet sedm dětí. K posílení zdravotního stavu strávilo část léta ve ferinální osadě na Stražisku čtrnáct dětí (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 169).

Školní rok 1934 - 1935

1934 1935	Stav žactva podle abnormalit							
Ročník	Slabomyslní	Zmrzačení	Psychosní	Skoliosní	Skrofulózní	Tělesně oslabení	Vady řeči	Nedoslýchaví
A	20	1	10	1	3	9	3	
B	19	2	6	4	10	14	1	3
C	19	3	4	2	5	13	2	1
D	24		1		6	12	1	
Celkem	82	6	21	7	24	48	7	4

Tabulka č. 25 (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv.

U cizích je vychováváno šest žáků. Šestnáct žáků má pouze jednoho rodiče, tři děti nemají žádného rodiče. Dvacet šest dětí žije v dělnických rodinách, dvacet dva dětí žije v rodinách řemeslníků. Ve škole stále pokračovali v častém pobytu venku, stále chodili na vycházky a výlety. Proti záškrtu naočkovali třicet dva dětí. Do prázdninové kolonie do Stražiska odjelo čtrnáct dětí. V době krize bylo mnoho dětí podvyživených. Čtyřicet tři dětí dostávalo nejen mléko, ale byl jim ještě dáván jeden rohlík (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 169).

Školní rok 1935 - 1936

1935 1936	Stav žactva podle abnormalit							
Ročník	Slabomyslní	Zmrzačení	Psychosní	Skoliosní	Skrofulózní	Tělesně oslabení	Vady řeči	Nedoslýchaví
A	20		8	1		11	3	
B	20	1	4	7		12	2	1
C	17	1	3	2	1	13	2	1
D	20	1	2		1	15	1	
Celkem	77	3	17	10	2	51	8	2

Tabulka č. 26 (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 169)

Ve školním roce 1935/1936 jsou z celkového počtu dětí dvě nemanželské, čtyři sirotci, sedm dětí má jen jednoho rodiče. Sedm dětí vychovávají cizí lidé. Rodiče patnácti dětí jsou řemeslníci a třiceti osmi dělníci. Bezplatné očkování proti záškrtu absolvovalo dvanáct dětí. Ve feriální osadě na Stražisku strávilo prázdniny šestnáct dětí. V posledním školním roce si žáci vybírali svá povolání. V jejich rozhodování jim pomáhala poradna pro výběr povolání. Žáci si zvolili tato povolání: zámečník, krejčí, malíř. Žáci, kteří se nebyli schopni dále vzdělávat, dostali vysvědčení na odchodnou (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 169).

Školní rok 1936 - 1937

1936 1937	Stav žactva podle abnormalit - údaje nejsou známy							
Ročník	Slabomyslní	Zmrzačení	Psychosní	Skoliosní	Skrofulózní	Tělesně oslabení	Vady řeči	Nedoslýchaví
A								
B								
C								
D								
Celkem	0	0	0	0	0	0	0	0

Tabulka č. 27 (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 169)

Počet žáků podle postižení ve školním roce 1936/1937 není v kronice uveden. Do učení odešlo třináct žáků. S výběrem profese jim pomohla poradna pro volbu povolání. „Zprostředkovatelna učňovských míst obstarala všem vhodná místa a svědomité mistry.“ (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 169) Dvě děti po ukončené osmileté školní docházce na vlastní žádost pokračovaly v návštěvě školy. Většina žáků školy pocházela z dělnických rodin, ale v době krize otcové byli často bez zaměstnání, tudíž zajištění základních životních potřeb bylo pro rodiče velmi komplikované. Žáci byli velmi často podvyživeni, proto čtyřicet pět žáků dostávalo mléko a pečivo. Tuto pomoc ale žáci mohli využít jen v zimních měsících. Preventivní očkování proti záškrtu podstoupilo sedm žáků, ti nemuseli za očkování nic platit. Do rekreační kolonie na Stražisku bylo v měsících květnu a červnu umístěno sedmnáct dětí (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 169).

Školní rok 1938 - 1939

1938 1939	Stav žactva podle abnormalit							
Ročník	Slabomyslní	Zmrzačení	Psychosní	Skoliosní	Skrofulózní	Tělesně oslabení	Vady řeči	Nedoslýchaví
A	18		8	1	5	11	2	2
B	22	1	7	3	7	13	2	1
C	19		7	2	5	10	4	1
D	23	1	6	2	4	9	1	1
Celkem	82	2	28	8	21	43	9	5

Tabulka č. 28 (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 168)

Do školy docházelo osmdesát dva dětí, dvanáct dětí vyrůstalo v náhradní péči, dvě děti byly nemanželské, sirotků deset. Rodiče padesáti pěti dětí pracovali jako dělníci. Žáci, kteří v tomto roce končili povinnou školní docházku, prošli poradnou pro volbu povolání. Zde absolvovali řadu testů, předpoklady k určitému povolání, fyzické a zdravotní, z jejich výsledků jim pak bylo doporučena nejvhodnější profese. Zprostředkovatelna učňovských míst žákům zajistila vhodné místo pro další vzdělávání. I přes veškerou snahu školy dětem zajistit další uplatnění, řada dětí se nevyučí. Jak se píše ve školní kronice: „Bohužel, že tato záslužná snaha školy mařena je velmi často rodiči, kteří z nezájmu a pro malicherné příčiny, anebo z touhy po okamžitém výdělku svolují, aby dítě místa učebná měnilo, anebo z učení sběhlo. Stávají se z nich nekvalifikovaní, příležitostní dělníci, ubohé životní úrovně.“ (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 169)

Mléko a pečivo pouze v zimě již dostávalo padesát dva žáků. Všechny děti absolvovaly preventivní zubní prohlídku, dvaceti dětem musely být zuby ošetřeny. Sedm žáků se podrobilo každoročnímu očkování proti záškrtu. Na Stražisko toto léto odjelo třicet dětí.

Školní rok 1939 - 1940

1939 1940	Stav žactva podle abnormalit - údaje nejsou známy							
Ročník	Slabomyslní	Zmrzačení	Psychosní	Skoliosní	Skrofulózní	Tělesně oslabení	Vady řeči	Nedoslýchaví
A								
B								
C								
D								
Celkem	0	0	0	0	0	0	0	0

Tabulka č. 29 (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 168)

V tomto školním roce v kronice nejsou uvedena data, která sledujeme po celou dobu.

Školní rok 1940 - 1941

1940 1941	Stav žactva podle abnormalit							
Ročník	Slabomyslní	Němí	Psychosní	Skoliosní	Skrofulózní	Tělesně oslabení	Vady řeči	Nedoslýchaví
A	16	1	6		4	12	3	1
B	20		8		6	15	2	
C	18		8	1	3	14	2	
D	19		5		2	10		1
Celkem	73	1	27	1	15	51	7	2

Tabulka č. 30 (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 168)

Ve školním roce 1940/1941 žilo v náhradní péči deset dětí, jednoho rodiče mělo sedm dětí, jedenáct dětí bylo nemanželských. Z dělnických rodin pocházelo dvacet šest dětí. Na základě nedostatečné výživy žáci od 1. 12. 1940 do 19. 12. 1940 denně dostávali rohlík a 0,25 l mléka. Děti celkem dostaly 918 rohlíků a 918 čtvrt litrů mléka. Jako každý rok probíhalo vážení a měření dětí. Výsledky vážení a měření byly z hlediska vývoje žáků alarmující. Z celkového počtu sedmdesáti tří žáků mělo podnormální váhu třicet šest chlapců a patnáct dívek, dvacet osm chlapců a dvanáct dívek výškově neodpovídalo svému věku. Všechny děti české národnosti narozené v letech 1928 - 1931 musely projít lékařským vyšetřením zdravotního stavu na základě Výnosu ministerstva sociální a zdravotní správy

ze dne 30. dubna 1941 č. A 1220 - 25/4 - I. lékařská prohlídka se skládala z vyšetření sluchu, zraku, zubů, odebrání moči, měření a vážení, vyplnění dotazníku rodičem.

Na základě výnosu okresního úřadu ze dne 31. 3. 1941, č. 2943 - X. 1941 jsou povinně očkované dvanáctileté děti proti neštovicím, v pomocné škole to bylo dvanáct žáků. Očkování proti záškrtu absolvovali tři žáci (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 168).

Školní rok 1941 - 1942

1941 1942	Stav žactva podle abnormalit							
Ročník	Slabomyslní	Němí	Psychosní	Skoliosní	Skrofulózní	Tělesně oslabení	Vady řeči	Nedoslýchaví
A	16	1	4		2	10	6	2
B	19		4			12	2	1
C	22		5			8	2	3
D	18		3			7	1	2
Celkem	75	1	16	0	2	37	11	8

1941 1942	Stav žactva podle abnormalit							
Ročník	Debilní	Imbecilní	Hluší	Krátkozrací	Němí			
A	14	2	1	3	1			
B	19			5				
C	22			7				
D	18			5				
Celkem	73	2	1	20	1			

Tabulka č. 31 (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 168)

Rodiče devíti žáků pracovali jako řemeslníci a dvaceti tří jako průmysloví dělníci. Z celkového počtu sedmdesáti pěti žáků dvanáct nežilo u svých rodičů, jeden žák byl sirotek, čtyři žáci měli jednoho rodiče, nemanželských bylo šest žáků. Žáci se opět podrobili pečlivé lékařské prohlídce jako v předchozím roce. Při kontrolním vážení a měření mělo nedostatečnou váhu dvacet tři chlapců a patnáct dívek, podnormální míru mělo devatenáct chlapců a třináct dívek. V uvedeném školním roce bylo očkováno třináct žáků, osm proti neštovicím a pět proti záškrtu. V důsledku velké podvyživenosti žáků ve škole určili osm žáků, kteří jednou týdně docházeli do Lidové kuchyně na účet Národní pomoci na polévku, bohužel tato akce probíhala pouze v druhém pololetí. Deset žákyň se mohlo najíst ve školní kuchyni během hodin vaření, suroviny na vaření hradilo rodičovské sdružení. Tuto možnost

měly dívky celý školní rok. Což se v době nedostatku potravin pro žákyně stává velkou výhodou.

Po absolvování osmileté školní docházky odchází ze školy devět žáků, do obecné školy jsou zpět posláni tři žáci (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 168).

Školní rok 1942 - 1943

1942 1943	Stav žactva podle abnormalit							
Ročník	Slabomyslní	Němí	Psychosní	Skoliosní	Skrofulózní	Tělesně oslabení	Vady řeči	Nedoslýchaví
A	19	1	6					1
B	21		6	1				
C	18		7					3
D	20		6					1
Celkem	78	1	25	1	0	0	0	5

1942 1943	Stav žactva podle abnormalit							
Ročník	Debilní	Imbecilní	Hluší	Krátkozrací	Němí	Tuberkulózní		
A	13	6	1	2	1	2		
B	21			1		2		
C	18			1				
D	20			4				
Celkem	72	6	1	8	1	4		

Tabulka č. 32 (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 168)

V dobrých rodinných poměrech žilo šedesát pět žáků, v náhradní péči jedenáct dětí, pět dětí mělo pouze jednoho rodiče, nemanželských dětí bylo sedm. Sociální pomoc pro Čechy a Moravu v dubnu ukončila dodávku potravin určených na zlepšení výživy žáků. Proti záškrtu bylo očkováno sedmdesát čtyři dětí (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 168).

Školní rok 1943 - 1944

1943 1944	Stav žactva podle abnormalit							
Ročník	Slabomyslní	Němí	Psychosní	Skoliosní	Skrofulózní	Tělesně oslabení	Vady řeči	Nedoslýchaví
I.	23		7			11	8	1
II.	18		4			8	3	1
III.	18		6	1		8	1	
IV.	18		4			7	1	1
	15		1			6		
Celkem	92	0	22	1	0	40	13	3

1943 1944	Stav žactva podle abnormalit							
Ročník	Debilní	Imbecilní	Hluší	Krátkozrací	Němí	Tuberkulozní		
I.	20	3		2		1		
II.	18			1				
III.	18			2		1		
IV.	18							
V.	15							
Celkem	89	3	0	5	0	2	0	0

Tabulka č. 33 (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 168)

Z devadesáti žáků jedenáct žilo u náhradních rodičů, jednoho rodiče mělo sedm dětí, sedm dětí bylo nemanželských. Dvanáct podvyživených žáků dostalo zdarma půl kilogramu sladového výtažku Kandol. Preventivní prohlídku zubů a následné léčení zdarma absolvovali všichni žáci prvního a druhého ročníku pomocné školy. Pěti vybraným žákům škola zajistila léčení zubů. Náklad na léčení zaplatila Okresní péče o mládež ve vyhlášené akci Zlepšení zdravotního stavu školní mládeže (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 168).

Školní rok 1944 - 1945

1944 1945	Stav žactva podle abnormalit							
Ročník	Slabomyslní	Němí	Psychosní	Skoliosní	Skrofulózní	Tělesně oslabení	Vady řeči	Nedoslýchaví
I.	18							1
II.	18							
III.	18							1
IV.	20				1			1
V.	19							
VI.	17							2
Celkem	110	0	0	0	1	0	0	5

1944 1945	Stav žactva podle abnormalit							
Ročník	Debilní	Imbecilní	Hluší	Krátkozrací	Němí	Tuberkulózní		
I.								
II.				3				
III.				4		1		
IV.				2		1		
V.				3				
VI.								
Celkem	0	0	0	12	0	2	0	0

Tabulka č. 34 (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 168)

Co se týče rodinných poměrů žáků, sedm žáků žilo v náhradní péči, sedm žáků bylo nemanželských, pět dětí žilo s jedním rodičem. Padesát osm žáků pocházelo z dělnických rodin. Očkování proti záškrtu absolvovalo sedm žáků. Pro zlepšení výživy žáků se pomocná škola rozhodla zavést denní stravování všech žáků. Tento projekt financovala Okresní zpráva péče o mládež a Sociální pomoc. Pravidelné stravování začalo 16. října 1944. Děti každý den dostávaly přesnídávku nebo svačinu, třikrát týdně konzumovaly teplou stravu, polévku, čaj, kávu, chléb se sýrem, tvarohem nebo pomazánkou. Všechny potřebné suroviny např. marmeládu, rohlíky, cukr, mléko, kávoviny, brambory, ovoce a zeleninu čerpala škola na zvláštní poukazy, žáci museli přispět pouze přidělovými lístky na chléb v hodnotě 1kg. Stravovací akce trvala do konce prosince, poté dětem zabezpečovala stravování okresní péče o mládež. Ohlas dětí na stravování se můžeme dočíst ve školní kronice, kde se uvádí: „*Žáci se na svačiny těší a návštěva školy se značně zvýšila.*“ (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 169)

Školní rok 1945 – 1946

Data o jednotlivých postiženích žáků, rodinném stavu, zdravotním stavu, ani další data, která jsme doposud sledovali, se již bohužel ve školní kronice od roku 1945 neuvádějí. V tomto školním roce dochází do školy 105 dětí, z toho je šedesát osm chlapců a třicet sedm dívek. Po válce byla podvyživena většina žáků, proto již v prosinci škola začíná vařit svačiny pro všechny děti. Děti k svačině dostávaly mléko, čaj, bílou kávu, chléb s marmeládou, rohlíky. Záštitu nad touto aktivitou převzal od 25. března 1946 americký Červený kříž, který škole dodal kondenzované mléko až do konce školního roku (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 169).

Školní rok 1946 – 1947

Na špatné tělesné a fyzické kondici žáků se projevila válka, sociální zázemí v rodině, nedostatek potravy žáci pocházeli z velmi chudých rodin. Škola dětem opět zajistila příživovací akci od 3. listopadu 1946. Jak se uvádí ve školní kronice: „*Od zásobovacího oddělení dostala škola poukazy na mléko, cukr, kakao a chléb. Z daru kanadského červeného kříže bylo škole přiděleno 88,5 kg americké mouky a 21,4 kg kaka.*“ (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 169) Pokrmy byly připravovány ve školní kuchyni v délce 54 dnů.

Školní rok 1947 – 1948

V novém školním roce zůstává škola pro vysoký počet žáků stále šestitřídní. Přesný počet žáků není v kronice uveden. Ve škole stále pokračovali s podporováním výživy žáků. Strava byla podávána čtyřikrát týdně, děti dostávaly dvakrát v týdnu mléko a dvakrát v týdnu kakao, chléb. Žáci si platili část stravného a větší díl uhradila okresní péče o mládež částkou 4590 Kč.

Na základě směrnice ministerstva školství a osvěty ze dne 8. března 1948, číslo C - 40980-III/ 3 bylo možné měsíc květen strávit v tzv. letní škole na Stražisku. V letní škole pobývaly děti z I., III., IV. a V. třídy. Pobyt ve škole v přírodě měl několik cílů, a to výchovné, didaktické, zlepšení zdravotního stavu ve „vhodném klimatickém prostředí“, vydatná výživa. „*Provoz školy v přírodě byl uskutečněn ve Feriální osadě Karly Vojáckové. Škola na celkovou režii přispěla 15 Kč denně*“ (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 169).

5.7 Vztah žáků, rodičů a veřejnosti k pomocné škole

Docházka do pomocné školy byla některými dětmi, rodiči a částí veřejnosti vnímána s velkými předsudky. Učitelé se pak museli stát dobrými diplomaty, aby dokázali vysvětlit rodičům klady docházky dětí do pomocné školy. Jednu z takových schůzek zapsala učitelka v třídní knize A třídy 1924/1925: „*Matka MM přivedla hochu do školy. Byla uplakaná, stěžovala si, jak lidé i lékaři se jí smějí, že má dítě v pomocné škole - v té blbě a dítě přece není blbě atd., že si to vymůže, aby po prázdninách chodilo do obec. školy. Byla povděčná, že dítě ač neznalo jediné slabiky, ba ani písmen, že už dovede pěkně číst - že prospívá. Z toho má tedy radost, ale uráží ji, že je to škola pomocná, záleží jí jen na lidech. Byl jí účel pomocné školy vysvětlen, odešla s uspokojením, ale jisto – je, že ne na dlouho.*“

Důkaz názoru rodiče na pomocnou školu si můžeme odvodit ze zápisu v třídní knize A třídy 1924/1925, kde si učitelka poznamenala reakci matky jedné z dívek: „*Matka LS domnívala se asi, že děvče bude v pomocné škole zázračně zbaveno svého těžkého duševního zatížení. Byla s pokrokem děvčete před Vánocemi neuspokojena. Když děvče ztratilo Poupata nechtěla koupit jiné, že beztoho se ničemu nenaučí. Po perné práci ½roční pokrok je značný a sama to přišla oznámiti. Děvče dnes daleko lépe mluví a otevřené slabiky dovede správně čísti. Kdyby děvče nebylo tak neobyčejně popudlivé a vzdorovité, pokračovalo by daleko lépe.*“

Ředitel školy školy se stále snažil změnit pohled veřejnosti a rodičů na pomocnou školu. Snažil se odstranit bariéru vnímání veřejnosti, rodičů a dětí, proto se snažil veřejnosti předvést dovednosti dětí pomocné školy. Učitelé se snažili navázat bližší kontakt s rodiči žáků. Ředitel školy v první kronice tyto snahy podrobně zaznamenal. Ve školní kronice zápisem datovaným do školního roku 1926/1927 se píše: „*Sbor učitelský po celý rok a při každé příležitosti snažil se budit porozumění pro pomocnou školu ve veřejnosti, ale hlavně u rodičů. Pořádání školních besídek v obvyklém rámci se neosvědčilo, poněvadž rodiče dětí jsou vesměs z vrstev nejchudších. Pozvání na nedělní besedu často odmítli s důvodem, že v neděli, v jediný volný den, musí dát prádlo a šaty do pořádku, anebo, že chtějí mít pokoj a aspoň v neděli si odpočinouti. Jiní rodiče, považující za pohanu, že dítě jejich chodí do pomocné školy, škole se vyhýbají. Tím více, když by měli svou přítomností přiznati před cizími lidmi, že také oni mají dítě v pomocné škole. Jiná překážka byla, že úchylinky dětí byly velmi rozdílné. Nebylo tedy možno u všech společně budit porozumění pro školu. Velmi snadno se stávalo, že při úzkostlivé opatrnosti učitelově, mnozí rodiče bývali nemile dotčeni.*“

Styk s rodiči bylo nutno organisovati jiným způsobem, méně okázalým, ale důvěrnějším. Rodičové byli zváni jednotlivě, dle určitého pořadu a potřeby do školy k poradě a poučení, která konají se vždy v přítomnosti ředitele školy. Učitelé návštěvu rodiče svých žáků v jejich domácnostech. Záписy o tom, pokud znamenají něco význačného, zaznamenávaly se do poznámkových archů. Rodiče byli zváni, aby byli přítomní školnímu vyučování.“ (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 169)

Další názor rodiče na docházku do pomocné školy je uveden v třídní knize A třídy školního roku 1927/1928 takto: *„LV donesla lístek z domu, ve kterém mne otec žádal za zprávu, projde - li děvče, či nikoliv. Chce ji znova dát na obecnou školu, i když by měla zase opakovat 1. třídu. V pomocné škole počítá se jenom do 10 (na obecné škol v 1. tř. počítají prý do 20) a potom děvče samo pořád se jenom táže, kdy bude opět chodit do té staré školy. důvody vymyšlené, nepravdivé. Hlavní důvod, nevyřčený ovšem, škola pomocná, dle otcova mínění, je pro blbce a pro mrzáky a on tam dítě nenechá, i kdyby se dítěti tam sebe více líbilo a všemu se naučilo. Tito rodiče jsou jakýmkoliv důvodům a rozkladům nepřístupní, tvrdí a neuznají.“*

Snaha rodičů o přemístění žáků zpět do obecné školy stále přetrvávala, zvláště pak pokud měli žáci ve škole ukončit vzdělání a dále pokračovat v dalším vzdělávání. Rodiče měli obavu, že žáky nebudou mít kam umístit, protože na děti z pomocné školy bylo nahlíženo s předsudky, i když s valnou částí dětí, kteří nastoupili do učení byli mistři spokojeni. Ředitel ve školní kronice zápisem datovaným do školního roku 1927/1928 píše: *„Budou se vždy vyskytovat případy, kdy rodiče brání se, aby jejich dítě zapsáno na školu pomocnou. Považují to za úhanu sebe i svého dítěte. Žáci školu pomocnou opouštějící jsou často přezíráni a podceňováni při vstupu do učení. Je jim nespravedlivě ubližováno. Škola pomocná snaží se usnadnit těmto žákům vstup do života tím, že ty žáky, jichž celková mentalita se pobytem na škole pomocné zlepšila, posílá v posledním roce docházky školní k návštěvě závěrečné třídy na škole obecné. Tím, že obdrží vysvědčení ze školy obecné, jsou při vstupu do života ušetřeni mnohého ponížení. Žel, že této dobré snaze jsou mnohými učiteli ze škol obecných činěny neodůvodněné překážky. Přejít na školu normální necht' se děje na počátku roku nebo v pololetí. Při přijímání dětí do školy pomocné je třeba, by byl přítomen lékař-psychiatr, který by dítě vyšetřil. Skutečné poměry tomu brání. Nutno spokojiti se tím, že lékař přijaté dítě dodatečně prohlédne.“ (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 169)*

Vztahy mezi školou pomocnou a obecnými školami byl stále napjatý což dokládá událost ze školního roku 1928/1929 uvedená v první školní kronice. Dvě žákyně, které docházely do pomocné školy, přešly na školy obecné, do kterých místně patřily, bez vědomí pomocné školy. Tímto nezákonným krokem začaly opět navštěvovat obecnou školu.

Jak jsme si v této kapitole představili, rodiče, veřejnost a učitelé z jiných škol ve městě i z jeho okolí velmi špatně vnímali pomocnou školu, zvláště v prvních letech jejího provozu. Rodiče se velmi těžce smiřovali se situací, že jejich dítě navštěvovalo pomocnou školu. Rodiče uváděli, že se jedná o školu pro blbce, což pro ně byla velká potupa. Za své děti se styděli a usilovali o jejich návrat do obecné školy. Tvrdili, že po skončení školní povinné docházky děti nenajdou další pracovní uplatnění z důvodu docházky do pomocné školy. Někteří rodiče byli zase naivní a mysleli si, že s docházkou do pomocné školy zmizí všechny potíže, které provázely jejich děti s postižením. Což, jak si můžeme říci, je velmi naivní. Škola se snažila změnit názor veřejnosti, avšak ne vždy byla tato snaha rodiči a veřejností oceněna.

6 Závěr

Diplomová práce historické proměny speciálně pedagogického školství na prostějovsku se zabývá vznikem pomocného školství ve městě Prostějově. V úvodu jsme si položili otázku, jaký byl vývoj vztahu intaktní společnosti k lidem s postižením v celosvětovém, českém a regionálním měřítku v souvislosti s demografickými, sociálními, kulturními a právními změnami. Zaměřili jsme se na region střední Hané, konkrétně města Prostějova. Pro výzkum jsme si vybrali Pomocnou školu v Prostějově. V souvislosti s historickými proměnami speciálně pedagogického školství a Pomocné školy v Prostějově jsme si vymezili časové ohraničení výzkumu, a to od vzniku pomocné školy do roku 1948.

V rámci teoretického zaměření diplomové práce jsme věnovali pozornost historickému vývoji psychopedie, a to od jejích počátků až do současnosti. Ke zkoumání daného tématu jsme použili existující odborné studie zabývající se uvedenou problematikou. Představili jsme historických přehled nejvýznamnějších období psychopedie. Čerpali jsme z odborných prací, knih a článků v odborných periodících, které ovlivnily volbu tématu této práce, jejích jednotlivých cílů.

Další část práce představila jednotlivé školské zákony v jejich znění s ohledem na vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami v celém jejich rozsahu a v návaznosti na historický vývoj českého školství. Prezentovali jsme si problematiku, možnosti a pravidla vzdělávání dětí se speciálně vzdělávacími potřebami v jednotlivých etapách historických proměn školství a vztahu společnosti ke vzdělávání dětí se speciálně vzdělávacími potřebami.

V návaznosti na tuto část jsme si uvedli historický vývoj prostějovského školství v souvislosti s demografickým, sociálním a kulturním vývojem města i jeho obyvatel. Ve studii jsme vycházeli z odborné literatury zabývající se historií města Prostějova, dějin prostějovského školství a z historických pramenů dokládajících historii prostějovského školství.

Samostatná kapitola je věnována Pomocné škole v Prostějově od jejího vzniku. Kapitulu jsme rozdělili na několik dílčích částí a každý z těchto celků zaměřili na jednotlivé historické úseky.

Po přiblížení okolností vzniku pomocné školy za pomoci dostupných historických pramenů jsme studovali jednotlivá jednání mezi místní školní radou, okresní školní radou

a zemskou školní radou, která vedla k založení a vzniku Pomocné školy v Prostějově. Hlavním důvodem vzniku pomocné školy byl zvýšený počet žáků se speciálními vzdělávacími potřebami ve městě Prostějově a v blízkém okolí. První jednání hovoří pouze o jedné třídě pomocné školy, avšak jednání postupovala velmi zdlouhavě a pomalu, a proto po dlouhém čase byla založena pomocná škola. Jednání se protahovala hlavně z důvodu financování školy. Město Prostějov stále odmítalo převzít náklady na provoz školy. V závěru však město ustoupilo a nic již nebránilo založení pomocné školy.

Ze zachovaných historických pramenů jsme důkladně prozkoumali statut pomocné školy, který byl pro její otevření nejdůležitějším dokumentem. Zde jsou jasně definována pravidla a cíl pomocné školy, jejího provozu, přijímání žáků, rozdělení do tříd, povinnosti a znalosti učitelů pomocné školy.

Podle dochovaných archivních materiálů, pramenů, vyhlášek a zákonných opatření jsme zrekonstruovali historický vývoj Pomocné školy v Prostějově. Zaměřili jsme se provoz školy, budovu, vybavení školy. Od počátku měla pomocná škola potíže s prostorami pro výuku; v průběhu zkoumaného období se dovídáme, že škola velmi často měnila své působiště, a proto byla stěhována po celém městě. V důsledku těchto změn nebyly vždy vhodné podmínky pro výuku. V příznivých obdobích měla škola pro zdárný rozvoj dětí k dispozici dílny, kuchyňku, tělocvičnu, dvůr a zahrádku, kterých v co největší míře využívala pro edukaci dětí.

Pomocí dochovaných pramenů, školních kronik a školního zákona jsme si představili postup při přijímání dětí do pomocné školy. Děti byly do školy přijímány nejdříve na základě Statutu pomocné školy. Po vydání Zákona o pomocných školách byla jasně nastavena pravidla pro přijímání žáků. Žáci byli do školy přijímáni zvolenou komisí. Představili jsme složení přijímacích komisí a pravidla pro jejich volbu.

Studiem dochovaných třídních knih, výkazů, školních kronik a dokumentů jsme představili vyučované předměty, učivo, vyučovaná témata v průběhu celého zkoumaného historického období. Prostudovali jsme poznatky učitelů ve výběru metod výuky s jejich následnými poznatky o efektivnosti pro žáka. Studium nás vedlo k zjištění, že i přes nedostatek pomůcek byli učitelé velmi kreativní a nápadití. Snažili se vymyslet takové metody výuky, aby vedly ke komplexnímu rozvoji osobnosti žáka po stránce kognitivní, psychomotorické i afektivní. Učitelé se také velmi zamýšleli nad hodnocením žáků,

pochvalou a trestem. Preferovali individuální přístup ke každému žákovi a respektovali jeho kladné i záporné vlastnosti.

Analyzováním dochovaných třídních knih a kronik pomocné školy jsme uvedli sociální poměry žáků, počet žáků s jednotlivým postižením, třídní klima, lékařskou a sociální pomoc, charakteristiku vybraných žáků. Po prostudování dokumentů můžeme říci, že do pomocné školy chodily děti z velké části z dělnických rodin, tudíž jejich rodiče v době krize neměli často práci, a tak sociální situace rodin byla děsivá. Rodiny velmi často žily na pokraji přežití, nedodržovaly základní hygienické podmínky, neměly co jíst. V některých rodinách byli chlapci a děvčata pro rodiče přítěží, a tak se k nim podle toho chovali. Děti byly často podvyživené, špinavé a v roztrhaném oblečení. Řada dětí se tak dostávala na samý okraj společnosti - kradly, toulaly se, nechodily do školy. Jejich učitelé se mnohdy v zápisech v třídních knihách zaobírali myšlenkou, že někteří žáci chodili do pomocné školy ne z důvodu duševní a mentální nedostatečnosti, ale že se spíše jednalo o velmi zanedbanou péči ze strany rodičů.

Vztahem rodičů k pomocné škole se zabýváme v poslední kapitole diplomové práce. Názory rodičů i učitelů jsme zjistili při studiu školních kronik a třídních knih. Rodiče, veřejnost a učitelé z jiných škol ve městě i z jeho okolí velmi špatně vnímali pomocnou školu, zvláště v prvních letech jejího provozu. Rodiče uváděli, že se jedná o školu pro blbce, což pro ně byla velká potupa. Za své děti se styděli a usilovali o jejich návrat do obecné školy. Zaměstnanci pomocné školy se sice snažili spoustou aktivit změnit názor veřejnosti i rodičů, avšak toto úsilí často nepadlo na úrodnou půdu.

Rekonstrukci historických proměn pomocné školy v rámci vybraného časového horizontu jsme provedli velmi podrobně. Můžeme říci, že se škola díky celosvětové hospodářské krizi (později i za války) stává jakousi částečnou „opatrovatelkou“ svých žáků a věnuje jim dočasně zvýšenou sociální péči.

Při studiu historických pramenů nás nejvíce nás zaujali dochované archivní dokumenty o metodách výuky, vyučovaných předmětech, hodnocení žáků s individuálním přístupem nejen po stránce edukační, ale i po stránce sociální. Musíme ocenit kreativitu, nadšení, empatii a obětavost tehdejších pedagogů. Jejich vlastnosti by pro nás mohly být vzorem i v dnešní době.

Seznam použitých zdrojů

AMERLING, Karel. *Ernestinum: ústav idiotů Jednoty paní sv. Anny v Praze : stav po 12 letech trvání (1871-1883) : [Studia paedagogica 24]*. Přeložil Jana KEPARTOVÁ. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 1998. Studia paedagogica, sv. 24. ISBN 80-86039-44-7.

BARTOŠ, Josef et al. *Prostějov: dějiny města. 2.* Vyd. 1. Prostějov: Město Prostějov, 1999. 263 s. ISBN 80-238-4511-X.

ČERNÁ, Marie. *Česká psychopedie: speciální pedagogika osob s mentálním postižením*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2008. 222 s. ISBN 978-80-246-1565-3.

ČERNOUŠEK, Michal. *Šílenství v zrcadle dějin: Pojednání pro inteligentní čtenáře*. Praha: Grada, 1994. 228 s., 13 obr. na příl. ISBN 80-7169-086-4.

EDELSBERGER, Ludvík. *Defektologický slovník. 2., uprav. vyd.* Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984. 475 s.

EISOVÁ, Alena. *Kapitoly z dějin psychopedie*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983. 61 s.

FOUCAULT, Michel. *Dějiny šílenství v době osvícenství: Hledání historických kořenů pojmu duševní choroby*. Praha: Lidové noviny (nakladatelství a vydavatelství), 1994. ISBN 80-7106-085-2.

GRŮZOVÁ, Ludmila et al. *Prostějov: dějiny města. 1.* Vyd. 1. Prostějov: Město Prostějov, 2000. 279 s. ISBN 80-238-6241-3.

HANÁKOVÁ, Adéla et al. *1000 pojmů ze speciální pedagogiky*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. 225 s. ISBN 978-80-244-3218-2.

CHLUP, Otokar a Josef NOVOTNÝ. *Výchova v zrcadle pramenů: příručka k dějinám pedagogiky*. Praha: Dědictví Komenského, 1950, Díl 2.

JANOUSEK, Vojtěch. *Vlastivěda moravská. II, Místopis Moravy*. 1. vyd. Brno: Garn, 2010. 390, [4] s., 61 obr. příl. ISBN 978-80-86347-57-8 portréty, faksimile, mapa, plán +.

KLIKA, Josef, ed. a SOKOL, Josef. *Stručný slovník paedagogický: Abecední soubor nejdůležitějších nauk ... se zřetelem k učitelstvu škol obecných a měšťanských. Díl I, Abacus-Fantasie*. Praha: Odb. literárně-paedagogický při Ústředním spolku jednot učit. v Čechách, 1891. 316 s.

KOMENSKÝ, Jan Amos. *Vševýchova: pampaedia*. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství, 1948. 269 s.

KYSUČAN, Jaroslav. *Úvod do psychopedie*. Olomouc: Univerzita Palackého, 1982.

KYSUČAN, Jaroslav. *Psychopedie: teorie výchovy mentálně retardovaných*. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1990. ISBN (brož.).

MONATOVÁ, Lili. *Pojetí speciální pedagogiky z vývojového hlediska*. Brno: Paido, 1996. ISBN 80-85931-20-6.

Spolek přátel starověkého Egypta [online]. © 2020 [cit. 12.1.2020]. Dostupné z: www.starovekyegypt.net/zajimavosti/ebersuv-papyrus.php

Státní okresní archiv Prostějov, fond: Okresní školní výbor Prostějov, číslo pomůcky: 282, inventární číslo: 75.

Státní okresní archiv Prostějov, fond: Okresní školní výbor Prostějov , číslo pomůcky: 282, inventární číslo: 80, karton 80.

Státní okresní archiv Prostějov, fond: Okresní školní výbor Prostějov , číslo pomůcky: 282, inventární číslo: 82.

Státní okresní archiv Prostějov, fond: Okresní školní výbor Prostějov , číslo pomůcky: 282, inventární číslo: 91.

Státní okresní archiv Prostějov, fond: Zvláštní škola internátní Prostějov, NAD: 663, číslo pomůcky: 247, inventární číslo: 1, název školy: Zvláštní škola internátní prostějov, sídlo školy: Prostějov. Katalog + třídní kniha. A, B, C tř., časový rozsah: 1924 - 1925.

Státní okresní archiv Prostějov, fond: Zvláštní škola internátní Prostějov, NAD: 663, číslo pomůcky: 247, inventární číslo: 2, název školy: Zvláštní škola internátní prostějov, sídlo školy: Prostějov. Katalog + třídní kniha. A, B, C tř., časový rozsah: 1925 - 1926.

Státní okresní archiv Prostějov, fond: Zvláštní škola internátní Prostějov, NAD: 663, číslo pomůcky: 247, inventární číslo: 3, název školy: Zvláštní škola internátní prostějov, sídlo školy: Prostějov. Katalog + třídní kniha. A, B, C tř., časový rozsah: 1926 - 1927.

Státní okresní archiv Prostějov, fond: Zvláštní škola internátní Prostějov, NAD: 663, číslo pomůcky: 247, inventární číslo: 4, název školy: Zvláštní škola internátní prostějov, sídlo školy: Prostějov. Katalog + třídní kniha. A, B, C tř., časový rozsah: 1927 - 1928.

Státní okresní archiv Prostějov, fond: Zvláštní škola internátní Prostějov, NAD: 663, číslo pomůcky: 247, inventární číslo: 31, název školy: Zvláštní škola internátní prostějov, sídlo školy: Prostějov. Katalog + třídní kniha. I tř., časový rozsah: 1939 - 1940.

Státní okresní archiv Prostějov, fond: Zvláštní škola internátní Prostějov, NAD: 663, číslo pomůcky: 247, inventární číslo: 6, název školy: Zvláštní škola internátní prostějov, sídlo školy: Prostějov. Katalog + třídní kniha. A, B, C, D tř., časový rozsah: 1929 - 1930.

Státní okresní archiv Prostějov, fond: Zvláštní škola internátní Prostějov, NAD: 663, číslo pomůcky: 247, inventární číslo: 32, název školy: Zvláštní škola internátní prostějov, sídlo školy: Prostějov. Katalog + třídní kniha. A tř., časový rozsah: 1939 - 1940.

Státní okresní archiv Prostějov, fond: Zvláštní škola internátní Prostějov, NAD: 663, číslo pomůcky: 247, inventární číslo: 33, název školy: Zvláštní škola internátní prostějov, sídlo školy: Prostějov. Katalog + třídní kniha. A tř., časový rozsah: 1939 - 1940.

Státní okresní archiv Prostějov, fond: Zvláštní škola internátní Prostějov, NAD: 663, číslo pomůcky: 247, inventární číslo: 61, název školy: Zvláštní škola internátní prostějov, sídlo školy: Prostějov. Katalog. IV tř., časový rozsah: 1945 - 1946.

Státní okresní archiv Prostějov, fond: Zvláštní škola internátní Prostějov, NAD: 663, číslo pomůcky: 247, inventární číslo: 62, název školy: Zvláštní škola internátní prostějov, sídlo školy: Prostějov. Katalog. V tř., časový rozsah: 1945 - 1946.

Státní okresní archiv Prostějov, fond: Zvláštní škola internátní Prostějov, NAD: 663, číslo pomůcky: 247, inventární číslo: 34, název školy: Zvláštní škola internátní prostějov, sídlo školy: Prostějov. Katalog + třídní kniha. A tř., časový rozsah: 1939 - 1940.

Státní okresní archiv Prostějov, fond: Zvláštní škola internátní Prostějov, číslo pomůcky: 247, inventární číslo: 168, úřední kniha. Školní kronika Časový rozsah: 1924 - 1948.

Státní okresní archiv Prostějov, fond: Zvláštní škola internátní Prostějov, číslo pomůcky: 247, inventární číslo: 169, úřední kniha. Školní kronika Časový rozsah: 1940 - 1945.

VALENTA, Milan et al. *Psychopedie: [teoretické základy a metodika]*. 5., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Parta, 2013. 495 s. ISBN 978-80-7320-187-6.

VANČOVÁ, Alica. *Základy pedagogiky mentálne postihnutých*. Bratislava: Sapiencia, 2005. ISBN 80-968797-6-6.

VENCOVSKÝ, Eugen. *Čtení o psychiatrii*. Vyd. 1. Praha, 1983

Vládní nařízení č. 64/1925 Sb., jímž se mění a doplňují zákony o školách obecných a občanských.

Zákon č. 62/1869 ř. z., kterým se stanoví zásady školství se zřetelem na obecné školy.

Zákon č. 159/1905 ř. z., kterým se vydává definitivní řád školní a vyučovací pro školy obecné a měšťanské.

Zákon č. 189/1919 Sb., o školách národních a soukromých ústavech vyučovacích a vychovávacích

Zákon č. 292/1920 Sb., jímž se upravuje správa školství

Zákon č. 226/1922 Sb., jímž se mění a doplňují zákony o školách obecných a občanských.

Zákon č. 86/1929 Sb., o pomocných školách (třídách).

Zákon č. 95/1948 Sb., o základní úpravě jednotného školství (školský zákon).

Přílohy

Příloha č. 1

Fotografie

Obr. 1 Pomocná škola ve Školní ulici (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 169)

Obr. 2 Školní kuchyně (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 169)

Obr. 3 Školní dílny (SOkA Prostějov, Školní kronika, inv. č. 169)

Okresní školní výbor: V Prostějově dne 7. listopadu 1927.

Číslo: 3005/šk, 3006/šk,
3007/šk, 3008/šk, 3009/šk, 3010/šk.

Prohlídka slabomyslných dětí.

Svazek příl.

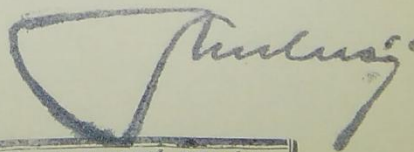
Okresní politické správě

v

Prostějově

postupuje okresní školní výbor ve smyslu výnosu zemské
školní rady ze dne 4. října 1927 číslo: 51239 se žádostí, aby
ředitel lékař uvnitř jmenované slabomyslné dítě prohlédl.

P ř e d s e d a :

Obr. 5 Žádost o lékařskou prohlídku před přijetím žáků do pomocné školy (SOkA Prostějov, OŠV Prostějov, inv. č. 80)

Fojtková Františka žačka I.obeně školy v Čecnáca pod
Kos. byla vyšetřena a zjištěno toto:
Ze základních barev poznává jen bílou a černou, ostatní
nezná. Ví, který den dnes je, nezná však ani měsíc ani rok.
Iaktěž neví jak je stará. Ví, že má 2 sourozence. Číst
zná jen písmena ~~xx~~ počítá do 14 však neví kolik je 2 a 2
a pozpátku číslovky nezná,
Duševně jest zaostalá a jest způsobilá navštěvovat
pomocnou školu.
V Prostějově, dne 14.11. 1927.
Dmich
Úřední lékař.

Obr. 6 Výsledek lékařské prohlídky před přijetím do pomocné školy (SOkA Prostějov, OŠV Prostějov, inv. č. 80)

Mouška Jan, žák III. tř. obe. školy ve Vranovicích byl
od podepsaného lékařsky vyšetřen a zjištěno toto:
Ví přesně jak je starý a poznává všechny základní barvy.
Číst umí ale čte pomalu, počítat umí velice málo. Jinak duševně
je čilý může navštěvovati normální školu.
V Prostějově, dne 14.11. 1927.
Dmich
Úřední lékař:

Obr. 7 Výsledek lékařské prohlídky před přijetím do pomocné školy (SOkA Prostějov, OŠV Prostějov, inv. č. 80)

Panu ^I Josefa Krčová
Paní Tršmická č. 9

Vyzvání k návštěvě školní.

Správa školy upozorňuje Vás, že dítě Josefa Krčová
, žák H třídy, nedbale chodí do školy (často pozdě
do školy přichází) a ji zanedbává. Upozorňujete se proto v zájmu vlastním i dítěte,
abyste dítě stále pravidelně posílal do školy. **Zdržování dítě od školní návštěvy**
a upotřebování ho k různým pracím, zaměstnáním, posilkám atd. není přípustno
a jednání takové úřadem školním se trestá.

Správa pomocné školy v Prostějově, dne 15 prosince 1927

Ze této vyprávě čestl. potvrzuje:
Josef Krčová
Žák denní příchází po dle
zbraně, ne na hod.

POMOČNÁ ŠKOLA PROSTĚJOVÉ
V. Hradě, Prostějov.

za Klášek
ředitel

Obr. 9 Vyzvání k návštěvě školní (SOKA Prostějov, Prostějov. Katalog + třídní kniha. A, B, C tř., inv. č. 4. 1927 - 1928.

Vzorac 60.

Panu ^{II} Josefa Krčová
Paní Tršmická č. 9

Upomínka k návštěvě školní.

Ve smyslu § 26. zemského zákona ze dne 24. ledna 1870 a § 63. Řádu školního
a vyučovacího vyžaduje se důkladně, abyste dítě Josefa Krčová
, žák H třídy od nynějška pravidelně posílal do školy,
jelikož by jinak musilo proti Vám býti uložto zákonitých trestů.

Místní školní rada
v Prostějově, dne 17/12 19 28

Ze této upomínky čestl. potvrzuje:
J. Krčová
ředitel

V. Hradě, Prostějov

Obr. 10 Upomínka k návštěvě školní (SOKA Prostějov, Prostějov. Katalog + třídní kniha. A, B, C tř., inv. č. 4. 1927 - 1928.

Anotace

Jméno a příjmení:	Bc. Hana Dostálová
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	Mgr. Pavel Neumeister, Ph.D.
Rok obhajoby:	2020
Název práce:	Historické proměny speciálně pedagogického školství na prostějovsku
Název práce v angličtině:	Historical changes of special pedagogy education in the Prostějov region.
Anotace práce:	Předkládaná diplomová práce je rekonstrukcí procesu historických proměn psychopedie, speciálně pedagogického školství v České republice se zaměřením na pomocnou školu ve městě Prostějov, poukazuje na vztah mezi pojetím českého školství, školství ve městě Prostějov a speciálně pedagogického školství ve městě Prostějově. Tato práce není orientovaná pouze historicky, ale je založena na syntéze historických, demografických, sociálních a kulturních ukazatelů. Diplomová práce je časově omezena, a to od vzniku speciálně pedagogického školství a vzniku pomocné školy ve městě v Prostějově do roku 1948.
Klíčová slova:	Psychopedie, speciální pedagogika, pomocná škola, žák se speciálními vzdělávacími potřebami
Anotace práce v angličtině:	The goal of this diploma thesis is a reconstruction of the process of historical changes in psychopedia, special pedagogical education in the Czech Republic with a focus on auxiliary school in Prostějov. It is points out to the relationship between the concept of Czech education, education in the city of Prostějov and special pedagogical education in the city of

	Prostějov. This diploma thesis is not historical oriented only. It is established to synthesis of historical, demographic, social and cultural indicators. Thesis is limited on time - From emergence special pedagogy education and emergence of the auxiliary school in the town of Prostějov until 1948.
Klíčová slova v angličtině:	Psychopedia, special pedagogy, auxiliary school, pupil with special educational needs
Přílohy vázané v práci:	č. 1 Fotografie
Rozsah práce:	104 stran
Jazyk práce:	český